

กษัตริย์

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียน
ในกลุ่มประเทศ CLMV
สำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กรณีศึกษา การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมกัมพูชา

ภายใต้โครงการทุนวิจัยมุ่งเป้าปี ๒๕๖๐ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช)
ศูนย์อาเซียนศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย
เรื่อง

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียนในกลุ่มประเทศ CLMV
สำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
An Instructional Model of ASEAN Cross Culture in CLMV Countries
for Students in Mahachulalongkornrajavidyalaya University

กรณีศึกษาการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมกัมพูชา

ผู้เขียน
พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล
นายกวีพล ศรีหะมงคล

บรรณาธิการ
พระราชวรเมธี, รศ.ดร.

ศูนย์อาเซียนศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ภายใต้โครงการทุนวิจัยมุ่งเป้าปี 2560 สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

ISBN: 978-616-300-597-7

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการ

พระราชวรเมธี, รศ.ดร.

ดร.ลำพอง กลมกุล

พระครูวิมลศิลปกิจ, ผศ.

พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร.

ผศ.ดร.พิเชฐ ทั้งโต

ผศ.ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส

ดร.ฤทธิชัย แกมนาค

นายกวีพล ศรีหะมงคล

พิสูจน์อักษร

พระปลัดระพิน พุทธิสารโ, ผศ.ดร.

นายกวีพล ศรีหะมงคล

ออกแบบปก

นางสาวมุกกรวี ฉิมพะเนาว์

พิมพ์เมื่อ

30 มิถุนายน 2562

จำนวนหน้า

134 หน้า

จัดทำโดย

ศูนย์อาเซียนศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอน้อย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

คำนำ

โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียนในกลุ่มประเทศ CLMV สำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ซึ่งมี พระเดชพระคุณพระราชวรเมธี, รศ.ดร. เป็นหัวหน้าโครงการวิจัย พร้อมคณะผู้วิจัยที่ประกอบไปด้วยคณาจารย์จากส่วนกลาง และส่วนภูมิภาคเข้าร่วมดำเนินการวิจัย เพื่อให้สามารถได้รับโอกาสเรียนรู้การทำงานด้านวิจัย และพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานเพื่อสร้างองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ และนำไปประยุกต์ใช้กับสถาบันอุดมศึกษาอื่นๆ ที่รับนิสิต นักศึกษากลุ่มประเทศ CLMV เข้ามาศึกษาในประเทศไทย ได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมไม่ว่าจะเป็น ภาษา ความเชื่อ ประเพณี และศาสนา ที่ส่วนใหญ่ถึงแม้จะมีลักษณะใกล้เคียงกัน แต่บางอย่างก็มีความละเอียดอ่อนที่จะต้องเรียนอย่างเข้าใจซึ่งกันและกัน

ดังนั้น ภายใต้โครงการวิจัยดังกล่าวจึงสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ทำการศึกษาจากเอกสาร การลงพื้นที่สัมภาษณ์ เพื่อเติมเต็มให้งานวิจัยบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จึงขอเจริญพร ขอบคุณทุกรูป/ทุกท่าน มา ณ โอกาสนี้ ที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลช่วยให้เอกสารฉบับนี้เสร็จสิ้นลงด้วยความเรียบร้อย

คณะผู้จัดทำ

30 มิถุนายน 2562

คำนิยม

องค์ความรู้ที่ได้รับภายใต้โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง “รูปแบบการจัดการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมอาเซียนในกลุ่มประเทศ CLMV สำหรับนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” ได้จัดทำขึ้นเพื่อนำเสนอสารสนเทศเกี่ยวกับวัฒนธรรมอาเซียนในกลุ่มประเทศ CLMV เพื่อเป็นสื่อการจัดการเรียนรู้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมสำหรับผู้เรียนโดยเน้นวัฒนธรรมทางศาสนา ประกอบด้วย 1) แบบแผนในการปฏิบัติตน (จารีต) 2) หลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน (มารยาทชาวพุทธ) 3) การนับถือนิกายทางพุทธศาสนา (วัตรปฏิบัติที่แตกต่างกัน) รวมทั้งข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับประเทศ CLMV โดยข้อมูลที่ได้รับนี้คณะผู้วิจัยได้มาจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและการออกแบบเครื่องมือวิจัยเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยการศึกษาเชิงประเทศในประเทศอาเซียน การสัมภาษณ์เชิงลึกนิสิตอาเซียนที่ศึกษาในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และบุคลากรที่สอนในมหาวิทยาลัยจากประเทศในกลุ่ม CLMV ทำให้ได้ข้อมูลและสารสนเทศที่รวบรวมไว้ในตำราเล่มนี้ ซึ่งจะเป็นประโยชน์สำหรับนิสิตในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในการศึกษาและเรียนรู้ความเหมือนและความต่างระหว่างวัฒนธรรมของกันและกันต่อไป

ขออนุโมทนาขอบคุณ คณะผู้วิจัยทุกท่านที่มีความมุ่งมั่นและเพียรพยายามในการศึกษาและผลิตผลงานนี้เพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของนิสิตในระดับปริญญาตรีต่อไป

พระราชวรเมธี, รศ.ดร.

หัวหน้าโครงการวิจัย

รองอธิการบดีฝ่ายบริหาร

สารบัญ

คำนำ.....	ก
คำนิยาม.....	ข
สารบัญ.....	ค
สารบัญตาราง.....	จ
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของราชอาณาจักรกัมพูชา.....	1
1.1 กัมพูชาในฐานะรัฐอารักขาของฝรั่งเศส.....	1
1.2 ข้อมูลพื้นฐานของประเทศกัมพูชา.....	4
1.3 รูปแบบการบริหารราชการแผ่นดิน.....	15
1.4 โครงสร้างหน่วยงานของรัฐในกำกับของฝ่ายบริหาร.....	21
1.5 เส้นทางคมนาคม.....	27
1.6 ภาษา และการสื่อสาร.....	31
1.7 อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราและการเดินทางเข้าประเทศกัมพูชา.....	32
1.8 ระบบการศึกษาของประเทศกัมพูชา.....	35
บทที่ 2 แบบแผนในการปฏิบัติตน.....	39
2.1 พระราชประเพณีสิบสองเดือน.....	39
2.2 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด.....	45
2.3 ประเพณีตักบาตร.....	46
2.4 ประเพณีทำบุญเลี้ยงพระ.....	47
2.5 ประเพณีลอยกระทง.....	48
2.6 สงกรานต์: งานปีใหม่ของชาวกัมพูชา.....	50
2.7 พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ.....	53
2.8 พิธีแห่นาฏราช.....	56
2.9 ไสยศาสตร์ : ความเชื่อที่ยังคงอยู่ของชาวกัมพูชา.....	59
2.10 วันหยุดราชการที่เกี่ยวข้องกับประเพณี.....	62

สารบัญ

บทที่ 3	หลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน.....	67
3.1	พิธีเข้าห่อ.....	68
3.2	ทำไมต้องเข้าห่อ.....	72
3.3	เข้าห่อแล้วได้อะไร.....	73
3.4	พิธีกรรมในการออกจากห่อ/ห้อง.....	74
3.5	กฎระเบียบที่ผู้หญิงต้องศึกษาเล่าเรียนขณะที่อยู่ในห่อ.....	75
3.6	ผลกระทบต่อพิธีกรรมการเข้าห่อ.....	79
3.7	พิธีแต่งงาน.....	80
3.8	พิธีทรงร่างอาร์กซ์เนียะตา/แม่มด.....	84
บทที่ 4	พระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชา.....	92
4.1	ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชา.....	92
4.2	ยุคฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในประเทศกัมพูชา.....	96
4.3	อิทธิพลของพระพุทธศาสนาต่อประเทศกัมพูชา.....	98
4.4	ศาสนาอื่นๆที่มีในประเทศกัมพูชา.....	100
บทที่ 5	อัตลักษณ์เฉพาะของวัฒนธรรมกัมพูชา.....	103
5.1	วัฒนธรรมการแต่งกาย.....	104
5.2	ลักษณะสังคมกัมพูชา.....	107
5.3	ค่านิยมของคนกัมพูชา.....	110
บทที่ 6	ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกัมพูชา.....	116
6.1	กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศกัมพูชา.....	116
6.2	ปัญหาความขัดแย้งชาติพันธุ์ในกัมพูชา.....	119
6.3	กัมพูชา ในฐานะสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน.....	120
บทที่ 7	ปณิณณะ.....	122
7.1	สนทนาภาษากัมพูชา.....	123
7.2	ชุดประจำชาติ.....	125
7.3	เรื่องแปลกๆ ที่กัมพูชา.....	126
เชิงอรรถ.....		128
บรรณานุกรม.....		132

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	เปรียบเทียบการปกครองส่วนภูมิภาคของไทยและกัมพูชา.....	19
2	จังหวัด พื้นที่และประชากรของประเทศกัมพูชา.....	20

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	การแบ่งอำนาจอธิปไตยของประเทศกัมพูชา.....	8
2	โครงสร้างคณะรัฐมนตรี.....	10
3	โครงสร้างของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ.....	12
4	การแบ่งแยกศาล.....	14
5	พิธีตักบาตร.....	47
6	พิธีทำบุญเลี้ยงพระ.....	48
7	การแข่งขันเรือยาว.....	49
8	การไหลเรือไฟ.....	50
9	พิธีอัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญให้ประชาชนสรงน้ำ.....	51
10	ชาวบ้านเข้าวัดทำบุญสรงน้ำพระพุทธรูป.....	51
11	พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ.....	55
12	พิธีแห่นาฏเกตุ.....	56
13	พิธีการเข้าหอ.....	68
14	พิธีกรรมเกี่ยวกับการเข้าหอของผู้หญิงเป็นสาว.....	70
15	พิธีมอบสินสอด.....	81
16	พิธีแห่ขันหมาก.....	81
17	พิธีขอขมาญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย.....	83
18	พิธีต้อนรับเจ้าบ่าว.....	83
19	พิธีทรงร่างอาร์กซ์เนียะตา.....	85
20	พิธีทรงผีลอบากสา.....	86
21	พิธีแห่นาค.....	97
22	พิธีบรรพชา – อุปสมบท.....	97
23	ร้านเสริมสวย แต่งหน้าทำผม.....	121
24	ชุดประชาติกัมพูชา.....	124
25	การนอนพักผ่อน หลังรับประทานอาหารกลางวัน.....	125

บทที่ 1

ภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของราชอาณาจักรกัมพูชา

ประวัติศาสตร์ของราชอาณาจักรกัมพูชาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 21 จนถึงพ.ศ. 2409 ราชอาณาจักรกัมพูชาตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส การเมืองภายในจึงถูกแทรกแซงจากภายนอก แม้กระทั่งหลังจากกัมพูชาได้รับเอกราชจากฝรั่งเศส การเมืองภายในก็ยังคงมีความขัดแย้ง มีการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองหลายครั้ง หลังจากได้รับเอกราชเกิดการเปลี่ยนแปลง นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2513 เกิดการรัฐประหารเปลี่ยนแปลงการปกครองจากราชอาณาจักรไปสู่ระบบสาธารณรัฐ ปี พ.ศ. 2518 เปลี่ยนเป็นระบบคอมมิวนิสต์แบบเหมา ปี พ.ศ. 2522 ยังคงเปลี่ยนเป็นระบบสังคมนิยมแบบเวียดนามและในปี พ.ศ.2532 ได้ปฏิรูประบบเศรษฐกิจเป็นแบบเสรีนิยม และท้ายที่สุดในปี พ.ศ.2536 เกิดการเลือกตั้งทั่วไปและประกาศใช้รัฐธรรมนูญซึ่งเป็นไปตามภายใต้ข้อตกลงปารีส พ.ศ.2534 (Paris Agreements) ทำให้กัมพูชาเปลี่ยนระบอบการปกครองเป็นระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นองค์พระประมุขเช่นในปัจจุบัน

1.1 กัมพูชาในฐานะรัฐอารักขาของฝรั่งเศส

ต่อมาในช่วงพุทธศตวรรษที่ 23 กัมพูชาขอความช่วยเหลือจากฝรั่งเศส เพื่อต้านทานอิทธิพลของไทยและเวียดนาม โดยสมัยกษัตริย์นโรดม (Norodom) รัฐบาลกัมพูชาได้ลงนามสนธิสัญญากับฝรั่งเศส พ.ศ.2406 มีสาระสำคัญว่า ฝรั่งเศสตกลงที่จะให้ความคุ้มครองแก่กัมพูชา แต่กัมพูชาต้องให้สัมปทานป่าไม้ แร่ธาตุ และประกันเสรีภาพของชาวฝรั่งเศสในกัมพูชาจนกระทั่งกษัตริย์สีหนุจิงได้เรียกร้องเอกราชจากฝรั่งเศสจนกัมพูชาได้รับเอกราชอย่างสมบูรณ์ตามข้อตกลงในสนธิสัญญาเจนีวา (The Geneva Accords of 2496)

หลังจากนั้นการเมืองการปกครองของราชอาณาจักรกัมพูชามีการเปลี่ยนแปลงไปตามผู้บริหารประเทศทำให้เกิดเหตุการณ์ต่าง ๆ ดังนี้

กัมพูชาภายใต้การปกครองของสมเด็จพระเจาสีหนุ (พ.ศ. 2496 – 2513)

กษัตริย์สีหนุจากพรตสังคมาษฏร์นิยัม (The Sangkum Reastr Niyum) ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีจนกระทั่งเข้าสู่ยุคสงครามเย็น กัมพูชาประกาศเป็นศัตรูกับโลกเสรีนิยม ในที่สุด นายพลลอน นอลอาศัยโอกาสระหว่างที่กษัตริย์สีหนูกำลังจะขึ้นเครื่องบินจากมอสโกไปกรุงปักกิ่งทำการรัฐประหารโค่นล้มอำนาจของสมเด็จพระเจาสีหนุและปลดออกจากตำแหน่งประมุขแห่งกัมพูชาในวันที่ 18 มีนาคม พ.ศ. 2513

กัมพูชาภายใต้การปกครองของนายพลลอน นอล (พ.ศ.2513 – 2518)

นายพลลอน นอลและสหรัฐอเมริกาได้ร่วมเป็นพันธมิตรสำคัญในการทำรัฐประหารยึดอำนาจจากกษัตริย์สีหนุ และได้ทำการเปลี่ยนชื่อประเทศจากราชาอาณาจักรกัมพูชามาเป็นสาธารณรัฐกัมพูชา ในขณะที่สมเด็จพระเจาสีหนุได้ประกาศจัดตั้งรัฐบาลพลัดถิ่น ชื่อ รัฐบาลสหภาพแห่งชาติกัมพูชา (Royal Government of National Union of Kampuchea) ที่กรุงปักกิ่งพร้อมกับร่วมมือกับฝ่ายคอมมิวนิสต์กัมพูชาทำการต่อสู้กับรัฐบาลนายพลลอน นอล

กระทั่งปีพ.ศ.2518 เขมรแดงภายใต้การนำของปัญญาชนชาตินิยม “กลุ่มปารีส” เคลื่อนกำลังเข้ายึดกรุงพนมเปญในวันที่ 17 เมษายน 2518 และจัดตั้งรัฐบาลกัมพูชาประชาธิปไตย (Democratic Kampuchea) ขึ้นปกครองประเทศ โดยมีเป้าหมายสำคัญอยู่ที่การสร้างสังคมคอมมูน สร้างสังคมเกษตรที่มีแต่ความยุติธรรม

กัมพูชาภายใต้การปกครองของพอล พต (พ.ศ. 2518 – 2521)

เขมรแดงภายใต้การนำของนายพอล พต ยึดอำนาจในกัมพูชา นำเอา ระบบคอมมิวนิสต์แบบเหมา เข้ามาใช้ในกัมพูชา โดยมีพรรคคอมมิวนิสต์เป็นผู้ บริหารประเทศ ทำการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางการเมือง เศรษฐกิจ และ สังคม รวบรวมทรัพย์สินสมบัติเป็นของส่วนรวม กวาดต้อนอพยพประชาชนออกจากเมืองเข้าสู่ชนบท เพื่อทำการเกษตร ยกเลิกสถาบัน และรูปแบบของ กิจกรรมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมที่มีอยู่เดิม ได้แก่ ระบบการเงิน ร้านค้า การแพทย์ โรงเรียน วัด ศาสนา การใช้ภาษา การแต่งกาย และ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในครอบครัว เพื่อที่จะสร้างสังคมใหม่ที่มีลักษณะ ของความเป็นชนบทอย่างแท้จริง จนในวันที่ 7 มกราคม พ.ศ.2522 เวียดนามก็ สามารถยึดครองกรุงพนมเปญขับไล่เขมรแดงได้สำเร็จ

กัมพูชาในความอุปถัมภ์ของสหประชาชาติ (พ.ศ.2534- 2535)

ความขัดแย้งทางการเมืองของกัมพูชาข้างต้นได้สิ้นสุดลงในทศวรรษ 1990 โดยการลงนาม Paris Peace Agreement ซึ่งนำไปสู่การจัดตั้ง United Nations Transitional Authority in Cambodia (UNTAC) เพื่อเข้ามาบริหารจัดการ กัมพูชาให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในปี พ.ศ. 2537 และมีการแก้ไข รัฐธรรมนูญให้กัมพูชามีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

การเมืองของกัมพูชาระหว่างปี พ.ศ.2537 - ปัจจุบัน

ในปี พ.ศ.2540 นายกา สุน เซนได้ทำการรัฐประหารยึดอำนาจจาก นายกรัฐมนตรีร่วม สมเด็จพระนโรดม รณฤทธิ์ และครองอำนาจมาจนถึง ปัจจุบันผ่านการเลือกตั้งที่อ้างว่าเป็นธรรมและโปร่งใส การเมืองในปัจจุบัน ภายหลังการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อปี พ.ศ. 2556 กัมพูชามีเสถียรภาพทางการเมืองที่

ค่อนข้างดี แม้ในช่วงก่อนและหลังการเลือกตั้งทั่วไปครั้งที่ 5 จะมีความวุ่นวายทางการเมืองจากการประท้วงของประชาชนและพรรคสงเคราะห์ชาติ แต่เมื่อพรรคประชาชนกัมพูชาชนะการเลือกตั้งครั้งที่ 5 ก็สามารถเจรจากับพรรคสงเคราะห์ชาติจนสามารถนำสมาชิกพรรคสงเคราะห์ชาติเข้าสภาได้ในเดือนกรกฎาคมในปี 2557

1.2 ข้อมูลพื้นฐานของประเทศกัมพูชา

กัมพูชาเป็นเมืองเกษตรกรรม ประชากรราวร้อยละ 85 ประกอบอาชีพเกษตรกรรมและอาศัยอยู่ในชนบท อาชีพหลักของชาวกัมพูชาคือ เกษตรกร ประมาณ ร้อยละ 70 อยู่ในภาคบริการประมาณร้อยละ 17 เป็นลูกจ้างโรงงานประมาณร้อยละ 8 และแรงงานก่อสร้างประมาณร้อยละ 5 ประชากรส่วนใหญ่มีรายได้ไม่สูงนัก

ชื่อทางการ: ราชอาณาจักรกัมพูชา (Kingdom of Cambodia)

ที่ตั้ง: กัมพูชาตั้งอยู่กลางภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีพรมแดนทิศเหนือติดกับประเทศกัมพูชา (จังหวัดอุบลราชธานี ศรีสะเกษ สุรินทร์ และบุรีรัมย์) และลาว (แขวง อັตตะปือและจำปาสัก) ทิศตะวันออกติด เวียดนาม (จังหวัดกอนทุม เปลกู ซาลาย ตี้กลัก ส่องแบ่ เตยนิน ลองอาน ด่งท๊าบ อันซาง และเกียงซาง) ทิศตะวันตกติดประเทศกัมพูชา (จังหวัดสระแก้ว จันทบุรี และตราด) และทิศใต้ติดอ่าวกัมพูชา

พื้นที่: ขนาดกว้าง 500 กิโลเมตร ยาว 450 กิโลเมตร มีพื้นที่ทั้งหมด 181,035 ตารางกิโลเมตร หรือมีขนาดประมาณ 1 ใน 3 ของประเทศกัมพูชา เส้นเขตแดนโดยรอบประเทศยาวประมาณ 2,000 กิโลเมตร โดยมีเส้นเขตแดนติดต่อกับประเทศกัมพูชายาว 798 กิโลเมตร

เมืองหลวง: กรุงพนมเปญ (Phnom Penh)

ประชากร: 15 ล้านคน ประกอบด้วย ชาวกัมพูชาร้อยละ 94 ชาวจีนร้อยละ 4 และอื่น ๆ อีกร้อยละ 2 มีอัตราการเพิ่มของประชากรเฉลี่ยร้อยละ 2 ต่อปี

ภูมิอากาศ: ร้อนชื้น มีฤดูฝนยาวนาน อุณหภูมิโดยเฉลี่ย 20 - 36 องศาเซลเซียส

ภาษา: ภาษากัมพูชาเป็นภาษาราชการ ส่วนภาษาที่ใช้โดยทั่วไป ได้แก่ อังกฤษ ฝรั่งเศส เวียดนาม จีน และกัมพูชา

ศาสนา: ศาสนาประจำชาติ คือ พระพุทธศาสนา นิกายเถรวาท (แยกเป็น 2 นิกาย คือ ธรรมยุตนิกาย และมหานิกาย) และศาสนาอื่นๆ อาทิ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์

สกุลเงิน: เงินเรียล (Riel: KHR) อัตราแลกเปลี่ยน 4,000 เรียลเท่ากับ 1 ดอลลาร์สหรัฐ หรือประมาณ 100 เรียล เท่ากับ 1 บาท

ระบอบการปกครอง: ประชาธิปไตยแบบรัฐสภา โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญ

พระมหากษัตริย์ คือ พระบาทสมเด็จพระบรมนาถนโรดม สีหมุนี (His Majesty Preah Bat Samdech Preah Boromneath Norodom Sihamoni) เสด็จขึ้นครองราชย์เมื่อ วันที่ 14 ตุลาคม 2547

นายกรัฐมนตรี คือ สมเด็จฮุน เซน (Samdech Hun Sen)

สภาพการเมืองการปกครองของกัมพูชา

กัมพูชามีการปกครองระบอบประชาธิปไตยแบบรัฐสภาอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญเช่นเดียวกับประเทศไทย โดยมีการแบ่งอำนาจอธิปไตยออกเป็นสามฝ่าย ได้แก่ ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ

มีพระมหากษัตริย์คือ พระบาทสมเด็จพระบรมนาถ นโรดม สีหมุนี ทรงเป็น ประมุข ภายหลังจากได้รับเสียงสนับสนุนอย่างเป็นทางการจากคณะที่ปรึกษา ราชบัลลังก์ (The Royal Council of the Throne) ตามมติเมื่อแต่วันที่ 14 ตุลาคม 2547 ให้สืบราชบัลลังก์ต่อจากพระราชบิดา (สมเด็จพระนโรดม สีหนุ ซึ่งสละราชสมบัติ) โดยมีพระราชพิธีราชาภิเษกเมื่อวันที่ 29 ตุลาคม 2547

แบ่งเขตการปกครองเป็น 20 จังหวัด (เรียกว่า แซต) กับอีก 4 กรุง โดย แต่ละจังหวัดหรือกรุง จะมีผู้ว่าราชการจังหวัดหรือกรุงกับรองผู้ว่าฯ อีก 7 – 9 คน ซึ่งได้รับการแต่งตั้งตามวาระของรัฐบาล (5 ปี) เป็นผู้ปกครอง ทั้งนี้ จังหวัด จะแบ่งเขตการปกครองย่อยเป็นอำเภอ และตำบล (เรียกเป็น “สระร็อก” และ “คัม”) ขณะที่กรุงจะแบ่งเขตการปกครองย่อยเรียกเป็น “คาน” และ “สังกัด” ทั้งนี้ หมู่บ้านหนึ่งๆ ซึ่งเป็นชุมชนย่อยลงไปจะเรียกว่า “ภูมิ”

ระบบรัฐสภา

รัฐสภาของกัมพูชาเป็นสภาคู่ ประกอบด้วย สภาผู้แทนราษฎร (National Assembly) ซึ่งรัฐธรรมนูญกำหนดให้มีสมาชิกจำนวนไม่น้อยกว่า 120 คน มาจากการเลือกตั้งทั่วไปโดยทางตรงและลับ มีวาระ 5 ปี มีสมเด็จพระนโรดม สีหนุ เป็นนายกรัฐมนตรี จัดการบริหารเป็น 26 กระทรวง 2 ทบวง โดยมีพรรคสม รังสี ซึ่งมี 24 ที่นั่ง (SRP ; Sam Rainsy Party) เป็นพรรคฝ่ายค้าน

การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของกัมพูชา ใช้ระบบแบ่งเขตแล้ว เลือกตามบัญชีรายชื่อของพรรคการเมือง ในสัดส่วนประชากร 100,000 คนต่อ สมาชิกสภา 1 ที่นั่ง ทั้งนี้ ชาวกัมพูชาอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปี จึงมีสิทธิลงคะแนน โดยผู้ที่ได้สัญชาติกัมพูชาโดยการเกิดอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี และ 40 ปี เท่านั้น จึง มีสิทธิรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทน และสมาชิกวุฒิสภาตามลำดับ

อนึ่ง หลังได้รับเลือกตั้ง หากสมาชิกพรรคการเมืองใดพ้นสภาพก่อนครบวาระของสภา พรรคการเมืองนั้นๆ สามารถส่งคนของตนเข้ามารับตำแหน่งและทำหน้าที่แทน ทำให้เมื่อพรรคการเมืองใดสามารถจัดตั้งเป็นรัฐบาลก็จะเป็นรัฐบาลที่สามารถ บริหารประเทศได้ค่อนข้างจะมีความมั่นคงตลอดวาระ 5 ปี ทำให้การเลือกตั้งแต่ละครั้งจะแข่งขันกันรุนแรง

นายกรัฐมนตรีดำรงตำแหน่งในฐานะประมุขของฝ่ายรัฐบาล (Head of Government) มีวาระคราวละ 5 ปี : นายกรัฐมนตรีปัจจุบัน คือ สมเด็จพระมหาเศนาบดีเตโช ฮุน เซน (Sam Dech Akka Moha Sena Padei Techo Hun Sen) ซึ่งเป็นผู้นำที่ดำรงตำแหน่งยาวนานที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยปกครองกัมพูชามาเป็นระยะเวลากว่า 30 ปี

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร

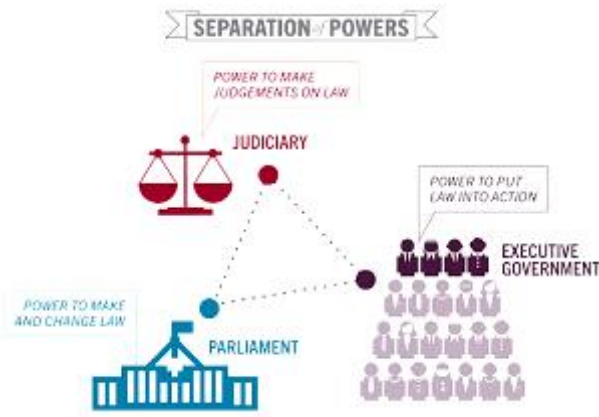
รัฐธรรมนูญได้กำหนดให้กัมพูชาเป็นราชอาณาจักรที่มีพระมหากษัตริย์ปกครองตามระบอบประชาธิปไตย หรือ Constitutional Monarchy พระมหากษัตริย์ดำรงตำแหน่งประมุขแห่งรัฐ (the King is the head of the state) และนายกรัฐมนตรีเป็นหัวหน้าคณะรัฐบาล (the Prime Minister is the head of the government) ระบอบการเมืองเปิดให้มีการแข่งขันทางการเมืองได้อย่างเสรีจากพรรคการเมืองต่างๆ (liberal multi-party democracy) และราชอาณาจักรกัมพูชาเป็นรัฐอธิปไตย ไม่อยู่ภายใต้การปกครองของรัฐอื่น มุ่งเน้นการวางตัวเป็นกลางทางการเมือง ไม่เข้ากับมหาอำนาจฝ่ายใด และราชอาณาจักรกัมพูชาเป็นหนึ่งเดียวไม่สามารถแบ่งแยกได้โดยมีคติพจน์ร่วมกันว่า “ชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์” ภาษาทางการคือภาษาคำเขมร มีพจนมปัญญาเป็นเมืองหลวงของราชอาณาจักร

รูปแบบของรัฐ

กัมพูชามีลักษณะเป็นรัฐเดี่ยว โดยอำนาจอธิปไตยแบ่งออกเป็น 3 ฝ่ายได้แก่ ฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ

อำนาจอธิปไตยเป็นของประชาชนและประชาชนสามารถใช้อำนาจนั้นผ่านสภานิติบัญญัติ รัฐบาลและศาล อำนาจทั้งสามเป็นอำนาจที่แบ่งแยกโดยเบ็ดเสร็จเด็ดขาดไม่สามารถแทรกแซงกันได้ ตามหลักการแบ่งแยกอำนาจ (Separation of Power) ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 การแบ่งอำนาจอธิปไตยของประเทศกัมพูชา [1]

ราชอาณาจักรกัมพูชาคงความเป็นอำนาจอธิปไตย ดำเนินนโยบาย การต่างประเทศโดยปฏิเสธการอยู่ภายใต้เขตอิทธิพลของประเทศอื่นให้ ความสำคัญกับการรักษาสันติภาพร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านในภูมิภาค งดเว้น การแทรกแซงทางการเมืองของประเทศอื่นและจะไม่ยอมให้ประเทศอื่น แทรกแซงการเมืองภายในเช่นเดียวกันอำนาจอธิปไตยของราชอาณาจักรกัมพูชา แบ่งออกเป็นดังนี้

ฝ่ายบริหาร

ผู้นำของฝ่ายบริหาร คือ นายกรัฐมนตรี โดยนายกรัฐมนตรีจะต้องมาจากกระบวนการเลือกตั้งและเป็นพรรคที่ได้รับเสียงข้างมากในการจัดตั้งรัฐบาล พระมหากษัตริย์ทรงมีพระบรมราชโองการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีตามคำแนะนำของประธานและรองประธานสภาแห่งชาติ นายกรัฐมนตรีทำหน้าที่เป็นหัวหน้าของฝ่ายบริหาร โดยจะต้องมีการแถลงนโยบายของรัฐบาลต่อรัฐสภาโดยตรง กลไกสำคัญในการตรวจสอบการทำงานของคณะรัฐมนตรีภายหลังจากการเข้าไปทำงานบริหารประเทศก็คือ การเปิดอภิปรายไว้ว่างใจหรือไม่ไว้ว่างใจรัฐบาล หากมีมติไว้ว่างใจรัฐบาลก็สามารถบริหารประเทศต่อไปได้ แต่ถ้ามีมติไม่ไว้ว่างใจนายกรัฐมนตรีหรือรัฐบาลทั้งคณะ นายกรัฐมนตรีสามารถลาออกจากตำแหน่งและให้ฝ่ายค้านสามารถจัดตั้งรัฐบาลเพื่อเข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารประเทศต่อจากรัฐบาลชุดเดิมได้จนครบวาระที่เหลืออยู่ หรือฝ่ายรัฐบาลอาจจะทำการยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่

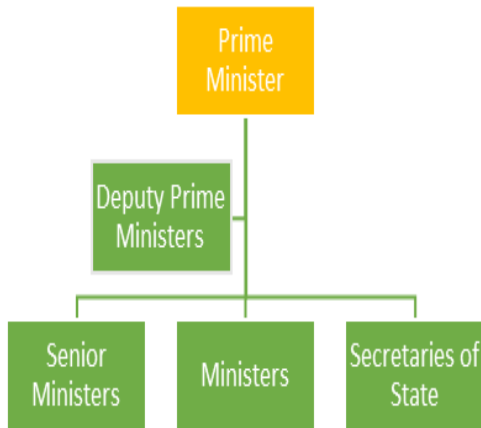
รัฐธรรมนูญฉบับปีพ.ศ.2536 มาตรา 51 ได้มีบทบัญญัติว่า ประชาชนกัมพูชาสามารถใช้อำนาจในการบริหารประเทศผ่าน สภานิติบัญญัติแห่งชาติ รัฐบาลและสถาบันตุลาการ โดยฝ่ายนิติบัญญัติจะทำหน้าที่พิจารณากฎหมายสนธิสัญญา อนุสัญญา ข้อตกลงใดๆ ระหว่างประเทศ การประกาศสงคราม งบประมาณที่รัฐบาลเสนอ โดยต้องผ่านการลงคะแนนไม่น้อยกว่า 2 ใน 3 ของสมาชิก

คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ในอำนาจฝ่ายบริหาร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาระบุให้ The Council of Ministers เป็นคณะรัฐบาลของราชอาณาจักร และอยู่ภายใต้การบริหารงานของนายกรัฐมนตรี (Prime Minister) และที่ปรึกษาต่างๆ ประกอบด้วยรองนายกรัฐมนตรี (Deputy Prime

Ministers) รัฐมนตรีอาวุโส (Senior Ministers) รัฐมนตรี (Ministers) และ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง (Secretaries of State)

ในกรณีที่ตำแหน่งนายกรัฐมนตรีว่างลง จะต้องมีการจัดตั้ง a new Council of Ministers ตามกระบวนการที่กำหนดไว้ตามกฎหมาย แต่หากเป็นการว่างเพียงชั่วคราวสามารถแต่งตั้งรักษาการณายกรัฐมนตรีได้

ภาพที่ 2 โครงสร้างคณะรัฐมนตรี[2]

ฝ่ายนิติบัญญัติ

ระบบรัฐสภาของกัมพูชาลักษณะแบบสภาคู่ (bicameral) ประกอบด้วยสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (the National Assembly ;Radhsaphes) และ สภาผู้แทนราษฎร ประกอบด้วยสมาชิก 123 คน มีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 5 ปีหรืออาจเป็นต่อไปได้อีก 1 ปี หากมีเหตุฉุกเฉินที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของชาติ โดยคำแนะนำของกษัตริย์และได้รับเสียงเห็นชอบ 2 ใน 3 ของสมาชิก โดยมาจากการเลือกตั้งแบบระบบสัดส่วนตามบัญชีรายชื่อที่พรรคการเมือง เสนอ ในสัดส่วนประชากร 100,000 คนต่อสมาชิกสภา 1 ที่นั่ง

ผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนและสมาชิกวุฒิสภา ต้องมี สัญชาติ กัมพูชาโดยกำเนิดมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปีและ 40 ปี ตามลำดับ และสำหรับผู้มี สิทธิเลือกตั้งต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 18 ปีบริบูรณ์

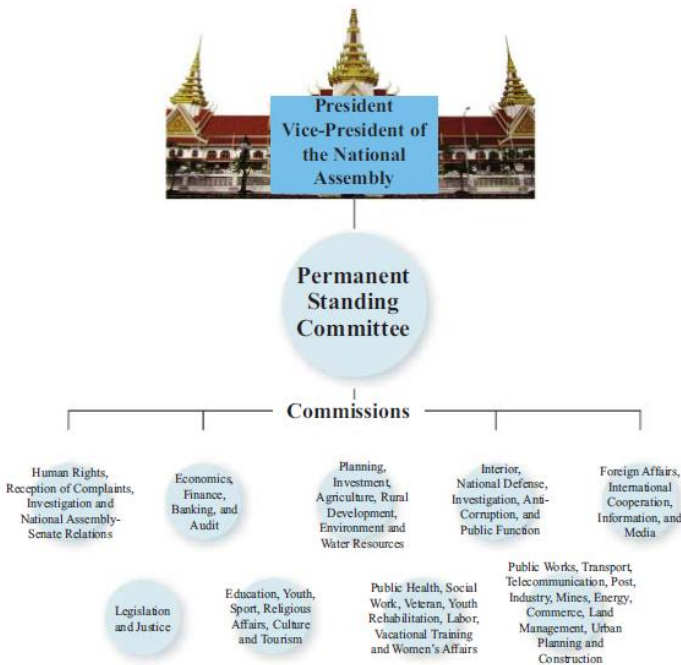
สมาชิกรัฐสภามีอำนาจด้านนิติบัญญัติในการอนุมัติงบประมาณของประเทศ การกู้ยืม การให้ยืม การทำสัญญาทางการเงิน การจัดเก็บ การ เปลี่ยนแปลงทางภาษีอากร รัฐสภามีหน้าที่ให้ความเห็นชอบงบประมาณของ รัฐบาล อนุมัติกฎหมายยกเว้นโทษ ให้ความเห็นชอบและยกเลิกสนธิสัญญาและ อนุสัญญานานาชาติ อนุมัติกฎหมายเกี่ยวกับการประกาศสงคราม โดยสมาชิก วุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและนายกรัฐมนตรี มีสิทธิในการเสนอร่าง กฎหมายต่อที่ประชุมรัฐสภาเพื่อพิจารณา กฎหมายที่รัฐสภาอนุมัติและวุฒิสภา พิจารณาแล้วพระมหากษัตริย์จะทรงลงพระนามประกาศใช้ โดยมีผลบังคับใช้ใน ราชธานีพนมเปญหลังประกาศใช้ 10 วันและบังคับใช้ทั่วประเทศภายใน 20 วัน หลังการประกาศ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรมีเอกสิทธิ์คุ้มกันทางกฎหมายแจ้ง

วุฒิสภา หรือสภาสูง 10 ประกอบด้วยสมาชิก 61 คน มาจากการ เลือกตั้ง โดยในจำนวนนี้กษัตริย์ทรงแต่งตั้ง 2 คน มาจากการแต่งตั้งของสภา ผู้แทนราษฎร 2 คน และที่เหลือมาจากการเลือกตั้งโดยทางอ้อมผ่าน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกสภาตำบล 57 คน วุฒิสภามีหน้าที่ในการ กลั่นกรองกฎหมายที่ผ่านการร่างออกมาจากสภาผู้แทนราษฎร ทำหน้าที่เป็นผู้ ประสานระหว่างรัฐบาลและสภาผู้แทนราษฎร และได้รับเอกสิทธิ์ตามกฎหมาย เช่นเดียวกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร มีวาระดำรงตำแหน่งคราวละ 6 ปี มีการ ประชุมสมัยสามัญปีละ 2 ครั้ง สมัยประชุมหนึ่งๆมีระยะเวลาอย่างน้อย 3 เดือน และอาจมีการประชุมสมัยวิสามัญ การประชุมวุฒิสภาจัดเป็นการประชุม สาธารณะ

ปัจจุบัน สมาชิกวุฒิสภาจำนวน 57 คน มาจากพรรคประชาชน
กัมพูชา (CPP) จำนวน 46 คน พรรคสม รังสี (SRP) จำนวน 11 คน ประธาน
วุฒิสภาคือ สมเด็จเจีย ซิม (Samdech Chea Sim) (ซึ่งจะทำหน้าที่ประมุขของ
รัฐด้วย หากกษัตริย์ไม่ประทับอยู่ในประเทศขณะนั้น)

โครงสร้างของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ(The National Assembly Structure)

ภาพที่ 3 โครงสร้างของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ [3]

จากภาพที่ 3 สภานิติบัญญัติแห่งชาติ ประกอบไปด้วยคณะกรรมการ
ถาวร ดังนี้

ฝ่ายตุลาการ ฝ่ายตุลาการจะเป็นอิสระจากฝ่ายบริหารและฝ่ายนิติบัญญัติ ระบบศาลยุติธรรมของกัมพูชาได้ถูกวิพากษ์วิจารณ์ค่อนข้างมากกว่าขาดประสิทธิภาพและถูกกดดันจากฝ่ายการเมืองในรัฐบาลอยู่เสมอ

ระบบศาล ฝ่ายตุลาการของกัมพูชาประกอบด้วย สภาตุลาการสูงสุด (Supreme Council of the Magistracy) ซึ่งตั้งขึ้นตามรัฐธรรมนูญปี พ.ศ. 1997 ฝ่ายตุลาการของกัมพูชาประกอบด้วยศาล 3 ชั้น เป็นผู้ใช้อำนาจตุลาการ คือศาลชั้นต้น (Provincial court) ได้แก่ ศาลแขวงและศาลจังหวัด แบ่งการพิจารณาคดีออกเป็น 2 แผนก คือ แผนกคดีแพ่งกับแผนกคดีอาญา ศาลอุทธรณ์ (Appeal court) ตั้งอยู่ที่กรุงพนมเปญ มีหน้าที่ตรวจสอบประเด็นข้อกฎหมายและข้อเท็จจริง ในกรณีที่คู่กรณีไม่พอใจคำพิพากษาหรือคำวินิจฉัยของศาลชั้นต้น และศาลฎีกา (Supreme court)

องค์ประกอบของระบบตุลาการประกอบด้วย

1. ศาลสถิตยุติธรรม (Courts) ปัจจุบัน ระบบศาลของประเทศกัมพูชาประกอบไปด้วยศาลฎีกา (Supreme Court) ศาลอุทธรณ์ (Appellate Court) ศาลจังหวัด (Provincial/Municipal Courts) ศาลทหาร (Military Court 1981) และศาลที่มีชื่อว่า “Extraordinary Chambers in the Courts of Cambodia (ECCC)” ซึ่งถูกจัดตั้งขึ้นเป็นพิเศษ เพื่อพิจารณาคดีอาชญากรรมร้ายแรงที่เกิด สงครามภายใต้ระบอบกัมพูชาแดงข้อแตกต่างจากประเทศไทย กัมพูชาไม่มีศาลเฉพาะด้าน ได้แก่ ศาลทรัพย์สินทางปัญญา ศาลภาษี ศาลการค้าระหว่างประเทศ

ศาลฎีกาจะพิจารณาคดีข้อกฎหมายในคดีที่คู่ความฎีกาขึ้นมา ศาลอุทธรณ์ ในศาลฎีกามีการจำแนกแผนกเป็นแผนกแพ่งและสังคม (Civil and Social Chamber) และแผนกอาญา (Penal Chamber) โดยที่แผนกแพ่งและ

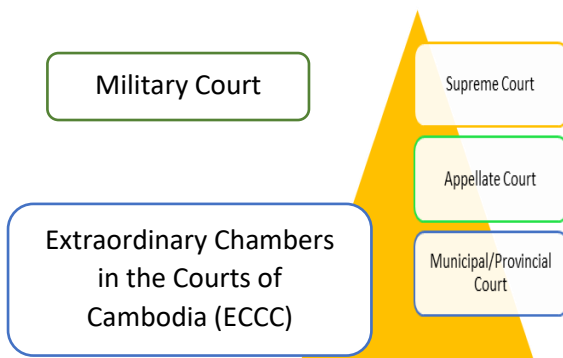

สังคมจะพิจารณาคดีแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายครอบครัว คดีแรงงานและคดีปกครอง ส่วนแผนกอาญาจะพิจารณาคดีอาญา

ศาลอุทธรณ์จะพิจารณาวรรดาคดีทั้งปวงที่อุทธรณ์ขึ้นมาจาก ศาลชั้นต้น (ซึ่งรวมถึงศาลทหารด้วย) ศาลอุทธรณ์พิจารณาคดีความ ในข้อกฎหมาย และข้อเท็จจริง

ศาลชั้นต้นประกอบด้วย ศาลจังหวัด (Provincial Court) ศาลทหาร (Military Court) ซึ่งศาลจังหวัดจะประกอบไปด้วยศาลจังหวัด แผนกแพ่ง และศาลจังหวัดแผนกอาญา

ศาลทหารมีเขตอำนาจศาลเหนือคดีที่เป็นความผิดทางทหารเท่านั้น ซึ่งเกี่ยวข้องกับกฎของกองกำลังทางทหารหรือการก่อความเสียหายแก่ทรัพย์สินทางทหาร นอกจากนี้ในประเทศกัมพูชายังไม่มีการจัดตั้งศาลแพ่งและศาลแรงงานการแบ่งช่วงชั้นของศาลเกิดขึ้นภายหลังมีการจัดตั้ง the UNTAC

ภาพที่ 4 การแบ่งแยกศาล[4]

2. สภารัฐธรรมนูญ (Constitutional Council) ซึ่งมีหน้าที่ตีความบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญและการวินิจฉัยความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของกฎหมายที่ประกาศใช้บังคับแล้วมิให้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ รวมตลอดทั้ง

การวินิจฉัยสมาชิกภาพหรือคุณสมบัติของสมาชิกวุฒิสภา มีหน้าที่สนับสนุน ให้ประชาชนเคารพสิทธิในรัฐธรรมนูญ

3. สมาชิกปกครองสูงสุด (Supreme Council of Magistracy – SCM) จัดตั้งขึ้นในปี 2537 เป็นหน่วยงานเพื่ออารังไว้ซึ่งอิสรภาพและ การดำเนินงานอย่างถูกต้องของตุลาการในประเทศกัมพูชา หน้าที่ของหน่วยงานนี้ คือ นำเสนอเรื่องทูลเกล้าฯพระมหากษัตริย์เพื่อที่ โยกย้าย ปลด หรือเลื่อน ตำแหน่งแก่ข้าราชการตุลาการในทุกชั้น และลงโทษทางวินัยแก่ตุลาการที่ กระทำความผิด รวมถึงการพิจารณาเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของระบบตุลาการ มีหน้าที่ให้ความเห็นในร่างกฎหมายต่างๆที่เกี่ยวกับหน่วยงานและอำนาจหน้าที่ ในการตัดสินคดีที่เสนอโดยฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร

1.3 รูปแบบการบริหารราชการแผ่นดิน

ประเทศกัมพูชาแบ่งโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน ออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

การบริหารราชการส่วนกลาง

อำนาจบริหารเป็นหนึ่งในอำนาจอธิปไตยของราชอาณาจักรกัมพูชา ผู้นำของฝ่ายบริหาร คือ นายกรัฐมนตรี โดยนายกรัฐมนตรีจะต้องมาจาก กระบวนการเลือกตั้งและเป็นพรรคที่ได้รับเสียงข้างมากในการจัดตั้งรัฐบาล เช่นเดียวกับประเทศไทย นายกรัฐมนตรีมีหน้าที่ต้องแถลงนโยบายของรัฐบาล ต่อรัฐสภา และรัฐสภามีอำนาจตรวจสอบการทำงานของคณะรัฐมนตรีภายหลังจากการเข้าไปทำงานบริหารประเทศก็คือ การตั้งกระทู้ถาม การเปิดอภิปรายไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีหรือรัฐมนตรีรายบุคคล ถ้ามีมติไม่ไว้วางใจนายกรัฐมนตรีหรือรัฐบาลทั้งคณะ นายกรัฐมนตรีอาจลาออกจาก

ตำแหน่ง เปิดให้ฝ่ายค้านสามารถจัดตั้งรัฐบาลเพื่อเข้าไปทำหน้าที่ในการบริหารประเทศจนครบวาระที่เหลืออยู่ หรือฝ่ายรัฐบาลอาจจะทำการยุบสภาเพื่อให้มีการเลือกตั้งใหม่

คณะรัฐมนตรีเป็นผู้ในอำนาจฝ่ายบริหาร รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาระบุให้ The Council of Ministers เป็นคณะรัฐบาลของราชอาณาจักร และอยู่ภายใต้การบริหารงานของนายกรัฐมนตรี (Prime Minister) และที่ปรึกษาต่างๆ ประกอบด้วยรองนายกรัฐมนตรี (Deputy Prime Ministers) รัฐมนตรีอาวุโส (Senior Ministers) รัฐมนตรี (Ministers) และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง (Secretaries of State)

โครงสร้างการบริหารราชการส่วนกลางของกัมพูชานั้นแบ่งออกเป็น กระทรวงและสำนักงานอิสระ (เทียบเท่ากระทรวง) จำนวน 26 กระทรวง 2 สำนักงานอิสระ คณะรัฐมนตรีของกัมพูชามีขนาดใหญ่ถึง 248 ตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี (Prime Minister) 1 ตำแหน่ง รองนายกรัฐมนตรี (Deputy Prime Ministers) 9 ตำแหน่ง รัฐมนตรีอาวุโส (Senior Ministers) 16 ตำแหน่ง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 13 ตำแหน่ง (Ministers attached to the Prime Minister) รัฐมนตรีประจำกระทรวง (Ministers) 27 ตำแหน่ง และรัฐมนตรีของรัฐ (Secretaries of States) หรือเทียบเท่ารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง 179 ตำแหน่ง

การบริหารราชการส่วนภูมิภาค

รัฐธรรมนูญกัมพูชาฉบับปัจจุบัน (พ.ศ.1999) หมวดที่ 13 กำหนดเรื่องเกี่ยวกับการบริหารราชการและการปกครองท้องถิ่นไว้ดังนี้ มาตรา 145 ดินแดนของราชอาณาจักรกัมพูชาแบ่งออกเป็น 1) จังหวัด (Province/Khaet) 2) กรุง (Municipalities/Krong)

เขตพื้นที่แต่ละจังหวัด (Province/Khaet) แบ่งเป็นอำเภอ (Districts/Srok) และพื้นที่แต่ละอำเภอ (Districts/Srok) แบ่งเป็นตำบล (Commune/Khum)

เขตพื้นที่แต่ละกรุง (Municipalities/Krong) แบ่งเป็นเขต (District/Kran) และเขตพื้นที่แต่ละเขต (District/Kran) แบ่งเป็นแขวง (Quarter/Sangkat)

การปกครองจังหวัด กรุง อำเภอ เขตและแขวงให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ โดยจังหวัด/กรุง (Kheat/Krong) และอำเภอ/เขต (Srok/Kran) เป็นหน่วยงานบริหารราชการส่วนภูมิภาคของรัฐ ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัด/กรุง (Kheat/Krong) นายอำเภอ (Srok/Kran) จะมาจากการแต่งตั้งโดยกระทรวงมหาดไทย มีวาระคราวละ 5 ปี ซึ่งจำนวนสมาชิกสภาท้องถิ่นแตกต่างกันดังนี้

สภาเมืองหลวงพนมเปญ มีจำนวนสมาชิกสภาได้ไม่เกิน 21 คน

สภาจังหวัด มีจำนวนสมาชิกสภาได้ตั้งแต่ 9 ถึง 21 คน

สภากรุง มีจำนวนสมาชิกสภาได้ตั้งแต่ 7 ถึง 15 คน

สภาอำเภอและสภาเขต มีจำนวนสมาชิกสภาได้ตั้งแต่ 7 ถึง 19 คน

ส่วนการปกครองในระดับตำบล/แขวง (Commune/Sangkat) สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือกำนันจะต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ในลักษณะของการรับสมัครเลือกตั้งในนามของพรรคการเมือง วาระคราวละ 5 ปี ทำให้โครงสร้างในระดับท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงกับสภานิติบัญญัติ

โดยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2002 เป็นต้นมา รัฐบาลกัมพูชาได้มีนโยบายที่จะกระจายอำนาจให้การปกครองท้องถิ่น โดยได้อนุญาตให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาตำบลโดยตรง (commune councils) มีวาระการดำรงตำแหน่ง 5

ปี อาจกล่าวได้ว่า การเลือกตั้งสภาตำบล (Commune Election) ของกัมพูชา เทียบเคียงได้กับการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในประเทศไทย

การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นของกัมพูชา นอกจากจะถูกบัญญัติไว้ใน รัฐธรรมนูญหมวดที่ 13 การบริหารราชการแผ่นดินตามมาตรา 145 และมาตรา 146 ยังมีการขยายความในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับการกระจายสู่ ท้องถิ่นกล่าวคือในปี พ.ศ. 2001 ได้แก่ กฎหมายการเลือกตั้งคอมมูน (Law on Commune/Sangkat Election) กฎหมายการบริหารและจัดการคอมมูน (Law on the Administration and Management of Commune) และ นำไปสู่การเลือกตั้งสภาท้องถิ่นเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2002 และ

ต่อมาในปี พ.ศ. 2008 สภานิติบัญญัติได้ผ่านกฎหมายการเลือกตั้ง สภาเมืองหลวง,จังหวัด/กรุง,อำเภอ/เขต (Law on the Election of Council of Capital, Provinces, Municipalities, Districts and Khans) และ กฎหมายการบริหารจัดการเมืองหลวง,จังหวัด/กรุง,อำเภอ/เขต (Law on Administrative Management of Capital, Provinces, Municipalities, Districts and Khans: Organic Law)

เดิมกัมพูชาแบ่งเขตการปกครองออกเป็น 20 จังหวัด (Khet) และ 4 กรุง (Krung) ได้แก่ กรุงแกบ (Kep) กรุงไพลิน (Pailin) กรุงพระสีหนุวิลล์ (Sihanoukville/Kampong Som) และกรุงพนมเปญ (Phnom Penh) ต่อมาได้ มีการปรับปรุงการแบ่งเขตการปกครองเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหาร ราชการแผ่นดิน โดยในวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2551 พระบาทสมเด็จพระบรม นารถโรตม สีหะมณี ได้ลงพระปรมาภิไธยในพระราชกฤษฎีกา เพื่อยกฐานะกรุง แกบ กรุงไพลิน และกรุงพระสีหนุ ขึ้นเป็นจังหวัด ดังนั้น ปัจจุบันการบริหาร ราชการส่วนภูมิภาคของกัมพูชาแบ่งออกเป็น 1 ราชธานี คือ กรุงพนมเปญ และ

23 จังหวัด ได้แก่ กระเจา เกาะกง กันดาล กำปงจาม กำปงชนัง กำปงธม กำปงสะปือ กัมปอต ตาแก้ว รัตนคีรี พระวิหาร พระตะบอง โพธิสัต บันเตียเมียนเจย ไพรแวง มณฑลคีรี สตึงแตรง สวายเรียง เสียมราฐ อุดรมิซัย ไพลิน แกบและพระสีหนุ

นอกจากนั้นแต่ละจังหวัดมีศูนย์กลางการปกครอง เรียกว่า “กรุง” (อำเภอเมือง) 3 แห่ง ได้แก่

1. กรุงปอยเปต (จังหวัดบันเตียเมียนเจย)

2. กรุงบาวิต (จังหวัดสวายเรียง)

3. กรุงสวง (จังหวัดกำปงจาม) เนื่องจากเป็นเมืองที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจ การค้าและการลงทุน และเป็นการปกครองพิเศษในฐานะเขตเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (Special Economic Zone: SEZ)

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบการปกครองส่วนภูมิภาคของไทยและกัมพูชา

ระดับการปกครอง	ไทย	กัมพูชา
เมืองหลวง	เมืองหลวง : กรุงเทพมหานคร	ราชธานี : กรุงพนมเปญ
จังหวัด	จังหวัด	จังหวัด
จังหวัดรูปแบบอื่น	กทม./พัทยา	กรุง
อำเภอ	เขต อำเภอเมือง อำเภอ	กรุง กรุง สระร็อค
ตำบล	แขวง ตำบล	สังกัด คอมมูน
หมู่บ้าน	หมู่บ้าน	ภูมิ

ตารางที่ 2 จังหวัด พื้นที่และประชากรของประเทศกัมพูชา

N	Province	Capital	Area (k ² □)	Population
1	Banteay Meanchey	Sisophon	6,679	678,033
2	Battambang	Battambang	11,702	1,036,523
3	Kampong Cham	Kampong Cham	9,799	1,680,694
4	Kampong Chhnang	Kampong Chhnang	5,521	472,616
5	Kampong Speu	Kampong Speu	7,017	716,517
6	Kampong Thom	Kamong Thom	13,814	708,398
7	Kampot	Kampot	4,873	585,110
8	Kandal	Ta Khmao	3,568	1,265,805
9	Kep	Krong Kep	336	40,208
10	Koh Kong	Koh Kong	11,160	139,722
11	Kratié	Kratié	11,094	318,523
12	Mondulkiri	Senmonorom	14,288	60,811
13	Oddar Meanchey	Samraong	6,158	185,443
14	Pailin	Pailin	803	70,482
15	Phnom Penh	Phnom Penh	758	2,234,566

ตารางที่ 2(ต่อ)จังหวัด พื้นที่และประชากรของประเทศกัมพูชา				
N	Province	Capital	Area (k ²)	Population
16	Preah Sihanouk	Sihanoukville	868	199,902
17	Preah Vihear	Tbeng Meanchey	13,788	170,852
18	Pursat	Pursat	12,692	397,107
19	Prey Veng	Prey Veng	4,883	947,357
20	Ratankiri	Banlung	10,782	149,997
21	Siem Reap	Siem Reap	10,229	896,309
22	Stung Treng	Stung Treng	11,092	111,734
23	Svay Rieng	Svay Rieng	2,966	482,785
24	Takéo	Takéo	3,563	843,931

1.4 โครงสร้างหน่วยงานของรัฐในกำกับของฝ่ายบริหาร

หน่วยงานของรัฐในกำกับของฝ่ายบริหาร Ministries and Institutions ประกอบด้วย สำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวงหลัก 26 กระทรวง และ 2 สำนักงานอิสระ เทียบเท่ากระทรวง ดังนี้

1. สำนักนายกรัฐมนตรี Council of Ministers
2. กระทรวงมหาดไทย Ministry of Interior
3. กระทรวงกลาโหม Ministry of National Defense
4. กระทรวงการต่างประเทศและความร่วมมือนานาชาติ Ministry of Foreign Affairs and International Cooperation

5. กระทรวงเศรษฐกิจและการคลัง Ministry of Economy and Finance
6. กระทรวงเกษตร ป่าไม้ และประมง Ministry of Agriculture,
Forestry and Fisheries
7. กระทรวงพัฒนาชนบท Ministry of Rural Development
8. กระทรวงพาณิชย์ Ministry of Commerce
9. กระทรวงอุตสาหกรรม เหมืองแร่และพลังงาน Ministry of Industry,
Mines and Energy
10. กระทรวงการวางแผน Ministry of Planning
11. กระทรวงศึกษาธิการ เยาวชน และกีฬา Ministry of Education,
Youth and Sports
12. กระทรวงกิจการสังคม ทหารผ่านศึก และการฟื้นฟูเยาวชน
Ministry of Social Affairs, Veterans and Youth Rehabilitation
13. กระทรวงการจัดการที่ดิน การผังเมือง และการก่อสร้าง Ministry of
Land Management, Urban Planning and Construction
14. กระทรวงสิ่งแวดล้อม Ministry of Environment
15. กระทรวงทรัพยากรน้ำ และอุตุนิยมวิทยา Ministry of Water
Resources and Meteorology
16. กระทรวงการข่าว Ministry of Information
17. กระทรวงยุติธรรม Ministry of Justice
18. กระทรวงประสานงานรัฐสภาและตรวจราชการแผ่นดิน Ministry of
National Assembly-Senate Relations and Inspection
19. กระทรวงไปรษณีย์ และโทรคมนาคม Ministry of Posts and
Telecommunications

20. กระทรวงสุขภาพ Ministry of Health

21. กระทรวงโยธาธิการ และคมนาคม Ministry of Public Works and Transport

22. กระทรวงวัฒนธรรม และวิจิตรศิลป์ Ministry of Culture and Fine Arts

23. กระทรวงการท่องเที่ยว Ministry of Tourism

24. กระทรวงธรรมการและศาสนา Ministry of Cults and Religions

25. กระทรวงกิจการสาธารณะ Ministry of Women Affairs

26. กระทรวงแรงงาน และการฝึกอาชีพ Ministry of Labor and Vocational Training

27. กระทรวงกิจการสาธารณะ Minister of Public Functions

28. สำนักงานข้าราชการพลเรือน Secretariat of Public Service

29. สำนักงานการบินพลเรือน Secretariat of Civil Aviation

โดยคณะรัฐมนตรีของกัมพูชามีขนาดใหญ่ถึง 248 ตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วย

- นายกรัฐมนตรี 1 ตำแหน่ง
- รองนายกรัฐมนตรี 9 ตำแหน่ง
- รัฐมนตรีอาวุโส 16 ตำแหน่ง
- รัฐมนตรีประจำกระทรวง 26 ตำแหน่ง
- รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง 196 ตำแหน่ง

ประเทศกัมพูชามีการบริหารราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคที่ถูกออกแบบให้มีความสัมพันธ์กัน โดยส่วนกลางจะเป็นผู้แต่งตั้งผู้ปกครองในระดับภูมิภาค คือ ในระดับจังหวัดและอำเภอ ส่วนภูมิภาคของกัมพูชาประกอบไปด้วย การปกครองไล่ลงมาตั้งแต่ระดับจังหวัด ตำบล และหมู่บ้านมีการกระจาย

อำนาจให้กับประชาชนให้มีการเลือกตั้งอย่างอิสระเป็นการเลือกตั้งถาวร และให้ตำบลมีอำนาจในการบริหารกิจการภายในท้องถิ่นและมีงบประมาณเป็นของตัวเองผ่านสภาตำบล อย่างไรก็ตาม รูปแบบการเลือกตั้งสภาตำบลที่ผู้สมัครรับเลือกตั้งจะต้องสมัครในนามของพรรคการเมือง ด้วยเหตุนี้ จึงมีการวิพากษ์วิจารณ์ว่าการเมืองในระดับล่างก็ไม่สามารถเป็นอิสระจากการเมืองในระดับประเทศได้จริง พรรคการเมืองจะเข้าไปค้นหาตัวผู้สมัครในท้องถิ่นเพื่อเป็นลู่ล่อของตนเองและอัดฉีดเงินอุดหนุนเพื่อเป็นต้นทุนในการดำเนินกิจกรรมทางการเมือง

บทบาทของภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองหลังจากการเลือกตั้ง ผ่านการควบคุมและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐยังมียุ่อย่างจำกัด ประชาชนผู้มีสิทธิ์เลือกตั้งส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา ทำให้ยังไม่คำนึงถึงบทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองของตนเอง หลัฐานเชิงประจักษ์จำนวนมากบ่งชี้ว่ายังมีการซื้อสิทธิ์ขายเสียงของพรรคการเมืองโดยไม่ถูกตรวจสอบความสัมพันธ์ นอกจากนี้ระบบอุปถัมภ์ (Patron-Client Relationship) ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชนยังฝังรากลึกอยู่ในสังคมกัมพูชา อย่างไรก็ตามเริ่มมีสัญญาณที่ดีในการเมืองระดับชาติเมื่อมีการเคลื่อนไหวของผู้ต่อต้านรัฐบาล เช่น การรวมตัวทุกวันจันทร์และใส่เสื้อสีดำเป็นสัญลักษณ์ในการร่วมชุมนุม ทั้งนี้การต่อต้านรัฐบาลยังคงกระจุกอยู่ในชนชั้นกลางในเมืองเท่านั้น

การกระจายอำนาจของกัมพูชามีปัจจัยต่างๆที่ส่งผลต่อสภาพสังคมของประเทศ ดังนี้

1. ความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ที่อาจนิยามได้ว่าเป็นประวัติศาสตร์บาดแผลของกัมพูชา ตั้งแต่กัมพูชาตกเป็นรัฐอารักขาของฝรั่งเศส รวมถึงการ

เปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมากกว่า 6 ระบอบในระยะเวลา 150 ปี กัมพูชาผ่านสงครามกลางเมือง การฆ่าล้างผู้มีความเห็นต่างทางการเมือง การปกครองแบบสุดโต่งตามแนวคิดการเมืองโลก ภาวะชะงักงันทั้งทางเศรษฐกิจ การเมืองภายใน ประวัติศาสตร์ดังกล่าวหล่อหลอมวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) ของประชาชนชาวกัมพูชา[5] คือมีวัฒนธรรมทางการเมืองแบบไพร่ฟ้า (Subject Political Culture) โดยประชาชนส่วนใหญ่ที่อาศัยอยู่ในชนบทยึดติดกับจารีตประเพณีที่มีมาแต่ดั้งเดิม ไม่มีความกระตือรือร้นทางการเมือง ไม่กล้าแสดงความคิดเห็นหรือตั้งคำถามกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และประชาชนเองยอมรับต่อลักษณะการปกครองแบบอำนาจนิยม (Authoritarian) ของผู้ใช้อำนาจ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อพรรคประชาชนกัมพูชา (CPP) ภายใต้การนำของนายฮุนเซนสามารถกุมอำนาจทางการเมืองปกครองมากกว่า 29 ปี เพราะมองว่าการนำระบบเผด็จการมาใช้ย่อมดีกว่าการตกอยู่ในยุคของการฆ่าล้างเผ่าพันธุ์กันเอง สิ่งนี้ย่อมนำไปสู่การขาดการมีส่วนร่วมทางการเมือง ขาดการประสานงานในการร่วมทำกิจกรรมการพัฒนาจากระดับท้องถิ่น โดยการรวมกลุ่มเป็นภาคประชาสังคมไม่เคยเป็นประเพณีปฏิบัติในหมู่ชาวกัมพูชามาก่อน

2. ด้านการเมืองระดับชาติหรือนโยบายของรัฐ [6] การปกครองส่วนภูมิภาคยังขาดความเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง การปกครองท้องถิ่นกลายเป็นเครื่องมือหรือกลไกอันชอบธรรมของรัฐบาลในการรักษาสถานะในระบอบล้าชง ระบบการเลือกตั้งสภาตำบล สมาชิกสภาท้องถิ่น (Commune Council) ถูกออกแบบมาให้มีความเชื่อมโยงกับพรรคการเมือง ในลักษณะการลงรับสมัครเลือกตั้งในนามพรรคของพรรคการเมือง ปัจจุบันว่าผู้สมัครสังกัดพรรคการเมืองใดเป็นสิ่งสำคัญมากกว่าปัจจัยอื่นๆ พรรครัฐบาลใช้หลักการเมืองระดับ

ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือเข้าถึงทรัพยากรและใช้ปกป้องรักษาผลประโยชน์ของ
พรรคในระดับท้องถิ่นมากกว่าการกระจายอำนาจ ทั้งยังเป็นการขัดขวาง
กิจกรรมทางการเมืองของพรรคฝ่ายค้าน พรรคฝ่ายค้านไม่สามารถเข้าถึงสื่อได้
อย่างทัดเทียมกับพรรครัฐบาล ผู้นำในท้องถิ่นต่างก็เป็นคนของพรรคประชาชน
กัมพูชา (CPP) ทำให้พรรคฝ่ายค้านต้องหันไปพึ่งการสนับสนุนจากประชาคม
ระหว่างประเทศในการทำทลายความชอบธรรมของพรรครัฐบาลเพื่อเปิดพื้นที่
ทางการเมืองให้มีความเสมอภาคกัน

3. ความช่วยเหลือ/การสนับสนุนกดดันจากประเทศผู้ให้ความ
ช่วยเหลือ เนื่องจากผู้ให้ความช่วยเหลือต่างก็ตระหนักถึงปัญหาคอร์รัปชัน การ
รับสินบนอย่างกว้างขวาง ขาดความโปร่งใสในการทำงาน การใช้อำนาจในทางที่
มิชอบ การยึดที่ดินการทำลายป่าไม้และการแสวงหาผลประโยชน์จาก
ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นต้น ประชาคมระหว่างประเทศที่ให้ความช่วยเหลือ
รัฐบาลทำการกดดันรัฐบาลกัมพูชาจึงมีเงื่อนไขให้กัมพูชานำหลักการธรรมาภิ
บาลมาใช้ในการปกครอง เพื่อเพิ่มความสามารถในการตรวจสอบ ขจัดปัญหา
ความยากจน และกระจายทรัพยากรต่างๆ ที่ ในขณะที่เดียวที่รัฐบาลกัมพูชาเองก็
ประสบปัญหาทางการเงินงบประมาณกว่าร้อยละ 50 ในการบริหารราชการ
แผ่นดิน ทำให้รัฐบาลกัมพูชาจำเป็นต้องพึ่งพาเงินบริจาค ยอมรับความ
ช่วยเหลือจากผู้ให้การสนับสนุนและปฏิบัติตามเงื่อนไขการสร้างบรรยากาศ
ประชาธิปไตย

การคาดการณ์ทิศทางการกระจายอำนาจและการเติบโตของ
ประชาธิปไตย[7] นิยามว่า “ประชาธิปไตยของกัมพูชาก็เช่นเดียวกับประเทศ
อื่นๆ ภายใต้ “คลื่นลูกที่สามของการสร้างประชาธิปไตย” กล่าวคือ กัมพูชา
กำหนดในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศว่า เป็นประเทศ

ประชาธิปไตย มีการเลือกตั้งอย่างเสรี มีการแข่งขันกันของพรรคการเมืองต่างๆ แม้ว่าในทางปฏิบัติแล้ว ยังชี้ให้เห็นว่า กัมพูชามีจุดยืนที่ชอกของระบอบเผด็จการอำนาจนิยมกับช่องทางไปสู่ระบอบประชาธิปไตยหรือที่เรียกกันว่า “**ระบอบพันทาง**” (Hybrid Regime)” ทั้งนี้เนื่องจากยังมีพรรคการเมืองครอบงำและผูกขาดอำนาจในการจัดสรรทรัพยากรของประเทศ ตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับท้องถิ่น โดยการเลือกตั้งที่ผ่านมาทุกครั้งพรรคประชาชนกัมพูชา (CPP) สามารถกุมเสียงข้างมากในสภานิติบัญญัติและได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งสภาท้องถิ่น (Commune Council) ถึงแม้ว่าจะทำให้กัมพูชามีเสถียรภาพทางการเมือง มีความต่อเนื่องของการดำเนินนโยบาย มีความเป็นเอกภาพในการทำงานระหว่างรัฐบาลและสภาท้องถิ่นซึ่งต่างมาจากพรรคเดียวกัน ผลเสียที่เห็นได้ชัดเจน คือ พรรคฝ่ายค้านซึ่งเป็นเสียงข้างน้อยในสภาไม่สามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ เท่ากับเป็นขีดขวางการเติบโตของประชาธิปไตยในระดับชาติและทำให้การพัฒนาสถาบันการเมืองในระดับท้องถิ่นให้มีธรรมาภิบาลจึงกลายเป็นสิ่งที่เปราะบางตามไปด้วย

1.5 เส้นทางคมนาคม

ประเทศกัมพูชา มีสนามบินพาณิชย์ทางวิ่งเดียว (Single Runway) ที่ได้มาตรฐานสากลและเปิดใช้สำหรับเครื่องบินพาณิชย์ที่บินประจำและเครื่องบินเหมาลำระหว่างประเทศ 2 แห่ง คือ 1) สนามบินนานาชาติพนมเปญ หรือสนามบินโปเชนตง สามารถรองรับเครื่องบินได้ถึงขนาดโบอิง 2) สนามบินนานาชาติเสียมเรียบ ในจังหวัดเสียมราฐ ซึ่งยูเนสโกผู้ให้ทุนในการอนุรักษ์นครวัด - นครธม กำหนดให้รองรับเครื่องบินได้ไม่เกินขนาดโบอิง 757 รวมทั้งยังมีสนามบินที่ยังไม่เปิดบริการอีกหลายแห่งปัจจุบันมีเที่ยวบินไป-กลับ กรุงเทพฯ -

พนมเปญ – กรุงเทพ วันละ 6 เที่ยวบินเป็นของบริษัท การบินกัมพูชา (TG) 2 เที่ยวบิน การบินกรุงเทพฯ (PG) 3 เที่ยวบิน และแอร์เอเชีย (FD) 1 เที่ยวบิน และมีเที่ยวบินไป- กลับ กรุงเทพ – เสียมราฐ – กรุงเทพ ของการบินกรุงเทพฯ วันละ 4 – 6 เที่ยวบิน

ทางน้ำ มีท่าเรือนานาชาติ 3 แห่งเป็นรัฐวิสาหกิจ 2 แห่งคือ 1) ท่าเรือนานาชาติสีหนุวิลล์ ซึ่งตั้งอยู่ติดอ่าวกัมพูชาในกรุงพระสีหนุ (เดิมชื่อจังหวัดกัมปงโสม) ทางตอนใต้ของประเทศ ห่างจากกรุงพนมเปญโดยทางรถยนต์ 226 กิโลเมตร(ทางหลวงหมายเลข 4) มีหน้าท่ากว้าง 550 เมตรสามารถรองรับเรือที่ระวาง 10,000 – 15,000 ตัน กินน้ำลึกไม่เกิน 8.5 เมตรได้ในเวลาเดียวกัน 2 – 3 ลำ กับ 2) ท่าเรือนานาชาติพนมเปญ ซึ่งอยู่ลึกเข้ามาประมาณ 330 กิโลเมตรจากปากแม่น้ำโขงที่ชายฝั่งทะเลจีนใต้ของประเทศเวียดนาม และจากการที่เป็นท่าเรือที่อยู่ในลำน้ำ ทำให้ความสามารถในการรองรับเรือในฤดูแล้งกับฤดูน้ำหลากจะต่างกันมากทั้งจาก อุปสรรคของการเดินเรือและระดับความลึกหน้าท่า คือ สามารถรองรับเรือระวาง 2,000 ตันกับ 5,000 ตันในแต่ละฤดูตามลำดับ ท่าเรือแห่งที่ 3 เป็นท่าเรือเอกชนชื่อ ท่าเรือออกญามอง หรือ Oknha Mong Port ซึ่งตั้งอยู่ติดอ่าวกัมพูชาในเขตจังหวัดเกาะกง เหนือขึ้นมาจากท่าเรือสีหนุวิลล์ทางรถยนต์ประมาณ 40 กิโลเมตร หรือประมาณ 180 กิโลเมตรจากกรุงพนมเปญ เป็นท่าเรือที่เปิดดำเนินการควบคู่กับการขยายขนาดหน้าท่า ปัจจุบันสามารถรองรับเรือระวาง 500 – 1000 ตัน

ทางบก มีทั้งทางรถไฟ และทางรถยนต์ โดย

ทางรถไฟ เป็นรางเดี่ยวขนาดกว้าง 1.0 เมตรมี 2 เส้นทางคือ

1. ปอยเปต -บันเตียเมียนจัย – พระตะบอง – โพธิสัตว์ - พนมเปญ

ปัจจุบันใช้เดินรถเพียงพนมเปญ – บันเตียเมียนจัย

2. พนมเปญ – ตากั่ว – กัมปอต – สีหนุวิลล์

เส้นทางรถไฟทั้ง 2 เส้นทางมีสภาพค่อนข้างทรุดโทรม รถไฟไม่สามารถวิ่งได้ด้วยความเร็วเท่าที่ควรและยังเป็นที่กังวลสำหรับความปลอดภัย ทำให้ไม่ค่อยได้รับความนิยมจากผู้โดยสาร แต่ยังคงมีการใช้เพื่อการขนส่งสินค้าที่ไม่ต้องการความเร่งด่วน ซึ่งรัฐบาลมาเลเซียได้เคยแจ้งว่า ยินดีจะให้ความช่วยเหลือเหล็กรางรถไฟและบูรณะ

ทางรถยนต์ กัมพูชาจำแนกเส้นทางรถยนต์สายหลักและสายรองโดยใช้ตัวเลขกำกับในลักษณะเดียว กับกัมพูชา กล่าวคือเส้นทางสายหลักที่ออกจากพนมเปญไปยังภูมิภาคต่างๆ จะใช้เลขหลักเดียว (National Road) ส่วนเส้นทางสายรอง (Feeder Road) จะมีหมายเลขแยกเป็น 2 หรือ 3 หลักแยกย่อยจากหมายเลขถนนสายหลัก ทั้งนี้ ถนนสายหลักของกัมพูชามี 7 สายนับเวียนซ้ายตามเข็มนาฬิกา เริ่มสายที่ 1 จากพนมเปญไปทางตะวันออกจนจรดไปพรมแดนทางใต้ของเวียดนาม วนไปจนถึงสายที่ 7 จากพนมเปญ จรดแขวงจำปาศักดิ์ของลาว ทุกเส้นทางยังเป็นทาง 2 ช่องจราจร (ไป 1 กลับ 1) โดยแต่ละเส้นทางจะพาดผ่านจังหวัดต่างๆ

ถนนหมายเลข 1 จากพนมเปญไปทางตะวันออก ผ่านจังหวัดกันดาล ชำเม่น้ำโขง เข้าจังหวัดไพรเวง จังหวัดสวายเรียง สุดทางที่ด่านพรมแดนนานาชาติบาเวต (ติดต่อกับด่านมอกโบของเวียดนาม) ระยะทางรวม 167 กม. ช่วง 60 กม.แรกพนมเปญ – เม่น้ำโขง เป็นถนนลาดยางชำรุดเป็นช่วงๆ ที่เม่น้ำโขงยังไม่มีสะพานจึงต้องข้ามแพ ขึ้นฝั่งตรงข้ามแล้วถนนลาดยางดีตลอดถึงชายแดน ใช้เวลาเดินทางรวมประมาณ 3- 3.5 ชั่วโมง ทั้งนี้ ญี่ปุ่นได้ตกลงให้ความช่วยเหลือในการปรับปรุงถนนช่วงพนมเปญ-เม่น้ำโขง และสร้างสะพานคอนกรีตเสริมเหล็กข้ามเม่น้ำโขงแล้ว

ถนนหมายเลข 2 จากพนมเปญไปทางใต้ ผ่านจังหวัดกันดาล แล้วไปสุดทางที่พนมดิน จังหวัดตาแก้ว (มีด่านคนท้องถิ่นข้ามไปเวียดนามที่ หนาเบิง) ระยะทาง 121 กม. ถนนลาดยางไหล่ทางแคบ ใช้เวลาเดินทางประมาณ 1.5 – 2 ชั่วโมง ถนนหมายเลข 3 จากพนมเปญไปทางใต้ เกาะตะเข็บจังหวัดกันดาล กับ กัมปงสะปือ ผ่านจังหวัดตาแก้วเข้าจังหวัดกัมปอต แล้วเลียบชายฝั่งไปทางตะวันตกจนจรดทางหลวงหมายเลข 4 ในเขตกรุงพระสีหนุ ระยะทาง 202 กม. ช่วงแรกพนมเปญ – กัมปอต 148 กม. ถนนลาดยางแต่เป็นคลื่น ช่วงหลัง เลียบชายฝั่งทางกำลังขยายรวมไหล่ทางเป็น 4 เลน รวดยางคืบหน้าแล้วประมาณร้อยละ 80 ใช้เวลาเดินทางรวมประมาณ 3.5 – 4.5 ชั่วโมง

ถนนหมายเลข 4 จากพนมเปญผ่านจังหวัดกัมปงสะปือ และจังหวัดเกาะกง จนจรดชายทะเลอ่าวกัมพูชา บริเวณท่าเรือกรุงพระสีหนุ ระยะทาง 226 กม. เป็นเส้นทางขนส่งสินค้าที่สำคัญและถือเป็นรูดยางที่ดีที่สุดตลอดเส้นทางของ กัมพูชา ใช้เวลาเดินทาง 3.5 – 4 ชั่วโมง

ถนนหมายเลข 5 จากพนมเปญไปทางตะวันตกเฉียงเหนือ ผ่านพื้นที่จังหวัดกันดาล เข้าตัวจังหวัดกัมปงชนัง จังหวัดโพธิสัต จังหวัดพระตะบอง จังหวัดบันเตียเมียนจัย และสิ้นสุดทางที่ด่านพรมแดนนานาชาติบอยเปต - อร์ญประเทศ จังหวัดสระแก้ว ประเทศกัมพูชา ระยะทางรวม 407 กม. เป็นถนนรูดยางใช้ได้ดี ยกเว้นช่วงจากอำเภอสรีโสภณ จังหวัด บันเตียเมียนจัย ไปพรมแดนระยะทาง 49 กม. เป็นถนนลาดยางที่ชำรุด หน้าแล้งพอใช้ได้ หน้าฝนทรุดโทรมมาก ตลอดเส้นทางใช้เวลารวม 5.5 – 7.5 ชั่วโมง

ถนนหมายเลข 6 จากพนมเปญขึ้นไปทางเหนือผ่านเขตจังหวัดกันดาล กัมปงจาม เข้าตัวจังหวัดกัมปงธม จังหวัดเสียมราฐ แล้วไปบรรจบกับถนนหมายเลข 5 ที่อำเภอสรีโสภณ จังหวัดบันเตียเมียนจัย ระยะทางรวม 416 กม.

เป็นถนนลาดยางใช้ได้ดี ยกเว้นช่วงเสียมราฐ – ศรีโสภณ ระยะทาง 90 กม. เป็นลูกรังหน้าแล้งพอใช้ได้ หน้าฝนไม่สะดวก ตลอดเส้นทางใช้เวลา 6.5 – 8 ชั่วโมง

ถนนหมายเลข 7 แยกจากถนนหมายเลข 6 ที่บ้านเชิงไพร จังหวัดกัมปงจามไปทางตะวันตก ผ่านตัวจังหวัด มุ่งสู่ชายแดนด้านเวียดนามก่อนเลี้ยวขึ้นไปทางเหนือเข้าสู่ตัวจังหวัดกระเจะ จังหวัดสตริงไตรย์ ไปจนจรดด่านพรมแดนนานาชาติบ้านโอสวาย – เวียนคำ แขวงจำปาศักดิ์ของประเทศลาว ระยะทางรวม 461 กม. ช่วงแรกพนมเปญ-กระเจะ ประมาณ 280 กม. เป็นถนนลาดยางใช้เวลาเดินทางประมาณ 3.5 - 4.5 ชั่วโมง เท่านั้น

1.6 ภาษา และการสื่อสาร

ภาษาประจำชาติของกัมพูชาคือ ภาษาขแมร์ ซึ่งสำหรับคนไทยแล้ว หากตั้งใจที่จะเรียน น่าจะสามารถพูดและอ่านได้ภายในระยะเวลาเพียง 6 เดือน เนื่องจากพยัญชนะ สระ การประสมคำ และรูปประโยคจะคล้ายคลึงกัน จะแตกต่างกันที่เห็นชัดเจนคือ วิธีการออกเสียงซึ่งของกัมพูชาจะเน้นเสียงตัวสะกด ขณะที่กัมพูชาจะไม่ค่อยออกเสียงตัวสะกด และเสียงสระจะผันตามเสียงพยัญชนะซึ่งมี 2 ฐานคือ โฆชะ กับ อโฆชะ หรือเสียงใหญ่กับเสียงเล็ก เช่น คำตามรูปพยัญชนะและสระสะกดว่า “ การงาน “ กัมพูชาอ่านว่า “กาน – งาน “ กัมพูชาจะอ่านว่า “ กา – เจีย “ อักษร “ก” เป็นพยัญชนะโฆชะเสียงใหญ่ สระเสียงคงรูป แต่อักษร “ง” เป็นอโฆชะ เสียงเล็ก สระจะผันตามพยัญชนะ ซึ่งผู้สนใจคงจะต้องไปหาที่เรียนรู้เพิ่มเติมทั้งนี้ พยัญชนะขแมร์มี 32 ตัว สระมี 21 ตัว

จากการที่ชาวกัมพูชามีความใกล้ชิดกับชนชาติต่างๆ มาก เนื่องจาก การเป็นสังคมที่เปิดกว้าง การเข้ามาค้าขายของชาวจีน การกลับประเทศของผู้ลี้

ภัยสงคราม ไม่ว่าจากประเทศที่มีชายแดนติดกัน หรือจากอเมริกา ฝรั่งเศส หรือ ออสเตรเลีย รวมทั้งการได้รับความช่วยเหลือในรูปทุนการศึกษาในด้านต่างๆ จำนวนมาก และอาจจะประกอบกับการให้ความสำคัญต่อการมีทักษะทางด้าน ภาษาต่างประเทศ ทำให้นักการเมือง ข้าราชการ พ่อค้า และประชาชนชั้นกลาง ขึ้นมา จะพูดและฟังภาษาอื่นนอกเหนือจากภาษาแม่ได้ดี โดยทางธุรกิจการค้า จะมีภาษาจีนแต้จิ๋ว จีนกลาง และอังกฤษเป็นสำคัญ ขณะที่ภาษากัมพูชาและ เวียดนามจะรู้จักแพร่หลายทั่วกับผู้ประกอบธุรกิจและประชาชน ทั่วไป โดยผู้ที่ อยู่ตามจังหวัดชายแดนที่ติดกับประเทศทั้งสองจะมีทักษะในการใช้ภาษา กัมพูชาและเวียดนามมากกว่าผู้อยู่ในพนมเปญ

ระบบการสื่อสารในประเทศกัมพูชาและการเชื่อมต่อออกนอกประเทศ ในปัจจุบันถือได้ ว่าเป็นประเทศที่เปิดเสรีระบบโทรคมนาคม ทำให้มีเครือข่าย การสื่อสารที่ครบถ้วนสมบูรณ์และแข่งขันกันมากประเทศหนึ่ง หากเทียบขนาด ตลาด 15 ล้านคนกับผู้ให้บริการโทรศัพท์ที่มีสายและไร้สายรวม 6 ราย และผู้ ให้บริการอินเทอร์เน็ต 3 รายเท่านั้น

1.7 อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราและการเดินทางเข้าประเทศกัมพูชา

กัมพูชามีเงินตราประจำชาติได้แก่ เงินสกุล “เรียล “ (Riel) ซึ่งรัฐบาล พยายามรักษาเสถียรภาพให้อัตราแลกเปลี่ยนอยู่ที่ 4,000 เรียล (บวก/ลบ 100) ต่อดอลลาร์สหรัฐ เพื่อให้เกิดความนิยมใช้เป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนให้มาก ขึ้น แทนการใช้เงินสกุลดอลลาร์สหรัฐที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในการทำธุรกรรม ทาง เศรษฐกิจทุกด้านในเมืองหลวงและเมืองท่องเที่ยวทุกวันนี้ ซึ่งทุกฝ่ายมี ความเห็นว่า คงจะต้องใช้ความพยายามและเวลาอย่างมากที่จะทำให้ตลาดทั้ง ระบบใช้เงินเรียล อันเป็นสกุลเงินตราของท้องถิ่น เนื่องจาก 1) เศรษฐกิจ

กัมพูชายังคงเป็นเศรษฐกิจเงินสด (Cash Economy) เงินผ่านระบบธนาคารค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับธุรกรรม 2) เงินตราสกุลดอลลาร์ได้หมุนเวียนและยังรากลึกอยู่ในระบบเศรษฐกิจของกัมพูชา รวมทั้งถูกใช้เป็นหน่วยของการซื้อขายสินค้าส่วนใหญ่ในเมืองสำคัญๆ และ 3) ร้านแลกเปลี่ยนเงินตราที่มีมากและเปิดได้เสมือนเสรี ทำให้การแลกเปลี่ยนเงินตราสกุลใดสกุลหนึ่งสามารถทำได้ง่ายด้วยต้นทุนที่ต่ำ ประกอบกับ 4) สินค้าที่ซื้อขายส่วนใหญ่เป็นสินค้านำเข้าจากต่างประเทศ ทำให้ผู้ประกอบการนิยมการแจ้งราคาเป็นดอลลาร์ซึ่งมีเสถียรภาพมากกว่า

เนื่องจากกัมพูชาเป็นประเทศเพื่อนบ้านและเงินตราสกุล “ บาท “ ของกัมพูชาเป็นที่รู้จักและเป็นเงินตราอีกสกุลหนึ่งที่ได้รับการยอมรับในตลาดกัมพูชา ทำให้คนกัมพูชาที่เดินทางเข้ามาในกัมพูชา โดยเฉพาะทางตะวันตกของประเทศซึ่งติดต่อกับประเทศกัมพูชาเช่น สยามราชู พระตะบอง ศรีโสภณ พลอยได้รับความสะดวกสามารถจับจ่ายซื้อสินค้าด้วยเงินบาท แทนที่จะต้องไปแลกเปลี่ยนเงินดอลลาร์หรือเงินเรียลก่อน

สำหรับคนกัมพูชาทั่วไปที่จะเดินทางไปยังกัมพูชา ขอเรียนว่า ถึงขณะนี้ยังไม่มีข้อตกลงงดเว้นการตรวจลงตราเข้าประเทศระหว่างกัน ดังนั้น คนกัมพูชาที่จะเดินทางไปยังกัมพูชาจึงจำเป็นต้องมี “วีซ่า” ประกอบหนังสือเดินทางก่อน จึงเข้าประเทศกัมพูชาได้ โดยสามารถขอ “วีซ่า” จากสถานทูตกัมพูชาในประเทศต่างๆ ก่อนออกเดินทาง หรือจะมาขอที่ด่านพรมแดนก่อนเข้าประเทศกัมพูชา หรือที่เรียกกันว่า Visa on Arrival ก็ได้ ทั้งนี้วีซ่าประเภทท่องเที่ยวหรือ Tourist Visa คิดค่าธรรมเนียม 20 ดอลลาร์ สหรัฐฯ ส่วนวีซ่าประเภทธุรกิจหรือ Business Visa เสียค่าธรรมเนียม 25 ดอลลาร์สหรัฐฯ โดยทั้ง 2 ประเภทต่างอยู่ได้ 30 วัน แต่วีซ่าประเภทธุรกิจเท่านั้นที่สามารถนำไป

ประกอบการขอวีซ่าประเภทอยู่อาศัยชั่วคราว Multiple Visa เพื่อเดินทางเข้า - ออกกัมพูชาได้หลายครั้งใน 1 ปี และนำไปประกอบการขออนุญาตทำงานหรือ Work Permit ได้ ทั้งนี้ นอกจากการเข้าออกทางท่าอากาศยานนานาชาติทั้งสองแห่ง กับท่าเรือนานาชาติของกัมพูชาที่กล่าวข้างต้นแล้ว ยังสามารถใช้จุดผ่านแดนถาวรระหว่างประเทศกัมพูชากับกัมพูชา ที่เปิดบริการตั้งแต่ 07.00 - 20.00 น. ทุกวัน รวม 6 จุด ได้แก่

จังหวัดศรีสะเกษ อำเภอภูสิงห์ ช่องสงฆำ - ช่องจอม อ. อันลองเวง จ. อุดรมีชัย

จังหวัดสุรินทร์ อำเภอกาบเชิง ช่องจอม - ช่องโอรส์เสม็ด อ.สำโรง จ. อุดรมีชัย

จังหวัดสระแก้ว อำเภออรัญประเทศ บ้านคลองลึก - ช่องปอยเปต อ. โอโจรว จ.บันเตียเมียนเซย์

จังหวัดจันทบุรี อำเภอโป่งน้ำร้อน บ้านแหลม - ช่องพนมพริก อ.กำเรียง จ.พระตะบอง

จังหวัดจันทบุรี อำเภอโป่งน้ำร้อน บ้านผักกาด - ช่องบ้านพรหม อ.ศาลากราว กรุงไพลิน

จังหวัดตราด อำเภอคลองใหญ่ บ้านหาดเล็ก - ช่องจามเียม อ.มณฑลสีมา จ.เกาะกง

1.8 ระบบการศึกษาของประเทศกัมพูชา

การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง และเศรษฐกิจสังคม[8] นำไปสู่การปฏิรูปด้านการศึกษาของกัมพูชาก่อนปี พ.ศ.2518 ประเทศกัมพูชาใช้ระบบการศึกษาแบบฝรั่งเศสซึ่งให้มีการศึกษาภาคบังคับ 13 ปี (6+4+2+1) ภายหลังปี พ.ศ. 2522 กระทรวงศึกษาใช้ระบบการศึกษาแบบ 10 ปี (4+3+3) และต่อมาได้ขยายเป็นแบบ 11 ปี กระทรวงศึกษาธิการ เยาวชน และการกีฬา ยังคงดำเนินการพัฒนาระบบการศึกษา มีการปฏิรูปหลักสูตร มีการพัฒนาตำราเรียนใหม่และนำเทคนิคการสอนใหม่ๆ มาให้กับครูเพื่อเตรียมสำหรับการนำระบบการศึกษาแบบ 12 ปีมาใช้ (6+3+3) ในปีการศึกษา 2539 – 2540 โดยระบบใหม่นี้ จะแบ่งเป็นการศึกษาก่อนประถมศึกษา 3 ปี ประถมศึกษา 6 ปี มัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี มัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี และระดับอุดมศึกษา 4 – 7 ปี ส่วนการจัดการศึกษาด้านอาชีวและเทคนิคจัดให้ตั้งแต่ 1 ปี ไปจนถึง 3 – 5 ปีการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษานี้ บางสถาบันการศึกษาอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงเกษตรสาธารณสุขหรือแรงงาน การจัดการศึกษานอกระบบจะเน้นการฝึกทักษะ ให้กับประชาชน

หน่วยงานจัดการศึกษา ได้แก่ กระทรวงศึกษาธิการ เยาวชน และการกีฬา (Ministry of Education, Youth and Sport – Cambodia)ระบบการจัดการศึกษาของกัมพูชาได้บรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อให้การศึกษาเป็นกลไกสำคัญของประเทศในการขจัดความยากจน การจัดระบบการศึกษาของกัมพูชา มีดังนี้

- ระดับก่อนประถมศึกษา 3 ปี
- ระดับประถมศึกษา 6 ปี
- ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี

- ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี
- ระดับอุดมศึกษา 4 - 7 ปี

สรุปการบริหารราชการส่วนกลางของกัมพูชานั้นแบ่งออกเป็น กระทรวงและสำนักงานอิสระ (เทียบเท่ากระทรวง) จำนวน 26 กระทรวง 2 สำนักงานอิสระ คณะรัฐมนตรีของกัมพูชามีขนาดใหญ่ถึง 248 ตำแหน่ง ซึ่งประกอบด้วยนายกรัฐมนตรี (Prime Minister) 1 ตำแหน่ง รองนายกรัฐมนตรี (Deputy Prime Ministers) 9 ตำแหน่ง รัฐมนตรีอาวุโส (Senior Ministers) 16 ตำแหน่ง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี 13 ตำแหน่ง (Ministers attached to the Prime Minister) รัฐมนตรีประจำกระทรวง (Ministers) 27 ตำแหน่ง และรัฐมนตรีของรัฐ (Secretaries of States) หรือเทียบเท่ารัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวง 179 ตำแหน่ง

โครงสร้างการบริหารราชการส่วนภูมิภาคแบ่งดินแดนของราชอาณาจักรกัมพูชาแบ่งออกเป็น 1) จังหวัด(Province/Khaet) 2) กรุง (Municipalities/Krong) โดยเขตพื้นที่แต่ละจังหวัด (Province/Khaet) แบ่งเป็นอำเภอ (Districts/Srok) และพื้นที่แต่ละอำเภอ (Districts/Srok) แบ่งเป็นตำบล (Commune/Khum) และเขตพื้นที่แต่ละกรุง (Municipalities/Krong) แบ่งเป็นเขต (District/Kran) และเขตพื้นที่แต่ละเขต (District/Kran) แบ่งเป็นแขวง (Quarter/Sangkat)

การปกครองจังหวัด กรุง อำเภอ เขตและแขวงให้เป็นไปตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ โดยจังหวัด/กรุง (Kheat/Krong) และอำเภอ/เขต (Srok/Kran) เป็นหน่วยงานบริหารราชการส่วนภูมิภาคของรัฐ ซึ่งผู้ว่าราชการจังหวัด/กรุง (Kheat/Krong) นายอำเภอ (Srok/Kran) จะมาจากการแต่งตั้งโดยกระทรวงมหาดไทย มีวาระคราวละ 5 ปี ซึ่งจำนวนสมาชิกสภาท้องถิ่นแตกต่างกัน

กัน ส่วนการปกครองในระดับตำบล/แขวง (Commune/Sangkat) สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือกำนันจะต้องมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนในลักษณะของการรับสมัครเลือกตั้งในนามของพรรคการเมือง วาระคราวละ 5 ปี ทำให้โครงสร้างในระดับท้องถิ่นมีความเชื่อมโยงกับสถานิติบัญญัติ

บทบาทของภาคประชาชนในการมีส่วนร่วมทางการเมืองหลังจากการเลือกตั้ง ผ่านการควบคุมและตรวจสอบการทำงานของภาครัฐยังมีอยู่อย่างจำกัด ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งส่วนใหญ่ไม่ได้รับการศึกษา ทำให้ยังไม่คำนึงถึงบทบาทและหน้าที่ในฐานะพลเมืองของตนเอง หลักฐานเชิงประจักษ์จำนวนมากบ่งชี้ว่ายังมีการซื้อสิทธิขายเสียงของพรรคการเมืองโดยไม่ถูกตรวจสอบความสัมพันธ์ นอกจากนี้ระบบอุปถัมภ์ (Patron-Client Relationship) ระหว่างพรรคการเมืองกับประชาชน ระหว่างผู้นำท้องถิ่นกับประชาชนยังฝังรากลึกอยู่ในสังคมกัมพูชา อย่างไรก็ตามเริ่มมีสัญญาณที่ดีในการเมืองระดับชาติเมื่อมีการเคลื่อนไหวของผู้ต่อต้านรัฐบาล เช่น การรวมตัวทุกวันจันทร์และใส่เสื้อสีดำเป็นสัญลักษณ์ในการร่วมชุมนุม ทั้งนี้การต่อต้านรัฐบาลยังคงกระจุกอยู่ในชนชั้นกลางในเมืองเท่านั้น

การคาดการณ์ทิศทางการกระจายอำนาจและการเติบโตของประชาธิปไตย[9] นิยามว่า “ประชาธิปไตยของกัมพูชาก็เช่นเดียวกับประเทศอื่นๆ ภายใต้ “คลื่นลูกที่สามของการสร้างประชาธิปไตย” กล่าวคือ กัมพูชากำหนดในรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศว่า เป็นประเทศประชาธิปไตย มีการเลือกตั้งอย่างเสรี มีการแข่งขันกันของพรรคการเมืองต่างๆ แม้ว่าในทางปฏิบัติแล้ว กัมพูชามีจุดยืนที่ชอกชังระบอบเผด็จการอำนาจนิยมกับช่องทางไปสู่ระบอบประชาธิปไตยหรือที่เรียกกันว่า “ระบอบพันทาง” (Hybrid Regime)” ทั้งนี้เนื่องจากยังมีพรรคการเมืองครอบงำและผูกขาด

อำนาจในการจัดสรรทรัพยากรของประเทศ ตั้งแต่ระดับชาติถึงระดับท้องถิ่น โดยการเลือกตั้งที่ผ่านมาทุกครั้งพรรคประชาชนกัมพูชา (CPP) สามารถกุมเสียงข้างมากในสภานิติบัญญัติและได้รับชัยชนะในการเลือกตั้งสภาท้องถิ่น (Commune Council) ถึงแม้ว่าจะทำให้กัมพูชามีเสถียรภาพทางการเมือง มีความต่อเนื่องของการดำเนินนโยบาย มีความเป็นเอกภาพในการทำงานระหว่างรัฐบาลและสภาท้องถิ่นซึ่งต่างมาจากพรรคเดียวกัน ผลเสียที่เห็นได้ชัดเจน คือ พรรคฝ่ายค้านซึ่งเป็นเสียงข้างน้อยในสภาที่ไม่สามารถตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลได้ เท่ากับเป็นขีดขวางการเติบโตของประชาธิปไตยในระดับชาติและทำให้การพัฒนาสถาบันการเมืองในระดับท้องถิ่นให้มีธรรมาภิบาลจึงกลายเป็นสิ่งที่เปราะบางตามไปด้วย

บทที่ 2

แบบแผนในการปฏิบัติตน

ประเทศกัมพูชาเป็นประเทศที่มีประวัติศาสตร์อันยาวนาน มีวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ ที่มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิตของคนในประเทศ ในแต่ละยุคสมัยที่สืบสานกันมา มีศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ แม้ภาพรวมอาจดูคล้ายกับกัมพูชาจนมีบางคำที่ว่า “ใครขโมยใครมา” แต่หาเรามองลึกลงไป ก็จะเห็นความแตกต่างในรายละเอียดของวิถีที่แตกต่างกัน

งานประเพณีและพิธีกรรมถือเป็นสิ่งสำคัญที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิต ความคิดความเชื่อของคนในประเทศนั้นๆ งานประเพณีและพิธีกรรมในกัมพูชาก็เช่นกัน แม้ว่าในระยะหนึ่งดินแดนแห่งนี้เคยถูกทำลายได้รับความเสียหายอย่างมากโดยกลุ่มกัมพูชาแดง แต่อย่างไรก็ตามงานประเพณีพิธีกรรมและวันสำคัญต่างๆ เช่น พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ประเพณีสงกรานต์ เทศกาลน้ำ ยังคงมีการปฏิบัติสืบเนื่องจนกระทั่งปัจจุบัน[10] และเป็นที่ยึดมั่นในหมู่ประชาชน ทั้งยังมีระยะเวลาในการจัดงานแตกต่างกันไป ส่วนประเพณีพิธีกรรมที่มีระยะเวลาในการจัดงานยาวนานที่สุดถึง 15 วัน คือ ประเพณีแซนโฌนตา อันถือเป็นประเพณีสำคัญที่สะท้อนให้เห็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อในวิญญาณของบรรพบุรุษกับความศรัทธาในพระพระพุทธศาสนา

2.1 พระราชประเพณีสิบสองเดือน

ประเพณีในประเทศกัมพูชาส่วนใหญ่ล้วนมีปรากฏอยู่ในพระราชพิธีสิบสองเดือนทั้งสิ้น โดยเริ่มจากประเพณีสงกรานต์ มีขึ้นในเดือนห้าหรือเดือนเจตรตรงกับเดือนเมษายน ส่วนพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ มีขึ้นในเดือน

หกหรือเดือนพืสาขตรงกับเดือนพฤษภาคม ต่อมาคือแซนโฌนาตา ปรากฏในพระราชพิธีสิบสองเดือนเรียกว่าพิธีสารทเดือนสิบ มีขึ้นในเดือนสิบหรือเดือนภัทรบทตรงกับเดือนตุลาคม ส่วนเทศกาลน้ำ มีขึ้นในเดือนสิบสองหรือเดือนกัตติกตรงกับเดือนพฤศจิกายน และในลำดับต่อไปจะเป็นการขยายความถึงภาพรวมของงานประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ วัฒนธรรมกัมพูชา ประวัติศาสตร์อันยาวนานของศาสนาได้เป็นแหล่งสำคัญของแรงบันดาลใจทางวัฒนธรรม กว่าเกือบสองพันปีกัมพูชาได้มีการพัฒนาที่ไม่ซ้ำกัน ส่วนใหญ่แล้วกัมพูชารับเอาความเชื่อและศาสนาของอินเดีย ได้แก่ พระพุทธศาสนา และ ศาสนาฮินดู ซึ่งเป็นอารยธรรมอินเดียรวมไปถึงภาษาและศิลปะของแผ่นดินใหญ่ไปถึงเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์ว่าพ่อค้าชาวอินเดียเดินเรื่อนำศุลกากรและวัฒนธรรมต่างๆ ของอินเดียไปเผยแพร่ยังท่าเรือริมอ่าวกัมพูชา และแปซิฟิก เส้นทางที่จะไปทำการค้ากับประเทศจีน ซึ่งอาณาจักรพูนัน(ก่อนสมัยนครวัด) เป็นรัฐแรกที่กัมพูชาได้รับประโยชน์จากการหลั่งไหลเข้าของวัฒนธรรมอินเดีย ทำให้สถาปนิก และประติมากรชาวกัมพูชาได้รับแรงบันดาลใจจากศาสนาและสิ่งมีชีวิตที่เป็นตำนานจากศาสนาฮินดู และพระพุทธศาสนา ถูกแกะสลักบนผนังวัดต่างๆ ถูกสร้างขึ้นตามกฎของสถาปัตยกรรมกัมพูชาโบราณที่บอกว่ารูปแบบวัดขึ้นพื้นฐานรวมถึงศาลากลางลาน, ผนังปิดล้อมและคูเมือง ลวดลายต่างๆ ช่างชาวกัมพูชาใช้สิ่งมีชีวิตจำนวนมากจากพระพุทธศาสนาและฮินดูมาประดับ เช่น พระราชวังในกรุงพนมเปญ ใช้ลวดลายเช่น ครุฑ , นกที่เป็นตำนานในศาสนาฮินดู สถาปัตยกรรมของกัมพูชาที่พัฒนาในขั้นตอนภายใต้ จักรวรรดิกัมพูชา ซึ่งเก็บรักษาไว้ในอาคารหลายแห่งเป็นจำนวนมาก

ที่กล่าวมานี้เพื่อให้มีความเข้าใจตรงกันว่าประเพณีกัมพูชา คือ สิ่งที่เกิดขึ้นในสังคมสร้างขึ้นเป็นที่ยอมรับและถ่ายทอดปฏิบัติสืบต่อกันมาเป็นเวลานานหรือ

ชนบธรรมเนียมประเพณีเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมกัมพูชาซึ่งได้ประเพณีปฏิบัติสืบต่อกันมา และเป็นที่ยอมรับของส่วนรวมประเพณีเหล่านี้มีลักษณะของการปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไปบางอย่างห้ามประเพณีใครฝ่าฝืนถือว่าผิดร้ายแรงต้องถูกส่งลงโทษแต่บางอย่าง ใครจะประเพณีก็ได้หากไม่ประเพณีก็ไม่ถือว่าผิดบางอย่างก็เสื่อมไปหรือเลิกราไปเมื่อชนเห็นว่าไม่มีประโยชน์ หรือบางอย่างก็รับเอามาจากกลุ่มอื่นแล้วนำมาประยุกต์ให้เหมาะสมแก่กลุ่มของตน

จากการสังสมวัฒนธรรมมาร่วมพันปีชาวกัมพูชาจึงมีประเพณีตลอดทั้งปี ประเพณีต่าง ๆ ก็จะมีผิดแผกแปลกกันอยู่มากตามชั้นและฐานะของบุคคล ทั้งนี้ด้วยเหตุผลที่มีความแตกต่างกันในเรื่องกำลังทรัพย์ ความสงบสุขเยี่ยงเจียมตนของผู้น้อยที่ธรรมดาย่อมมีนิสัยสุภาพอ่อนโยนไม่ทะนงตนขึ้นเทียบเสมอผู้ใหญ่มักจะยินดีทำกิจของตนด้วย[11] การลดหย่อนลงมาตามสมควร เมื่อมีผู้กระทำตามก็เลยกลายเป็นประเพณีไปเอง โดยความนิยม ส่วนผู้ใหญ่ที่มีกำลังทรัพย์และมีความสามารถในการคิดให้เกิดศิลปะย่อมมีหน้าที่เป็นผู้นำ ผู้น้อยให้ได้เห็นและรู้จักสิ่งที่ดีงามต่าง ๆ จึงตบแต่งการงานให้วิจิตรพิสดารขึ้นตาม ความถนัดและความสามารถของตนอันจะยังความรู้และความรื่นเริงให้แก่ผู้น้อยได้โดยทั่ว ๆ ไป นับว่าเป็นการเกื้อหนุนกันในทางที่ควร การที่ประเพณีเปลี่ยนแปลงไปด้วยเวลา และการผิดแผกกันตามชั้นบุคคลเป็นเหตุให้ประเพณีมีอยู่หลายอย่างต่าง ๆ กัน

โดยทั่วไปประเพณีกัมพูชาแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. ประเพณีส่วนบุคคล หมายถึง ประเพณีที่เกี่ยวข้อเฉพาะบุคคลภายในครอบครัวเป็นต้นว่า ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด ประเพณีการแต่งงาน ประเพณีขึ้นบ้านใหม่ ประเพณีทำบุญบ้าน ประเพณีจัดตั้งศาลพระภูมิ ประเพณี

การบวช ประเพณีการทำขวัญ ประเพณีการทำบุญอายุ และประเพณีเกี่ยวกับการตาย

2. ประเพณีส่วนรวม หมายถึง มักจะเป็นประเพณีการทำบุญ และการสนุกสนานรื่นเริงของกลุ่มชนนั้น ซึ่งถือปฏิบัติสืบทอดกันมา ได้แก่ ประเพณีทำบุญ ตักบาตร ทำบุญปีใหม่ ทำบุญสงกรานต์ ประเพณีบวชนาค ถวายผ้าอาบน้ำฝน ทำบุญทอดผ้าป่า ทำบุญเทศน์มหาชาติ ทำบุญวันเฉลิมพระชนพรรษา และทำบุญวันเกิด รวมทั้งประเพณีส่วนรัฐบาลอันเป็นประเพณีที่ทางราชการได้จัดขึ้นซึ่งเกี่ยวเนื่องด้วยพระราชพิธีหรือรัฐพิธีต่าง ๆ เช่น พระราชพิธีบรมราชาภิเษก พระราชพิธีถือน้ำพิพัฒน์สัตยา พระราชพิธีฉัตรมงคล พระราชพิธีพืชมงคลและจรดพระนังคัลแรกนาขวัญและพิธีวางศิลาฤกษ์ เป็นต้น จะขอกล่าวถึงประเพณีกัมพูชาพอสังเขปดังต่อไปนี้

1. พระราชพิธีทวาทศมาส หรือพระราชพิธีสิบสองเดือน กรุงกัมพูชา นี้ เป็นหนังสือที่อธิบายถึงพระราชพิธี ประเพณี และพิธีกรรมต่าง ๆ ตลอดทั้งสิบสองเดือน เรียบเรียงโดยนักปราชญ์ชาวกัมพูชา 2 ท่าน คือ ออกญาเทพพิฑู (ฉิม กรอเสม) และขุนอุดมปริชา (จาบ พิน) โดยศึกษาค้นคว้าจากเอกสารตัวเขียน และสอบถามจากผู้รู้ รวมทั้งผู้ที่เคยได้ร่วมในพระราชพิธีต่าง ๆ เช่น พราหมณ์ และขุนนางที่ได้เห็นพระราชพิธีนั้น คุณค่าสูงต่อการศึกษาประเพณีวัฒนธรรมของชาวกัมพูชา เพราะไม่ได้กล่าวถึงเฉพาะ พระราชพิธีสิบสองเดือนในราชสำนักกัมพูชาเท่านั้น แต่กล่าวถึงประเพณีสิบสองเดือนของประชาชนกัมพูชา รวมทั้งอธิบายถึงที่มาของประเพณีนั้น ๆ อย่างครบถ้วนสมบูรณ์ พระราชพิธีทวาทศมาส หรือพระราชพิธีสิบสองเดือนนี้ เป็นพระราชกรณียกิจของพระเจ้าแผ่นดิน ที่จะต้องจัดทำขึ้นเป็นประจำ เพื่อคงไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ และสวัสดิมงคลของบ้านเมือง และเพื่อแสดงความเป็นพระเจ้าแผ่นดิน หรือพระเจ้าจักรพรรดิราช เชื่อกันว่าหากมีความขาดตกบกพร่องใน การประกอบพระ

ราชพิธีดังกล่าว จะก่อให้เกิดอันตรายต่อบ้านเมือง ดังนั้นจึงมีการจัดทำพระราชพิธีสิบสองเดือน สืบเนื่องต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน

พระราชพิธีนี้ ไม่ปรากฏหลักฐานที่ชัดเจนว่า จะเริ่มต้นจัดทำแต่เมื่อใด สันนิษฐานว่าอย่างน้อยน่าจะมีมาในอาณาจักรกัมพูชา ตั้งแต่สมัยพระนคร ดังปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกกัมพูชา สมัยพระนคร และในบันทึกว่าด้วยขนบธรรมเนียม ประเพณีของเงินล่า ซึ่งโจวต้ากวนชาวจีน ผู้เดินทางเข้ามาพร้อมกับราชทูตจีน สมัยราชวงศ์หยวน บันทึกไว้ในรัชกาลพระเจ้าศรีนทรวรมัน (พ.ศ.1838 - 1850) ซึ่งเป็นช่วงปลายสมัยพระนคร พระราชพิธีทวาทศมาสนี้ ซึ่งจัดทำขึ้นในรอบปี มีข้อสันนิษฐานว่าแต่เดิมน่าจะมีแต่พระราชพิธี อันเนื่องด้วยศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู เนื่องจากกษัตริย์กัมพูชา สมัยพระนครนับถือศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู โดยเฉพาะลัทธิไศวนิกาย และไวษณพนิกาย ดังนั้นพระราชพิธีในราชสำนักกัมพูชา ในยุคแรกจึงมีความเกี่ยวข้องกับศาสนาพราหมณ์ ลัทธิไศวนิกายเป็นส่วนใหญ่ เช่นปรากฏในศิลาจารึกสตกก้อธมว่า "...มีพิธีเทวราช ซึ่งพราหมณ์ศิวไกว์ลยะ เป็นผู้ประกอบถวายพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 และมีพิธีกรรมอันเนื่องด้วย การปฏิบัติบูชาพระเทวราช (ศิวลึงค์)..."

ต่อมาภายหลัง เมื่อพระเจ้าแผ่นดินกัมพูชาเปลี่ยนมา นับถือพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะตั้งแต่ในรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 (ซึ่งทรงนับถือพระพุทธศาสนา นิกายมหายาน) เป็นต้นมา จึงมีการผนวกเพิ่มพระราชพิธีอันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนาเข้าไว้ด้วย เช่น..ในศิลาจารึกปราสาทพระขรรค์ ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กล่าวไว้ว่า "ในเดือนผลคุน (เดือนสี่) ต้องมีการนำประติมากรรมเหล่านี้มารวบรวมไว้ คือ "...พระราชแห่งมุนี ทางทิศตะวันออก ...พระศรีชัยราชจุฑาภรณ์...พระชัยพุทธมหานาถ จาก 25 ท้องถิ่น ฯลฯ..." นอกจากนี้ยังกล่าวถึงงานสงกรานต์ และงานใหญ่ประจำปี 18 ครั้ง งานฉลอง 9 หรือ 10 ครั้งต่อ 1 เดือน คือทุกวันที่ 5,8,12,14 และ 15 ของปีก็ฯ ฯลฯ

ดังนั้น พระราชพิธีทวาทศมาส ในปัจจุบันจึงมีทั้งที่เป็นพระราชพิธีอันเนื่องด้วย ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู และพระราชพิธีอันเนื่องด้วยพระพุทธศาสนา กรงกัมพูชาที่ปรากฏหลักฐาน ในเอกสารต่าง ๆ สามารถจัดแบ่งออกได้เป็น 4 ช่วงใหญ่ ๆ ได้แก่

1.1 พระราชพิธีทวาทศมาส สมัยพระนคร ปรากฏหลักฐานในศิลาจารึกกัมพูชาสมัยพระนครบ้าง แต่มีการกล่าวถึงไม่มากนัก หลักฐานที่สำคัญของพระราชพิธีทวาทศมาสในยุคนี้จึงน่าจะได้แก่ บันทึกว่าด้วยขนบธรรมเนียมประเพณีของเงินล่า ซึ่งโจวต้ากวนบันทึกไว้ในรัชกาล ของพระเจ้าศรีนทรวรมัน (ครองราชย์ที่เมืองพระนครศรียโสธรปุระ ระหว่างปี พ.ศ. 1838 - 1850) เป็นพระราชพิธีในราชสำนักกัมพูชา สมัยพระนครที่มีพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนา แทรกเข้ามาบ้างแล้ว เนื่องจากพระเจ้าศรีนทรวรมัน ทรงนับถือพระพุทธศาสนา นิกายเถรวาท

1.2 พระราชพิธีทวาทศมาส สมัยหลังพระนคร ปรากฏในพงศาวดารละแวกฉบับแปล จ.ศ. 1170 กล่าวถึงพระราชพิธีทวาทศมาส ในรัชกาลสมเด็จพระศรีสุริโยพรรณ (หรือพระศรีสุพรรณมาธิราช ในเอกสารไทยครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ. 2144 - 2162) ซึ่งทรงรื้อฟื้นพระราชพิธีในราชสำนักใหม่ทั้ง 12 เดือน เมื่อพระองค์ได้เสด็จกลับมาครองราชย์ ที่เกาะสลาเกต พระราชพิธีทวาทศมาสในพงศาวดารฉบับนี้ มีการแยกเป็นพระราชพิธีทางพุทธศาสตร์ และพระราชพิธีทางไสยศาสตร์อย่างชัดเจน

1.3 พระราชพิธีทวาทศมาส รัชกาลสมเด็จพระหริรัถย์รามาศรีราชิบดี (พระองค์ด้วง) ครองราชย์ระหว่างปี พ.ศ. 2390 - 2403 การรื้อฟื้นพระราชพิธีในยุคนี้สืบเนื่องจาก ในรัชกาลสมเด็จพระอุทัยราชา (พระองค์จันท) และรัชกาลพระองค์เจ้ากษัตริย์มี นั้น เวียดนามได้เข้ามาปกครองประเทศกัมพูชา และ

บังคับให้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรม ในราชสำนักกัมพูชาไปเป็นแบบเวียดนามทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการแต่งกายรวมทั้งการปกครอง และวัฒนธรรมอื่น ๆ ดังนั้นวัฒนธรรมกรุงกัมพูชาที่มีมาแต่เดิมจึงถูกทำลายสูญหายไปมาก เมื่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช (พระองค์ด้วง) ได้เสด็จกลับมาครองราชสมบัติที่กรุงอุดงค์มีชัย พระองค์จึงรื้อฟื้นการจัดพระราชพิธีทวาทศมาสขึ้นใหม่ทั้ง 12 เดือน ดังปรากฏในราชพงศาวดารกรุงกัมพูชา ฉบับนักงอนคันพรัตน์ เป็นต้น

1.4 พระราชพิธีทวาทศมาส สมัยปัจจุบัน ปรากฏในพระราชพิธีทวาทศมาส ภาค 1 - 3 ฉบับภาษากัมพูชาของ ออกลยาเทพพิฑู (ฉิม กรอเสม) และขุนอุดมปริษา (จาบ พิน) กล่าวถึงพระราชพิธีทวาทศมาส ซึ่งจัดขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระนโรดม บรมรามเทวาวตาร รัชกาลสมเด็จพระสีสุวตัตถิ รัชกาลสมเด็จพระสีสุวตัตถินึ่งค์ รัชกาลสมเด็จพระนโรดมสีหนุวรมัน และรัชกาลสมเด็จพระนโรดมสุรามฤต หนังสือนิราศนครวัด พระนิพนธ์สามเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้ทรงบันทึกพระราชพิธีต่าง ๆ ในรัชกาลสมเด็จพระศรีสวสดี (สีสุวตัตถิ) ไว้อย่างสังเขป

2.2 ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด

ในสมัยโบราณชาวกัมพูชาถือว่าประเพณีเกี่ยวกับการเกิดมีสำคัญทำให้มีข้อปฏิบัติ[12] เป็นอันมากต้องเตรียมการเพื่อการคลอด การอยู่ไฟ เมื่อคลอดแล้วมีประเพณีฝังรก เป็นอุบายระบุมูที่ดินที่พ่อแม่ยกให้ลูกเป็นสมบัติของลูกต่อไปในวันข้างหน้า กล่าวคือ พ่อจะนำรกไปฝังพร้อมกับมะพร้าววง 2 ต้น สมมุติเป็นต้นมะพร้าวเงินและมะพร้าวทอง คนโบราณจึงมีคำพูดว่า "รกราก" รกเป็นของลูก แต่รากเป็นของต้นมะพร้าวที่นำไปฝังปลูกไว้พร้อมกันเป็นวิธีอันแยบคายของพ่อแม่ที่ประสงค์ให้ลูกเจริญเติบโตขึ้นพร้อมกับจิตสำนึกระลึกถึงถิ่นของ

ตน และทำความดีตอบแทนเป็นการสอนให้ลูกกตัญญูต่อบ้านเกิด ส่วนมะพร้าว ก็เป็นพืชที่อานวยประโยชน์แก่ประการในชีวิตประจำวัน เช่น เนื้อมะพร้าวนำไปประกอบอาหารคาวหวาน น้ำมะพร้าวอ่อนใช้ดื่มได้ ใบนำไปสานปลาตะเพียน ตะกร้อหรือห่อขนม ห่ออาหาร ก้านใบนำไปทำไม้กลัดเย็บกระถาง หรือทำไม้กวาดทางมะพร้าวนำไปปอกทำรั้วบ้าน หรือมุงหลังคา กันแดด กลามะพร้าวนำไปทำซอฮู้ ซอสามสาย ใช้นวดหลัง แข่งเดินกะลา ใส่อาหารสุ่มไฟให้ลูกโพร่ง ใช้แสดงหนังใหญ่ กาบมะพร้าวแข็งใช้เป็นแปรงขัดพื้น ใช้ทำจุกขวด ทำเรือลอยน้ำเล่น ใช้เล่นกาฟักไข่ และเล่นไม้หึ่ง ส่วนกาบมะพร้าวอ่อนใช้ขัดล้างภาชนะได้ เป็นต้น

2.3 ประเพณีตักบาตร

ประเพณีตักบาตร เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติกันมาแต่โบราณกาล มีการตักบาตรประจำทุกวัน ประจำวันเกิด วันคล้ายวันเกิด วันพระ วันเทศกาล หรือวันที่กำหนดทำบุญเป็นพิเศษส่วนมากจะตักบาตรคราวละ 1,3 หรือ 9 รูป ที่จริงจำนวนพระสงฆ์ไม่สำคัญ ขึ้นอยู่กับศรัทธา และความสะดวกมากกว่า แต่ถือกันว่าเลข 9 เป็นเลขมงคล ส่วนสิ่งของที่นำมาตักบาตร ได้แก่ อาหารคาวหวาน ผลไม้ เครื่องดื่ม ดอกไม้ ธูปเทียน ยารักษาโรคและของใช้ประจำวันหากเป็นการตักบาตรพร้อมกันมาก ๆ ในเทศกาลนิยมใช้ข้าวสารอาหารแห้งและของที่เก็บไว้ได้นาน

ภาพที่ 5 พิธีตักบาตร

2.4 ประเพณีทำบุญเลี้ยงพระ

ประเพณีทำบุญเลี้ยงพระ มักจะปฏิบัติในโอกาสสำคัญ เช่น ครบรอบวันเกิด ขึ้นบ้านใหม่ แต่งงาน เปิดกิจการใหม่ ส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ การทำบุญประจำปี หรือทำบุญอุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับไป จำนวนพระสงฆ์นิมนต์มาหากเป็นงานมงคลมักเป็นจำนวนคู่ตั้งแต่ 6 รูป ขึ้นไป ส่วนงานอวมงคลมักเป็นจำนวนที่ตั้งแต่ 5 รูปทำบุญขึ้นไป การทำบุญเลี้ยงพระมิได้นิมนต์พระมาเพื่อถวายภัตตาหารเท่านั้น แต่เป็นการนิมนต์พระสงฆ์มาเจริญพระพุทธมนต์ สวดบทถวายพรพระ จากนั้นจึงถวายภัตตาหารพระสงฆ์แทนพระพุทธรูปเจ้าถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ เสร็จแล้วถวายจตุปัจจัยไทยธรรม พระสงฆ์กล่าวอนุโมทนา ยถา เจ้าภาพกรวดน้ำ พระสงฆ์สวดบทให้พร ประพรมน้ำพระพุทธมนต์และเจิมประดูหน้าต่าง เมื่อพระสงฆ์กลับแล้ว ปิดท้ายด้วยการเลี้ยงอาหารผู้มาร่วมงาน

ภาพที่ 6 พิธีทำบุญเลี้ยงพระ

2.5 ประเพณีลอยกระทง

ประเพณีลอยกระทง [13] เป็นประเพณีที่ถือปฏิบัติกันทั่วทุกภาคของประเทศไทยมาช้านานตรงกับวันขึ้น 15 ค่ำ เดือน 12 ซึ่งเป็นช่วงพระจันทร์เต็มดวงน้ำในแม่น้ำเจิ่งนอง ประกอบกับประชาชน เริ่มว่างเว้นจากอาชีพการงาน นับเป็นช่วงที่เหมาะสมที่จะประกอบกิจกรรมงานรื่นเริงสนุกสนาน โดยพากันไปลอยกระทงตามแม่น้ำลำคลองหนองบึง ส่วนมากมักประดิษฐ์กระทงเป็นรูปดอกบัว รูปเรือ หรือรูปสัตว์วางไว้บนแพหยวกกล้วย แต่ละกระทงจะบรรจุรูปเทียน ดอกไม้ สตางค์ ข้าวตอกและธูปเทียน นอกจากนี้ยังมีการตัดเล็บบูชา หรือเพื่อสะเดาะเคราะห์ ทั้งนี้แต่ละคนจะตั้งจิตอธิษฐานตามความต้องการของตน เมื่อลอยกระทงแล้วจะเผ้าดูกระทงลอยไปจนกว่าจะลับตา หรือรูปเทียนจะดับไป หรือกระทงจะคว่ำลงหากมีผู้ลอยกระทงเป็นจำนวนมากจะเห็นแสงเทียนเป็นประกายระยิบระยับไปทั่วท้องน้ำ ดูงามตา น่าชื่นชมอย่างยิ่งแท้จริงการลอยกระทงยังเป็นการน้อมระลึกถึงคุณประโยชน์ที่ต้นน้ำธารมีต่อมวลมนุษย์และเป็นการแสดงถึงความใกล้ชิดกับธรรมชาติของสังคมกัมพูชาด้วย

จุดประสงค์ของลอยกระทง

1. การบูชาพระพุทธเจ้าจากการเก็บเกี่ยวข้าวตลอดปีและขอฝนที่เพียงพอแก่การเพาะปลูกในปีต่อไป ซึ่งอาจเทียบเคียงได้จาก ประเพณีลอยกระทงในประเทศกัมพูชา
2. การแสดงความระลึกถึงบุญคุณน้ำ โดยเฉพาะแม่น้ำโขง และทะเลสาบโตนเลสาบ แหล่งน้ำสำคัญ ที่หล่อเลี้ยงชีวิต และมีความอุดมสมบูรณ์
3. การแข่งเรือยาว และการไหลเรือไฟ เพื่อรำลึกการสู้รบทางน้ำ ในช่วงที่อาณาจักรกัมพูชารุ่งเรือง
4. มีธรรมเนียมให้พระเจ้าจันทร์ที่เรียกว่า “สมเปริยะพระแซ” เพื่อขอบคุณและอธิษฐานต่อดวงจันทร์วันเพ็ญ สัญลักษณ์แห่งฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าว และพืชผัก จากนั้นเมื่อถึงเวลาเที่ยงคืนชาวบ้านจะเดินทางไปวัดเพื่อกิน “ออกอำบก” คล้ายข้าวเม่าคลุก ผสมกล้วยและมะพร้าวขูด ที่ร่วมด้วยช่วยกันทำ

ภาพที่ 7 การแข่งเรือยาว

ภาพที่ 8 การไหลเรือไฟ

2.6 สงกรานต์: งานปีใหม่ของชาวกัมพูชา

สงกรานต์เป็นประเพณีโบราณเรียกกันว่า “โຈลชนัสมย” จะจัดขึ้นในช่วงต้นฤดูกาลเก็บเกี่ยว ซึ่งแต่เดิมจัดตามจันทรคติ ต่อมาได้มีการเลื่อนไปจัดตามวันทางสุริยคติ ประมาณวันที่ 13 หรือ 14 เมษายน ปกติการเฉลิมฉลองปีใหม่ในกัมพูชาจะจัดขึ้น 3 วัน ในวันแรกเรียกว่า “วันมหาสงกรานต์ หรือวันปีใหม่” แต่ก่อนจะถึงวันปีใหม่ 3 วัน ทุกบ้านจะต้องจัดเตรียมอาหารและทำความสะอาดบ้านเรือน แต่งตัวด้วยดอกไม้และเครื่องหอม จัดโต๊ะบูชา สำหรับวันแรก ช่วงเช้าจะนำอาหารไปถวายพระ ช่วงเย็นจะมีการช่วยกันขนทรายเข้าวัด ช่วงหัวค่ำจะมีการช่วยกันก่อเจดีย์ทราย และเติมน้ำในตุ่มที่วัดให้เต็ม วันที่สอง คือ วันครอบครัว พ่อแม่ลูกและญาติพี่น้องจะมารวมตัวกัน อาจจะมีการให้ของขวัญกันเนื่องในวันขึ้นปีใหม่ด้วย ส่วนวันที่สาม คือ วันเริ่มต้นศกใหม่ หรือเป็นวันเปิดศักราชใหม่ ช่วงเช้าจะนิมนต์พระมาสวดให้พร นอกจากนั้นยังมีการสรงน้ำพระพุทธรูปโดยใช้น้ำอบมาชำระล้างพระพุทธรูป รดน้ำดำหัวผู้ใหญ่ และมีการละเล่นต่างๆ บริเวณวัด เช่น วิ่งกระสอบ เล่นลูกช่วง สะบ้า มอญซ่อนผ้า ฯลฯ

ภาพที่ 9 พิธีอัญเชิญพระพุทธรูปสำคัญให้ประชาชนสรงน้ำ

ภาพที่ 10 ชาวบ้านทำบุญสรงน้ำพระพุทธรูปที่วัด

เทศกาลสงกรานต์ ถือเป็นเทศกาลสำคัญของชาวกัมพูชาทั้งยังปรากฏในพระราชพิธีสิบสองเดือน มีประวัติความเป็นมาตามความเชื่อในตำนานการตอบปัญหาธรรมระหว่างธรรมบาลกุมารกับท้าวทิลพรหมเช่นเดียวกับในประเทศไทย ปัจจุบันเทศกาลสงกรานต์ของชาวกัมพูชาจัดขึ้นเป็นเวลา 3 วัน วันที่หนึ่ง คือวันมหาสงกรานต์ หรือ ทัง มา ฮา ซ็อง กรานต์ วันที่สอง คือวันกลาง หรือ ทัง ก็อน ตาล วันที่สาม คือ ทัง เล็ง ซ็อก หรือ วันเถลิงศก แต่ใน

บางปีเทศกาลนี้อาจมีถึง 4 วัน เนื่องจากขึ้นอยู่กับการโคจรของดวงจันทร์โดยจะมีการเพิ่มวันกลางอีกหนึ่งวัน

เทศกาลสงกรานต์ในกัมพูชามีความคล้ายคลึงกับไทย เพราะเป็นวันปีใหม่ดั้งเดิมของท้องถิ่น ถือเป็นช่วงเวลาที่เหมาะสมในครอบครัวได้กลับมาพบกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตา ก่อนถึงเทศกาลทุกคนในบ้านจะร่วมกันทำความสะอาดบ้านเรือนพร้อมตกแต่งให้สวยงามด้วยโคมไฟหลากสี มีการเตรียมเครื่องแต่งกายชุดใหม่ และที่สำคัญคือการเตรียมเครื่องเซ่นสรวงต่อเทวดา [14] เมื่อเข้าสู่เทศกาลในวันแรก หรือ วันทิง มา ฮา ซ็อง กรานต์ จะมีพิธีสำคัญคือ พิธีส่งเวยรับเทวดาใหม่ คาดว่าเวลาในการเริ่มพิธีมีขึ้นพร้อมกันทั่วประเทศโดยการรับสัญญาณผ่านโทรทัศน์วิทยุและเสียงระฆังจากวัดในหมู่บ้าน ซึ่งถือเป็น การให้สัญญาณว่าเทวดาใหม่ได้เสด็จมาเพื่อรับเครื่องสังเวยแล้วและจะสถิตย์อยู่เพื่อปกป้องรักษาเป็นเวลา 1 ปี เริ่มจากการจุดเทียนธูปบูชาพระรัตนตรัย พรหมน้ำ ออบแก่เครื่องเซ่นสังเวย และอธิษฐานขอพรจากเทวดา จากนั้นจะนำภัตตาหารไปถวายพระที่วัดรวมถึงชนทรายเข้าวัดเพื่อถวายเป็นกุศลแด่พระเจดีย์ทราย

ส่วนวันที่ 2 หรือ ทิง ก็อน ดาล คล้ายกับว่าเป็นวันของบรรพบุรุษผู้ ล่วงลับและบิดามารดา เนื่องจากในช่วงเช้าจะมีการจัดอาหารคาวหวานและ เสื้อผ้าชุดใหม่เพื่อกราบขอพรจากบิดามารดาและผู้มีพระคุณ จากนั้นในช่วงสาย จะนำภัตตาหารไปถวายแด่พระภิกษุสงฆ์ที่วัดพร้อมทั้งมีการถวายเป็นกุศลแด่พระเจดีย์ทราย ขึ้นอีก 1 กอง ส่วนวันที่ 3 หรือ ทิง เล็ง ซ็อก ถือเป็นวันเฉลิมฉลองของชาวกัมพูชา ในช่วงเช้ายังคงมีการนำภัตตาหารไปถวายพระที่วัด ต่อด้วยสรงน้ำพระ และรด น้ำขอพรจากบิดามารดาในช่วงบ่าย จากนั้นจะมีการเล่นสาดน้ำกันอย่าง สนุกสนาน แต่ที่จิ้งเหล่านุ่มสวจะเล่นสาดน้ำและมีการละเล่นต่างๆ อาทิ สะบ้า มอญซ่อนผ้า ซักเย่อ ตั้งแต่เริ่มเทศกาล หรือ ทิง มา ฮา ซ็อง กรานต์

จากเดิมนั้นเทศกาลสงกรานต์เป็นพิธีกรรมหนึ่งของศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู ที่เป็นศาสนาหลักก่อนที่จะมาเปลี่ยนเป็นพระพุทธศาสนาแต่พิธีกรรมบางอย่างก็นำมาใช้คู่กันได้ อย่างเช่นเทศกาล โฉล ชนม์ ขแมร์ ถ้าจะไปเที่ยวพักผ่อนในช่วงเทศกาลสงกรานต์แล้วคาดว่าจะเจอกับการเล่นสาดน้ำกัน อย่างที่ประเทศในแถบเพื่อนบ้านอย่างไทย หรือลาวอาจต้องผิดหวังแต่จะมีให้เห็นบ้างประปรายตามท้องถนน เพราะชาวกัมพูชาจะมีเทศกาลน้ำยิ่งใหญ่อีกหนึ่งนั่นก็คือ"บุญอมตูก" เป็นเทศกาลการแข่งขันเรือเป็นงานหนึ่งที่นักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นอย่างมาก

ปัจจุบันเทศกาลสงกรานต์ในกัมพูชายังคงมีการจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในช่วงเวลาสามวันของเทศกาลปีใหม่นี้ชาวกัมพูชาจะไม่ประกอบกิจการงานใดเนื่องจากถือเป็นข้อห้ามและน่าจะกลายเป็นธรรมเนียมปฏิบัติที่ยึดถือกันมาจวบจนกระทั่งปัจจุบัน

2.7 พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

ขวัญของเกษตรกรกัมพูชา มีขึ้นในช่วงเดือนพฤษภาคม เช่นเดียวกับของไทย สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นอย่างช้าที่สุดในสมัยนครธม ถือเป็นพระราชพิธีที่พระมหากษัตริย์ให้ความสำคัญต่อวิถีการดำรงชีวิตของราษฎรผู้ทำการเกษตร แม้ว่าพระองค์จะมีได้เป็นผู้ทำการเกษตรโดยตรง ทรงเป็นเจ้าของแผ่นดินแต่ไม่ได้ทรงวางแผนพื้นที่ไว้เฉพาะพระองค์เพียงผู้เดียว หากแต่พระราชทานพื้นที่ทำกินเหล่านั้นให้แก่ราษฎร ดังนั้นเพื่อเป็นการแสดงออกถึงความจงรักภักดีและสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณ ราษฎรเหล่านั้นจึงทำการถวายผลผลิตทางการเกษตรของตนต่อองค์พระมหากษัตริย์เพื่อใช้เป็นเครื่องราชูปโภค หรือที่เรียกว่า "การถวายส่วยสาอากร"[15] ขณะที่ในส่วนขององค์พระมหากษัตริย์ แม้ว่ามีได้

เป็นผู้ลงมือทำการเกษตรด้วยพระองค์เอง ทั้งยังทรงเป็นผู้ได้รับส่วยสาอากรจากราษฎรเพื่อดำรงพระชนม์ชีพ แต่พระองค์ก็ได้ทรงละเลยความสำคัญในการพระราชทานขวัญและกำลังใจแก่ราษฎรเหล่านั้น ซึ่งทรงแสดงผ่านการประกอบพระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ ด้วยพระราชศรัทธาว่าจะเป็เครื่องอำนวยความสะดวกความเจริญแก่ราษฎรของพระองค์

นี่จึงถือเป็นที่มาของพระราชพิธีดังกล่าวที่มีการปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน แม้ว่าในบางช่วงที่กัมพูชาเกิดความผันผวนทางการเมืองและไม่ใช่ที่แน่ชัดนักว่าพระราชพิธีนี้จะยังคงมีการปฏิบัติอยู่หรือไม่ “ระหว่างที่ประเทศกัมพูชาต้องตกอยู่ภายใต้การปกครองในระบอบคอมมิวนิสต์ ไม่มีใครทราบว่พวกเขาพรหมณ์ได้แยกย้ายกันไปอยู่ที่ใด แต่เมื่อพระบาทสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ได้รับการสถาปนากลับขึ้นเป็นกษัตริย์อีกครั้งในปีพ.ศ.2536 นั้นพวกเขาพรหมณ์ก็ทยอยกลับมา”[16] จึงสังเกตได้ว่าตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ.2518 -2522 ที่กัมพูชาตกอยู่ภายใต้การปกครองในรูปแบบสังคมนิยมคอมมิวนิสต์นำโดยกลุ่มกัมพูชาแดง และเมื่อสิ้นสุดยุคดังกล่าวสภาวะทางการเมืองภายในประเทศยังไม่มีเสถียรภาพมีการแบ่งแยกเป็นกัมพูชาสามฝ่ายจบจนกระทั่งปี พ.ศ.2535 พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญน่าจะได้มีการประกอบขึ้น เนื่องจากพระราชพิธีดังกล่าวต้องมีพรหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธี

แต่อย่างไรก็ตามภายหลังการเสด็จขึ้นครองราชย์อีกครั้งของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ ในปี พ.ศ.2536 จึงรื้อฟื้นพระราชพิธีนี้ขึ้นในปี พ.ศ.2537 และมีการปฏิบัติสืบเนื่องจบจนกระทั่งปัจจุบัน สำหรับสถานที่ในการประกอบพระราชพิธีแต่เดิมนั้นคือ พระราชวังและทุ่งพระเมรุ ในกรุงพนมเปญ เมืองหลวงของกัมพูชา หากแต่ในปี พ.ศ.2556 มีการเปลี่ยนสถานที่ในการประกอบพระราชพิธีเป็นจังหวัดกำแพงจาม นับเป็นครั้งแรกที่จัดขึ้นนอกเขตเมืองหลวง ต่อมาในปี

พ.ศ.2558 – 2559 มีการจัดขึ้นที่จังหวัดพระตะบอง และจังหวัดเสียมราฐ ตามลำดับ ซึ่งเป็นการจัดพระราชพิธีนอกเขตเมืองหลวงอีกเช่นกัน ทั้งนี้ไม่เป็นที่ทราบแน่ชัดว่าด้วยเหตุใดและใครเป็นผู้เลือกสถานที่ในการประกอบพระราชพิธี แต่กระนั้นก็ตามพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้พระบาทสมเด็จพระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพระราชพิธีทุกปี

ในการประกอบพระราชพิธีนั้นมีความคล้ายคลึงกับในประเทศกัมพูชา แต่มีรายละเอียดบางส่วนที่แตกต่างกัน อาทิ บุคคลที่ทำหน้าที่พระยาแรกนาในประเทศกัมพูชา คือ ปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ส่วนในกัมพูชา คือนายกรัฐมนตรี ขณะที่คำเรียกพระยาแรกนาอันถือเป็นผู้นำในการประกอบพิธีประเทศกัมพูชาเรียกว่าพระยาแรกนา แต่กัมพูชาจะเรียกว่าพญานาค การเข้าสู่ประรำพิธีของพญานาคนั้นต้องนั่งมาบนเสลี่ยง มีบริวารเป็นผู้เชิญเครื่องสูงจำนวน 12 คน ตามด้วยขบวนมเหสีของพญานาค[17] ซึ่งต่างกับของกัมพูชาที่พระยาแรกนาจะเดินร่วมมาในขบวนและตามด้วยเทพีคู่หาบเงินหาบทอง แต่อย่างไรก็ตามการจัดพระราชพิธีนี้ทั้งของกัมพูชาและกัมพูชายังคงมีจุดหมายเดียวกันคือการบำรุงขวัญและกำลังใจแก่ราษฎรผู้เป็นเกษตรกรภายในประเทศ

ภาพที่ 11 พระราชพิธีจรดพระนังคัลแรกนาขวัญ

2.8 พิธีแซนโฌนตา

งานบุญใหญ่ของชาวกัมพูชา คือ แซนโฌนตา เป็นภาษากัมพูชา แซน หมายถึง การเซ่นไหว้ ส่วน โฌนตา หมายถึง บรรพบุรุษ ดังนั้นประเพณีดังกล่าวจึงเป็นการทำบุญเพื่ออุทิศกุศลให้แก่บรรพบุรุษผู้ล่วงลับ ซึ่งมีระยะเวลาการจัดงานถึง 15 วัน ตั้งแต่วันแรม 1 ค่ำ เดือน 10 จนถึง วันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 แบ่งเป็น 2 ระยะ โดยระยะที่ 1 เรียกว่า เบ็นตุง หรือ สารทเล็ก ส่วนระยะที่ 2 เรียกว่า เบ็นโทม์ หรือ สารทใหญ่ ในส่วนของเบ็นตุง คือการนำอาหารไปทำบุญที่วัด แต่ที่สำคัญที่สุด คือ เบ็นโทม์ หรือ สารทใหญ่ เป็นช่วงเวลาที่มีสมาชิกในครอบครัวทุกคนต้องกลับมารวมตัวกันยังบ้านเกิดเพื่อร่วมกันทำบุญอุทิศกุศลให้แก่บรรพบุรุษ โดยการที่สมาชิกในครอบครัวจะผลัดเปลี่ยนกันนำอาหารไปทำบุญที่วัดทุกวันตลอดระยะเวลา 14 วัน เนื่องจากในช่วงเวลาดังกล่าวถือเป็นช่วงแรม เชื่อว่าเป็นช่วงที่วิญญาณของบรรพบุรุษกลับมาสู่โลกมนุษย์อีกครั้ง ดังนั้นจึงก่อให้เกิดพิธีกันสงฆ์ หรือ กันซ็อง ขึ้น

ภาพที่ 12 พิธีแซนโฌนตา

พิธีดังกล่าวเกิดขึ้นจากความเชื่อที่ว่าเมื่อบรรพบุรุษกลับมาสู่โลกมนุษย์แล้วจะมาอาศัยพักในวัดบ้านเกิดของตน และรอคอยลูกหลานมาทำบุญ ดังนั้น

การทำบุญในประเพณีแห่เทียนโพนตาของชาวกัมพูชาจึงจำเป็นต้องกระทำในวัดบ้านเกิดของตน เนื่องจากหากไปทำที่อื่นเชื่อว่าวิญญาณบรรพบุรุษที่มารอคอยอยู่ที่วัดบ้านเกิดนั้นจะไม่พบลูกหลาน และจะออกตามหาลูกหลานไปทุกวัด และหากยังไม่พบก็จะโกรธและทำการสาปแช่งลูกหลาน ในขณะที่เดียวกันหากพบว่าลูกหลานมาทำบุญที่วัดบ้านเกิดของตน วิญญาณบรรพบุรุษก็จะขึ้นอกขึ้นใจให้พรลูกหลาน ทั้งยังปกป้องรักษาคุ้มครอง ดังนั้นในส่วนนี้จึงสะท้อนให้เห็นถึงความทับซ้อนกันระหว่างความเชื่อในวิญญาณของบรรพบุรุษ หรือกล่าวสั้นๆ ว่าความเชื่อในเรื่องผีกับความศรัทธาในพระพุทธศาสนาที่ว่าวัดจะเป็นที่พักอาศัยของวิญญาณผู้ล่วงลับเมื่อกลับมายังโลกมนุษย์และการถวายอาหารแก่พระสงฆ์จะทำให้วิญญาณของบรรพบุรุษได้รับอาหารนั้นๆ ไปด้วย ในที่นี้วัดและพระสงฆ์จึงคล้ายกับเป็นสื่อกลางระหว่างวิญญาณของบรรพบุรุษกับลูกหลานให้ได้ติดต่อถึงกันตามพิธีกรรมและความเชื่อ

การทำบุญในประเพณีแห่เทียนโพนตาจะมีการประกอบอาหารขึ้น 2 ชนิด ถือเป็นอาหารสำคัญประจำประเพณี คือ อ่อนซ้อม และ บายเบ็นท์ ในส่วนของอ่อนซ้อม นั้นทำจากข้าวเหนียวห่อไส้หมูหรือไส้กล้วย ขณะที่ บายเบ็นท์ คือ ก้อนข้าว ทำขึ้นเพื่ออุทิศให้แก่ผีไร้ญาติ หากพิจารณาตามความเชื่อของชาวกัมพูชาในจังหวัดสุรินทร์นั้นจะพบว่า[18] บายเบ็นท์ มีความเชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา ในเรื่องของจำนวนก้อนข้าวที่ใช้ในพิธีกรรม ซึ่งใช้เป็นจำนวนทั้งสิ้น 49 ก้อน ตามจำนวนก้อนข้าวที่พระพุทธเจ้าหยิบเสวยเมื่อได้รับการถวายจากนางวิสาขา ชาวกัมพูชาในจังหวัดสุรินทร์จึงยึดจำนวนตามนี้มาจนกระทั่งปัจจุบัน

ทั้งนี้เมื่อการทำบุญดำเนินมาถึงวันที่ 14 คือ วันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 จะมีการฉลองกันขึ้น ด้วยการสวดพฐะถาถือเป็นอันสิ้นสุดพิธี ในวันดังกล่าว

ยังถือเป็น วันเบ็นโทม์ ซึ่งเป็นวันสำคัญที่สุดในงานประเพณีนี้เนื่องจากลูกหลานทุกคนจะต้องมารวมตัวกันที่บ้าน มีการจัดสำหรับอาหารคาวหวานทั้งนำไปทำบุญที่วัดและเช่นไหว้บรรพบุรุษที่บ้าน โดยมีผู้นำในการทำพิธีเรียกว่า อาจารย์ มีผู้ร่วมพิธีเป็นลูกหลานในสายตระกูลตลอดจนเพื่อนบ้านในหมู่บ้าน เมื่อพิธีเริ่มขึ้นลูกหลานและผู้ร่วมพิธีจะเปล่งเสียงว่า “โมเวโยโฌนตา โมเวโยโฌนตา โมเวโยโฌนตา” [19] เพื่ออันเชิญวิญญาณของบรรพบุรุษมารับเครื่องเซ่นไหว้ ถือเป็นช่วงเวลาที่สัมผัสได้ถึงความคิดดีลึกลับที่เข้มขลังของพิธีกรรม ทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันของลูกหลานที่จัดพิธีขึ้นเพื่อแสดงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษผู้ล่วงลับ แต่มีข้อสังเกตประการหนึ่งว่าในพิธีที่กระทำขึ้นที่บ้านนี้จะไม่มีการสวดมนต์ มีแต่อาจารย์และผู้ร่วมพิธีเท่านั้น

เมื่อถึงวันรุ่งขึ้นคือวันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 ถือเป็นวันสุดท้ายของประเพณีและส่งดวงวิญญาณของบรรพบุรุษกลับสู่ยมโลก ในช่วงเช้ายังคงมีการทำบุญที่วัด และเมื่อเข้าสู่ช่วงบ่ายจะเป็นช่วงเวลาของการส่งวิญญาณโดยการที่ลูกหลานจะนำกากบกล้วยหรือกากบมะพร้าวมาทำเป็นรูปเรือ ใส่อาหารคาวหวานและนำไปลอยในแม่น้ำ และบอกกล่าวส่งทางให้แก่วิญญาณของบรรพบุรุษกลับคืนสู่ยมโลก ถือเป็นการเล่นสุดประเพณีแสนโง่เขลาที่ลูกหลานและชาวบ้านได้พร้อมใจกันจัดขึ้นตลอดระยะเวลา 15 วัน [20] ดังที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าประเพณีแสนโง่เขลา นอกจากจะเป็นงานบุญใหญ่ของชาวกัมพูชาแล้วยังสะท้อนให้เห็นการผสมผสานระหว่างความเชื่อในวิญญาณบรรพบุรุษกับพระพุทธศาสนา ทั้งยังเป็นพิธีกรรมที่ชาวกัมพูชาได้แสดงออกถึงความกตัญญูต่อบรรพบุรุษ ถือเป็นการเล่นสยโยความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวที่จะได้กลับมาพบกัน อย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง ในช่วงที่มีงานประเพณีดังกล่าว

อย่างไรก็ตามแม้ว่าโลกจะวิวัฒนาการไป แต่ในขณะเดียวกันงาน ประเพณีแซนโฌนาตา หรือ บ็อนจุมเบ็นท์ ของชาวกัมพูชายังได้รับการรักษาและ มีการปฏิบัติตามประเพณีอย่างต่อเนื่อง แม้ว่าเหตุผลในทางหนึ่งอาจเป็นเพราะ ความหวาดหวั่นว่าผีบรรพบุรุษจะสาปแช่งหากลูกหลานในสายตระกูลละเลยที่จะ ปฏิบัติตามประเพณีดังกล่าว แต่หากมีเหตุผลอีกด้านหนึ่งที่บอวลไปด้วย ความรู้สึกอบอุ่นที่ทุกคนในบ้านจะได้กลับมาอยู่พร้อมหน้าพร้อมตากัน ได้สร้าง บุญกุศลได้รับประทานอาหารร่วมกัน น่าจะเป็นช่วงเวลาแห่งความสุขที่ทุกคน ยากจะละเลยและละความสำคัญไปได้

2.9 ไสยศาสตร์ : ความเชื่อที่ยังคงอยู่ของชาวกัมพูชา

อาณาจักรขอมอันเก่าแก่ ความเชื่อเรื่องเหนือธรรมชาติจึงมีมากเช่นกัน ชวนมาทำความรู้จักกับความศรัทธาของชาวกัมพูชา[21] เมื่อพูดถึงกัมพูชาคง หนีไม่พ้นสิ่งลึกลับที่เรียกว่า "ไสยศาสตร์" แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ อย่างแรก คือ

คุณไสยรักษา ได้แก่ การต่อชะตา และสะเดาะเคราะห์

คุณไสยป้องกัน เกี่ยวกับ "คาถา" และการ "สักยันต์" ซึ่งเน้นลวดลายที่ ให้ผลคุ้มครองป้องกันภัย เมตตามหานิยม และความคงกระพันชาตรี การสัก ยันต์ของกัมพูชานั้นถือเป็นต้นแบบความเชื่อเรื่องการสักยันต์โบราณของกัมพูชา ด้วย

กลุ่มสุดท้ายคือ มนต์ดำ เป็นไสยศาสตร์ที่เกิดจากความประสงค์ร้าย เพราะทำให้ผู้อื่นทุกข์ทรมาน หรืออาจรุนแรงถึงขั้นเสียชีวิต ในกัมพูชามีความ เชื่อในการทำของใส่ศัตรูที่คล้ายกับกัมพูชามาก รวมถึง "กบา สนาเตะ" ซึ่งก็คือ วัธนู ควายธนู ของกัมพูชานั้นเอง

ความเชื่อโชคลางของชาวกัมพูชา

ประเทศกัมพูชามีความคล้ายคลึงกับประเทศไทยเป็นอย่างมาก[22] ทั้งทางด้านศาสนาสังคม และวัฒนธรรม กฎหมาย อักษรศาสตร์ ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ระบบการปกครองที่มีกษัตริย์เป็นประมุขภายใต้รัฐธรรมนูญและการเกษตรกรรมซึ่งสิ่งต่างๆเหล่านี้ได้รับอิทธิพลส่วนใหญ่มาจากอารยธรรมจากประเทศอินเดียที่ทำให้ประเทศกัมพูชาและประเทศไทยมีความสัมพันธ์และคล้ายคลึงกันมากแม้กระทั่งโชคลาง ตัวอย่างเช่น

แมว

- หากแมวกระโดดข้ามศพ เพราะศพนั้นจะฟื้นคืนชีพ
- ส่วนแมวสามสีถือเป็นสัตว์มงคลที่จะนำมาซึ่งความสุข

งู

- หากเห็นงูจงอางเลื้อยตัดหน้าให้ถือเป็นกลางเตือนเหตุเภทภัยว่าจะเกิดสิ่งไม่ดีขึ้นและผู้เห็นไม่ควรใช้ถนนเส้นนั้น
- แต่ถ้าเจอ งูเหลือมขดอยู่ในเรือแปลว่าจะมีโชค และโอกาสดีๆ กำลังมาเยือน

เยียน

ตุ๊กแก, จิ้งจก

- จิ้งจกรวมถึงตุ๊กแกร้องทักเป็นสิ่งที่ดี โดยเฉพาะเมื่อมันร้อง 7 ครั้ง
- สำหรับสาวโสด หากได้ยินจิ้งจกหรือตุ๊กแกร้อง 1 ครั้ง นั้นหมายความว่า จะได้ออกเรือนกับหนุ่มโสด ร้องทัก 2 ครั้ง แปลได้ว่าอนาคตจะแต่งงานกับพอม่าย

กวาง

- ถ้าพบกวางหลงเข้ามาในย่านชุมชนชาวกัมพูชาเชื่อว่ามีคนถูก ผีเข้า ไม่ควรพูดอาหรือเล่าเรื่องตลกเวลาเดินป่า เพราะจะทำให้หลงทางหรือไม่ก็ถูกสัตว์ป่ากิน

กินปลา

- เวลากินปลาถ้ายังกินด้านหนึ่งไม่หมดห้ามกลับตัวปลา เพราะเชื่อว่าจะทำให้เรือของชาวประมงที่จับปลาตัวนั้นๆ อับปางกลางแม่น้ำหรือทะเล

ความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับความรัก

ฉีรตธรณีประตุ

- ชาวกำมพูชาเชื่อว่า หากตอนเด็กๆ แอบปัสสาวะรตธรณีประตุ เมื่อโตขึ้นจนถึงวัยแต่งงาน ในวันวิวาห์จะมีพายุฝนฟ้าคะนองตกหนัก ไม่เพียงเท่านี้ เพราะในงานจะมีแขกเหรื่อจำนวนน้อยนิดทำให้ได้รับของขวัญน้อยลงไปด้วยที่สำคัญตลอดชีวิตการแต่งงานอาจไม่ราบรื่นตั้งใจคิด

- ไม่ควรแต่งงานกับชายหรือหญิง ที่อายุเท่ากัน
- เพราะหากปีไหนดวงชะตาไม่ดีก็จะกลายเป็นไม่ดีแบบคูณสอง
- ห้ามคู่รักนั่งข้างๆ เจ้าบ่าวเจ้าสาวช่วงประกอบพิธีมงคลสมรส

เนื่องจากจะนำความโชคร้ายมาสู่คู่รักชาวใหม่ปลามัน

- ชาวกำมพูชายังเชื่อว่าไม่ควรถ่ายรูปร่วมกัน 3 คน เพราะจะเกิดปัญหาหรือคนใดคนหนึ่ง ใน 3 คนนั้นจะมีเหตุให้หายตัวไปอย่างไร้ร่องรอย

เกี่ยวกับ บ้าน

- เวลาจะสร้างบ้านต้องทำพิธีขออนุญาตจากเนียก หรือนาค เพื่อความเป็นสิริมงคล

- บ้านใดจะต้องสร้างเป็นจำนวนคู่เพื่อป้องกันไม่ให้วิญญาณมาเยือน ไม่ควรกวาดเรือนยามวิกาล เพราะจะกวาดเงินทองและความมั่งคั่งออกไปจากครอบครัว

- ห้ามซื้อตะปูตอนกลางคืน ถ้าไม่ยากเพิ่มความเสี่ยงที่จะเสียชีวิต

- ห้ามปลูกต้นกล้วยใกล้หน้าต่าง เนื่องจากผีสาบจะใช้เป็นช่องทางเข้าสู่บ้าน

2.10 วันหยุดราชการที่เกี่ยวข้องกับประเพณี

การที่กัมพูชามีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาหลัก ทำให้ประเพณีปฏิบัติต่างๆ ของประชาชนชาวกัมพูชาจะสอดคล้องใกล้เคียงกับไทยเป็นอย่างมาก โดยผู้สูงอายุจะเข้าวัดฟังธรรม เมื่อมีงานบุญตามประเพณี ประชาชนหนุ่มสาว และเด็กจะร่วมแรงช่วยเหลือจัดการงานอย่างสม่ำเสมอ ทั้งนี้ จะมีงานบุญประเพณีที่สำคัญทางพระพุทธศาสนาตามจันทรคติเช่นเดียวกับไทยเป็นวันหยุดราชการ ได้แก่ วันมาฆบูชา วันปีใหม่กัมพูชา (Khmer New Year) ซึ่งตรงกับวันสงกรานต์จะหยุดราชการในวันที่ 14 – 16 เมษายนทุกปีวันวิสาขบูชา วันสารทกัมพูชาซึ่งตรงกับ วันแรม 15 ค่ำ เดือน 10 (เรียกว่างานวันปรอจุมเบน, Pchum Ben day) โดยจะหยุดราชการ 3 วัน ตั้งแต่วันแรม 14 ค่ำ เดือน 10 จนถึง 1 ค่ำ เดือน 11 และงานวันลอยกระทง (Water Festival) เรียกว่างานบุญอมตูก หรืองานแข่งเรือ เพราะจะมีเรือจากจังหวัดต่าง ๆ มาแข่งฝีพายกัน หน้าพระบรมมหาราชวัง จะหยุดราชการ 3 วัน ตั้งแต่วันขึ้น 14 ค่ำ เดือน 12 ถึงวันแรม 1 ค่ำ เดือน 1 นอกจากนี้จะเป็นวันหยุดนักขัตฤกษ์ในโอกาสต่าง ๆ ประกอบด้วย

วันที่ 7 มกราคม	วันปลดปล่อยกัมพูชาจากเขมรแดง
วันที่ 8 มีนาคม	วันสตรีสากล
วันที่ 1 พฤษภาคม	วันแรงงาน
วันแรกนาขวัญ	วันแรม 4 ค่ำ เดือน 6
วันที่ 1 มิถุนายน	วันเด็กสากล

วันที่ 24 กันยายน วันรัฐธรรมนูญ
 วันที่ 29 ตุลาคม วันขึ้นครองราชย์
 วันที่ 9 พฤศจิกายน วันรับอิสรภาพจากฝรั่งเศส
 วันที่ 10 ธันวาคม วันสิทธิมนุษยชนสากล

สรุปจากการศึกษาข้อมูลพบว่าลักษณะพฤติกรรมนิสัยคนกัมพูชากับคนเวียดนามจะมีความใกล้เคียงกันอยู่อย่างหนึ่งคือ ผ่านสงครามมามากมายด้วยกันทั้งคู่ ได้แก่ สงครามกลางเมืองเพื่อแย่งชิงอำนาจในกัมพูชา ทำให้มีประชาชน ต้องเสียชีวิตถึง 3 ล้านคน จากจำนวนประชากรทั้งหมด 7.5 ล้านคน ทำให้สูญเสียคนที่มีความรู้ไปเป็นจำนวนมาก นิสัยผู้คนจึงสามารถจำแนกเป็นกลุ่มที่เคยผ่านสงครามอายุ 35 ขึ้นไป กับกลุ่มคนที่อายุต่ำกว่า 35 ปี คือพวกที่ไม่ได้ลิ้มรส ความยากไร้ของสงคราม

ถ้าเรามาพิจารณากลุ่มคนกัมพูชารุ่นใหม่ พบว่าอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากประเทศไทยจะมีสูงมาก โดยผ่านทางสินค้าไทย ละครกัมพูชา ภาพยนตร์ไทย ด้วยวัฒนธรรมที่ใกล้เคียงกัน การเรียนรู้ก็ง่ายขึ้น ใครใช้สินค้าไทยต้องถือว่าไฮโซที่สำคัญคือเชื่อว่าสินค้าไทยเป็นสินค้าที่มีคุณภาพ ดีกว่าของที่มาจากจีนหรือเวียดนาม ทำให้พบมีการปลอมแปลงสินค้าไทยให้เห็นอยู่บ่อยครั้ง คนกัมพูชาจะชอบคนไทยมากกว่าคนเวียดนาม เนื่องจากกัมพูชาต้องเสียดินแดนมากมายให้กับเวียดนาม ช่วงสงครามอินโดจีน กองทัพเวียดนามเองก็บุกเข้ามาในกัมพูชา

นอกจากนั้นคนกัมพูชาที่เป็น "ชนชั้นกลาง" ขึ้นไปจะแสดงสถานะโดยการไปเที่ยวเมืองกัมพูชา ส่งลูกมาเรียนที่เมืองไทย ซึ่งถือว่าเป็นคนชั้นนำของกัมพูชาทันที สาวๆ กัมพูชาบางส่วนก็อยากแต่งงานกับหนุ่มไทย เพื่อให้ได้มาใช้ชีวิตในประเทศไทย อยากมาอยู่ในกรุงเทพฯ เมืองที่เจริญกว่าประเทศของเขา

เนื่องจากรายได้ของคนกัมพูชาส่วนใหญ่ยังค่อนข้างต่ำ ชนชั้นกลางจะอาศัยอยู่ในเมือง ระบบสาธารณูปโภคก็ยังไม่ดีนัก ถนนหนทางส่วนใหญ่ยังไม่ได้ รับการพัฒนาเท่าที่ควร จะไปไหนมาไหน ระยะทางเพียงแค่ 100 กิโลเมตร แต่ ต้องใช้เวลาเดินทางถึง 4 - 5 ชม.

สำหรับการบริโภคสื่อของคนที่นี่ โทรศัพท์เป็นสื่อยอดนิยมอันดับหนึ่ง รองลงมาคือสื่อ พวกบิลบอร์ด พวกสื่อออนไลน์ยังคงต้องพัฒนาอีกมาก

นอกจากนี้ อินเทอร์เน็ตยังมีเฉพาะในเมืองใหญ่ สังคมออนไลน์ โดยเฉพาะ "เฟซบุ๊ก" ถือได้ว่าได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก วัยรุ่นกัมพูชาให้ความสนใจสินค้าที่เกี่ยวกับความสวยงามมาก[23] โดยมีดาราไทยหรือเกาหลี เป็นไอดอล ผลิตภัณฑ์ที่ใช้ก็เน้นให้ขาวๆ ไว้ง่อน ก็เป็นพวกไวท์เทนนิ่ง กลางวัน ก็สวมเสื้อผ้ามิดชิดเพราะกลัวแดด ส่วนรูปร่างหน้าตาถ้าเทียบกับคนไทยต้องถือว่าคนไทยยังได้เปรียบอยู่มาก

สำหรับอาหารการกิน ยังได้คงมีอิทธิพลและกลิ่นอายของฝรั่งเศสอยู่พอสมควร เช่น ประเพณีนอนกลางวัน ร้านค้าปิดกลางวันยังมีให้เห็นอยู่ ขนบปิ้ง ฝรั่งเศสแต่มีใส่แบบกัมพูชาก็มีให้เห็นตามท้องถนน ส่วนชอบปิ้งปลาช่อย่าง อีออนก็เพิ่งไปเปิดอย่างใหญ่โต มีโรงภาพยนตร์เมเจอร์ ของคุณ วิชา พูลวรลักษณ์ ซึ่งเป็นที่นิยมของคนกัมพูชาอย่างมาก เพราะมีโรงภาพยนตร์ เช่นเดียวกับแบบมาตรฐานสากลเป็นครั้งแรก

สรุปประชากรส่วนใหญ่ของประเทศกัมพูชาและประเทศไทย นับถือพระพุทธศาสนา นิกายเถรวาททั้งนี้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมของอินเดีย ที่ได้เข้ามาเผยแผ่ศาสนาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยที่ประชากรของทั้งสองประเทศได้ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา เช่น วันเข้าพรรษา

วันออกพรรษา วันขึ้นปีใหม่ที่จัดในช่วงเดือนเมษายนของทุกปี ซึ่งพอจะจำแนกเป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. วัฒนธรรมด้านที่อยู่อาศัย เนื่องจากเป็นสังคมที่ตั้งอยู่ในเขตร้อน ลักษณะการก่อสร้างที่อยู่อาศัยส่วนใหญ่จึงมีความคล้ายคลึงกัน นั่นคือใช้วัสดุที่เป็นไม้สร้างบ้านยกพื้นให้สูงขึ้นจากพื้นดิน พื้นบ้านปูด้วยไม้กระดาน ฝาบ้านใช้ไม้กระดานตีสูงขึ้น และมีช่องลมเพื่อระบายอากาศในบ้าน ส่วนหลังคามีความลาดชัน และมีชายคายาวยื่นออกมาเพื่อป้องกันแดดและฝนได้ดี มีการกันเป็นห้องๆ โดยการต่อเรือนออกไป บ้านเรือนส่วนใหญ่จึงมีลักษณะสูงโปร่ง มีหน้าต่างหลายบาน ส่วนใต้ถุนบ้านก็จะใช้ทำกิจกรรมอื่นๆ หรือเป็นที่เก็บวัสดุอุปกรณ์ หรือเลี้ยงสัตว์

2. วัฒนธรรมด้านการนับถือศาสนา ศาสนาสำคัญที่เผยแพร่เข้ามาและได้รับการยอมรับนับถือจากชนชาติในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้แก่ พระพุทธศาสนา ซึ่งเป็นศาสนาที่ผู้คนส่วนใหญ่ในประเทศกัมพูชา ลาว กัมพูชา นับถือ ดังนั้น ประเพณี พิธีกรรมทางศาสนา ลัทธิความเชื่อต่างๆ ของเมียนมา ลาว กัมพูชา ก็จะคล้ายคลึงกับกัมพูชา เช่น ทำบุญตักบาตร เป็นต้น

3. วัฒนธรรมด้านประเพณีและพิธีกรรม หากชาติใดมีการนับถือศาสนาเป็นพระพุทธรูปศาสนา ประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ก็จะคล้ายคลึงกับไทย เช่น การทำบุญเลี้ยงพระ เป็นต้น สำหรับประเพณีอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องกับศาสนา พบว่าหากเป็นประเทศที่มีพรมแดนติดต่อกับกัมพูชา เช่น เมียนมา ลาว กัมพูชา ก็จะมีประเพณีหลายอย่างคล้ายคลึงกับไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ ประเพณีลอยกระทง เพียงแต่รายละเอียดของการจัดพิธีอาจจะแตกต่างกันออกไป ขณะเดียวกัน วัฒนธรรมการแสดงความเคารพด้วยการไหว้ของคนกัมพูชา ชาติเหล่านี้ก็จะมีธรรมเนียมการไหว้เช่นเดียวกัน

4. วัฒนธรรมด้านการแต่งกาย การแต่งกายของคนในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ หากไม่นับชุดพื้นเมืองและชุดประจำชาติก็จะแต่งกายไม่แตกต่างกัน คือ ในสังคมเมืองผู้ชายนิยมสวมเสื้อกับกางเกง ผู้หญิงสวมเสื้อกับกางเกงหรือกระโปรง แต่ในชนบทผู้หญิงจำนวนมากก็ยังสวมเสื้อกับผ้าซิ่นกันอยู่ ทั้งนี้ชุดประจำชาติของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ไม่เหมือนกัน ทำให้เมื่อดูแล้วสามารถบอกได้ทันทีว่าชุดแต่งกายนั้นๆ เป็นของชนชาติใด

5. วัฒนธรรมด้านภาษา ประเทศเพื่อนบ้านที่มีภาษาพูดและเขียนคล้ายคลึงกับกัมพูชาก็คือลาวเพียงชาติเดียว

6. วัฒนธรรมด้านอาหาร อาหารของประชากรในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ส่วนใหญ่จะประกอบด้วยข้าว พืชผัก และเนื้อสัตว์ ที่หาได้ง่ายในท้องถิ่น การปรุงอาหาร โดยมากใช้กะทิและเครื่องเทศเป็นเครื่องปรุงรส รสชาติของอาหารจะจัดจ้าน โดยอาหารในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จะมีอยู่หลากหลาย สีสันดูน่ารับประทาน มีรสชาติเผ็ดร้อน ประเทศที่รับประทานอาหารไม่แตกต่างจากคนไทยนั่นเอง

บทที่ 3

หลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน

กัมพูชาเป็นประเทศหนึ่งในเอเชียอาคเนย์ ที่มีความเป็นมาอันยาวนาน ในเชิงประวัติ ศาสตร์ มีความเชื่อเรื่องภูตผี วิญญาณบรรพบุรุษ สิ่งเหนือธรรมชาติ พร้อมทั้งมีพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในแต่ละยุคสมัย ซึ่งเป็นอัตลักษณ์เฉพาะในแต่ละชาติพันธุ์ ความเชื่อและพิธีกรรมเหล่านี้ได้ วัฒนาการคู่กับการพัฒนาของคน ซึ่งบางความเชื่อและพิธีกรรมได้ทำสืบทอด ๆ กันมาจนกลายเป็นขนบธรรมเนียมแบบแฝงด้วยคติธรรมสอนในทางอ้อม เช่น ความเชื่อเรื่องการเข้าไปอยู่ในห่อของผู้หญิงที่เต็มวัยเป็นสาว[24] พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวข้องกับการเข้าหอ/ห้องของผู้หญิงกัมพูชาที่มีอายุเริ่มเป็นสาว เป็นพิธีกรรมหนึ่ง ที่ปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาเป็นเวลายาวนาน ซึ่งเป็นพิธีกรรม และความเชื่อที่ส่งเสริมในเชิงจริยธรรม ศีลธรรม ฝึกฝนนิสัยใจคอให้ตั้งอยู่ในคุณงามความดี หรืออีกนัยคือเปลี่ยนสถานภาพผู้หญิงให้กลายเป็นอีกคนหนึ่ง ที่มีความรอบรู้ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดเป็นทำเป็น

การศึกษารั้งนี้ เพียงเป็นส่วนหนึ่งในการเปิดช่องทางให้ผู้ที่มีความประสงค์เพื่อศึกษาเพิ่มเติม ซึ่ง การศึกษารั้งนี้ ไม่ได้ทำการสัมภาษณ์เพื่อทำความเข้าใจถึงความรู้สึกรู้สึกหรือเจตนาของผู้ที่อยู่ในหอ/ห้อง แต่เพียงเป็นการศึกษาจากตำรับตำรา และเคยเข้าไปร่วมในพิธีกรรมนี้ ในช่วงที่ผู้หญิงได้ออกจากหอ ตามกำหนดการที่มีความตกลงกัน ฉะนั้น จึงยากในการทำความเข้าใจ

3.1 พิธีเข้าห่อ

พิธีการเข้าห่อของผู้หญิงที่มีอายุเป็นสาวหรือมีอายุก่อนแต่งงาน มีความเป็นมาอันยาวนาน แม้แต่ไม่มีหลักฐานบ่งบอกชี้ให้เห็นชัดว่ามีตั้งแต่สมัยไหน นักวิชาการบางคนให้ความว่า มีมาตั้งแต่สมัยพระเจ้าโกทัญญะหรือพระเจ้าทองทิพย์กับนางนาคิ ” เนียงเนียงค ” หรือนางโสมมาในเกาะโกโธลก [25]โดยอาศัยพิธีกรรมหนึ่งที่กล่าวถึงพระทองถ่อสไบเข้าห่อกับนางนาคิ

ภาพที่ 13 พิธีการเข้าห่อ

บางคนว่าเกิดขึ้นโดยเอาตามนิทานโบราณที่ว่าด้วย บุณณกัษชา ที่นางนาคิออกไปตามหาพระสามเณรที่โลกมนุษย์ซึ่งหลุดถึงภพของฝ่ายหญิงที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด[26]ในสมัยพระนคร ทูตจีน จู ตากวน (Zhou Daguan, 1297.AD.) ได้พยายามทำความเข้าใจในพิธีกรรมหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงที่มีวัยเด็กตั้งแต่อายุ 12 ปี ขึ้นไป ซึ่งพิธีกรรมนี้ที่ปรารภขึ้นก่อนที่จะแต่งงาน โดยตามความเชื่อในคนสมัยนั้นว่า ถ้าผู้หญิงอยากมีสามี ครอบครัวของผู้หญิงคนนั้นต้องจัดพิธีกรรมเอาพรหมจรรย์ของเด็กออกเนื่องจากในสมัยโบราณ ที่สำคัญคือ สมัยประเทศกัมพูชาในยุคเจนฬา ที่ผู้หญิงต้องไปสู่ขอผู้ชายแต่งงาน

ฉะนั้น การที่จะไป訴ขอได้ ผู้หญิงคนนั้นต้องมีพิธีกรรมยกตัวให้สูงขึ้นเพื่อเอาใจผู้ชาย ซึ่งเราสามารถอนุมานโดยอาศัยเหตุผลนี้ จะบ่งให้เห็นว่าพิธีกรรมการเข้าหอน่าแต่มีในสมัยนั้นด้วย

ขนบธรรมเนียมการโจรสโมลบ[27](พิธีเข้าห่อ)เป็นวัฒนธรรมที่สำคัญและมีคุณค่ามากที่สุดสำหรับผู้หญิงที่มีอายุครบวัยเป็นสาว ซึ่งตามขนมทำเนียมของชาวกัมพูชา ถ้าบ้านไหนมีลูกสาว เมื่ออายุถึงแล้ว ต้องจัดให้พิธีกรรมเข้าห่อเพื่อความเป็นการตอบสนองพระคุณของพ่อแม่ โดยมีความเชื่อว่าผู้หญิงไม่มีสิทธิที่จะได้บวชเรียน เพื่อตอบสนองพระคุณของท่าน เหมือนลูกผู้ชายที่บวชเรียน ฉะนั้นจึงจัดให้ลูกสาวเข้าห่อ แต่ในมุมมองหนึ่งว่า ถ้าถึงอายุครบ 18 ปี หรือมีอายุก่อนจะแต่งงาน ผู้หญิงคนนั้นต้องมีพิธีกรรมเข้าห่อเพื่อดูแลตัวให้สวยงาม โดยมีความเชื่อโบราณนิทานหนึ่งที่ได้กล่าวถึงการเข้าห่อของผู้หญิงก่อนอายุครบ 18 ปี เมื่อเธอออกจากห่อ ทำให้ผิวพรรณของเธอสวยงามผิดปกติ เนื่องจากในขณะที่อยู่ในห่อนั้น พ่อของเธอได้นำเอาเครื่องสำอางแต่งตัว เช่นเอาเขม้น มาทาตัว และให้บริโภคแต่ของดี ๆ เช่นผลไม้ เป็นต้น จึงทำให้เพื่อนบ้านที่อยู่ใกล้เคียงเห็นความสวยงามของเธอและเลียนแบบตาม โดยให้ลูกสาวคนโตอยู่ในห่อนจนครบวาระจึงอนุญาตให้ออกมาได้ ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้มีการปฏิบัติตามกันมาจนถึงทุกวันนี้ [28] สมเด็จพระสังฆราชคณะมหานิกาย ท่านได้กล่าวว่า พิธีเข้าห่อ เป็นพิธีกรรมสำหรับผู้หญิงที่มีอายุครบเป็นสาวและเป็นพิธีที่มีความสำคัญที่สุดที่จะทำให้ผู้หญิงกลายเป็นกุลสตรี กัมพูชา เป็นแม่บ้านอันแท้จริง โดยพ่อแม่จะบังคับให้ลูกสาวเข้าห่อ อยู่แต่ภายในบ้าน ห้ามไม่ให้ออกนอก กว่าจนถึงวันกำหนดการ จึงอนุญาตให้ออกนอกบ้านหรือห้องได้ จึงเรียกผู้หญิงนั้นว่า เป็นผู้หญิงที่เต็มสมบูรณ์ด้วยความ

สวยงามทั้งกายและจิตใจ (Perfect and virtue woman) มีคุณสมบัติเป็นกลสตรีกัมพูชา พิธีนี้เป็นพิธีมงคลสำหรับผู้หญิงและเป็นเกียรติของพ่อแม่ด้วย

กรณีผู้หญิงที่เข้าอยู่ในหอ/ห้อง คนไหนออกจากหอหรือบ้านก่อนวันกำหนด ผู้หญิงคนนั้น จะถูกกล่าวหาว่าเป็นผู้หญิงที่ขาดความเป็นสตรีไม่มีคุณสมบัติเหมาะสมเป็นสตรีกัมพูชาอันสมบูรณ์ (Imperfect and virtueless woman) ใครเอาผู้หญิงคนนี้ไปเป็นภรรยา จะพบแต่ความพินาศ โดยยึดเอาตามความเชื่อในวรรณกรรมกัมพูชา เรื่อง ทม-เตียว (Tum Teav) ซึ่งเตียวในขณะที่อยู่ภายในหอได้ออกนอก พร้อมทั้งมีจิตใจออกนอกจากกฎระเบียบที่ต้องปฏิบัติในช่วงเข้าหอ (George Chigas and others: 2005, 41-44) ในเรื่องนี้ชี้ให้เห็นลักษณะสองอย่าง 1 ความเป็นมาของการเข้าหอ[29]ของผู้หญิงที่มีอายุเป็นสาวในสมัยของพระเจ้ารามาธิติ 2 พ.ศ. 1635-1655 (King Rea-mea Thipadei) การทำผิดกฎระเบียบในขณะที่อยู่ภายในหอ ซึ่งเป็นกฎที่ต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัด

ภาพที่ 14 พิธีกรรมเกี่ยวกับการเข้าหอของผู้หญิงเป็นสาว

ตามขนบธรรมเนียมประเพณีกัมพูชา ผู้หญิงที่มีอายุเริ่มเป็นสาว เมื่อรู้ตัวผิดปกติ ประหลาดจากความปรกติทางกายสมบัติ จิตใจ เช่นมีอวัยวะทางเพศ ความรู้สึก มีฤดู มีความคิดเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น รู้จากความละเอียด ได้นำเอาเรื่องเหล่านี้ไปบอกคุณแม่ เมื่อคุณแม่ได้รับทราบแล้ว จึงปรึกษาหาหรือกับคุณ

พ่อและญาติพี่น้อง คนแก่คนเฒ่าที่อยู่ใกล้ชิด เพื่อทำความตกลงกันว่าควรที่จะให้ลูกสาวเข้าไปอยู่ในหอหรือไม่ แต่พิธีกรรมเข้าอยู่ในหอ เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงที่บรรลุนิติภาวะและโดยความสมัครใจ ไม่ถูกการขู่บังคับพร้อมทั้ง ต้องคำนึงถึงทรัพย์สินที่ตนมีอยู่ และเข้าได้เฉพาะเข้าได้แต่คนโตในครอบครัว

พิธีกรรมในการเข้าหอ ตามหลักการแล้ว มีการจัดแบบเรียบง่าย ๆ ไม่เปิดเผยให้คนอื่นที่นอกจากญาติสนิท โดยเรียนเชิญญาติ ๆ และพระสงฆ์ เข้ามาปรารภพิธีกรรม เช่น คนแก่คนเฒ่าจัดทำพิธีกรรม เช่นการเชนบวงสรวงเทพารักษ์ กล่าวคำบอกผีป่วน ตายาย ให้ได้รับทราบ เนื่องจากมีความเชื่อว่า ถ้าคนไหนจัดพิธีกรรมเกี่ยวกับครอบครัว ญาติพี่น้อง ไม่ได้เช่นบอกให้ผีบรรพบุรุษได้รับทราบ จะถูกผีบรรพบุรุษทำให้ความร่ำร้อน กระสับกระส่าย ทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัว นอกจากพิธีนี้ มีทำพิธีปลุกกล้วยน้ำว่าพร้อมทั้งมีพิธีกรรมเกี่ยวกับการไหว้กะเบียนข้าว ซึ่งพิธีกรรมนี้ หมายถึงความเจริญเติบโตหรือการบรรลุนิติภาวะเป็นผู้ใหญ่โดยมีอาวุโส(ภาษากัมพูชาเรียกว่า อาจารย์)[30] คนหนึ่งให้โอวาทเกี่ยวกับข้าว ส่วนพระสงฆ์สวดเจริญพระพุทธมนต์ และให้โอวาทกฎระเบียบต่าง ๆ ที่ต้องปฏิบัติในขณะที่อยู่ในหอ

พิธีกรรมอย่างหนึ่งในการเข้าหอคือ ต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบอย่างเคร่งครัด ศึกษาตำรับตำรา ไหว้พระสวดมนต์ เรียนวิชาการต่างๆ ทั้งวิชาชีพและวิชาแม่บ้าน ช่วงค่ำๆ คุณแม่เข้าไปให้โอวาท เล่านิทาน อ่านหนังสือให้ฟัง บอกวิธีในการเลี้ยงชีพอันชอบ ในวันพระมีอาจารย์ และพระสงฆ์เข้ามาให้โอวาทเป็นประจำ

3.2 ทำไมต้องเข้าหอ

การเข้าหอของผู้หญิงที่มีอายุเป็นสาวมีความหมายสำคัญที่สุดในชีวิตของผู้หญิงซึ่งเป็นการให้เกียรติแก่สตรี เพื่อให้สมกับคำว่าสตรีกัมพูชาเป็นสตรีที่มีจริยธรรมดี ศีลธรรมดี และคุณธรรมดี ดังนี้ การเข้าหอนี้ สมัยโบราณนิยมทำกัน เนื่องจาก

เพื่อให้ผู้หญิงที่เข้าหอนั้นมีลักษณะเป็นกลสตรีกัมพูชา โดยชาวกัมพูชาให้คุณค่าความเป็นผู้หญิงที่ผ่านกระบวนการอบรม รู้หลักวัตรปฏิบัติ ขนบธรรมเนียม จารีต การวางตนเป็นผู้หญิง และหลักจารีตของสังคม

เพื่อทำให้ผิวพรรณสวยงาม โดยปรกติ ผู้หญิงที่เข้าหอ ห้ามทำงานหนัก ให้อยู่ภายในหออย่างเดียว โดยพ่อแม่จะหาเครื่องทาผิวที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น ขมิ้น เป็นต้น หรือเครื่องแต่งตัวสมัยใหม่เช่น แป้ง ครีမ် มาทาตัว เพื่อให้ผิวพรรณสวยงาม มีหน้าตาที่น่าชื่นชม อนึ่ง ผู้หญิงที่เข้าหอ งดเว้นอาหารที่เกิดจากเนื้อทุกประเภท ยกเว้นอาหารที่เกิดจากผลไม้หรืออาหารสำหรับพระสงฆ์ ฉะนั้นเมื่อเธอออกจากหอ ย่อมมีผู้มาสู่ขอ โดยอาศัยความสวยงามทั้งกายสมบัติ และจิตสมบัติ

การเข้าหอของผู้หญิง หมายถึงวิธีสอนคนที่ให้รู้จักธรรมชาติของมนุษย์ ที่มีความเจริญเติบโตทางสติ ปัญญา ทางกาย นิสสัยใจคอ โดยสอนให้รู้จักการสำรวม ความไม่ประมาท การระมัดระวังในการแสดงออกทั้งการพูดจา ความคิดเห็น และเตรียมตัวเป็นแม่บ้าน หรือเป็นอุดมภรรยา ซึ่งต้องมีความรับผิดชอบในครอบครัว

เพื่อให้เกียรติแก่พ่อแม่ ที่มีโอกาสในการดูแลลูกพร้อมทั้งสั่งสอนให้รู้จักหลักการความเป็นผู้หญิง ในความเชื่อว่าผู้หญิงไม่สามารถตอบสนองคุณพ่อแม่ได้ ฉะนั้น ถ้าหากผู้หญิงคนไหน มีความประสงค์เป็นลูกกตัญญูต่อพระ

คุณท่าน ต้องเข้าหอเพื่อจะได้ศึกษาเล่าเรียนกฎระเบียบต่างๆ ทั้งวิชาการ วิชา ศาสนา เพราะผู้หญิงที่เข้าไปอยู่ภายในหอต้องรักษาศีลแปด และมีวัตรปฏิบัติ เหมือนพระสงฆ์ หรือชีพรามณ์

แต่การเข้าหอนั้น มิใช่เข้ากันได้ทุกผู้หญิงเสมอไป ต้องประกอบไปด้วย คุณสมบัติ เช่น ผู้หญิงคนนั้น ต้องเป็นลูกคนโตในครอบครัว มีวัยเป็นสาว หมายความว่า เป็นผู้หญิงที่มีฤดูแรก พ่อแม่ต้องมีทรัพย์เพียงพอ และมีคนที่ช่วย การงาน เนื่องจากผู้หญิงที่เข้าหอนั้น บางคนต้องอยู่ในห้องถึง 3 – 6 เดือน หรือ บางคน 6 เดือน หรือ 1 ปี ซึ่งเป็นปัญหาในครอบครัว โดยไม่มีคนที่ช่วยในทำ การงานการเข้าหอของผู้หญิงที่เป็นสาว ต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์อย่างเคร่งครัด และมีกฎหมายหลายอย่าง เช่น

ห้ามพูดคุยกับผู้ชายที่แปลกหน้า ทั้งผู้ที่อยู่ใกล้ชิด หรือญาติ แม้แต่ พี่ชาย พ่อบังเกิดเกล้า

ห้ามทำการงานหนัก หรืองานที่อยู่นอกจากบ้านหรือห้อง ยกเว้นการ การฝึกทอผ้า เย็บผ้า หรืองานในห้องครัว

ห้ามถือเหล็ก เนื่องจาก จะเป็นอันตราย เช่น บาดแผล เป็นต้น

ห้ามออกนอกหอ/ห้อง คือต้องอยู่ภายในหอทั้งวัน ห้ามผู้หญิงคนอื่น นอกจากเพื่อนสนิทเข้า เพื่อเว้นจากการพูดคุยในทางผิดศีลธรรม เมื่อค้ำๆ จึง อนุญาตให้ออกจากหอได้ เพื่อทำการส่วนตัว

3.3 เข้าหอแล้วได้อะไร

การเข้าหอของผู้หญิงที่เป็นสาว ต้องมีเป้าหมายชัดเจน และเข้าใจ คุณค่าของมันในการดำเนินชีวิต เพราะการเข้าไปอยู่ในหอรยะ 3 – 6 เดือน ต้องเสียการงาน การทำมาหากิน แต่สำหรับชาวกำพูชาโบราณ ให้ความสำคัญ

ผู้หญิง หรือผู้หญิงเป็นใหญ่ในครอบครัว การที่ให้ผู้หญิงที่น่าเชื่อถือ น่าไว้วางใจในการมอบหมายรับผิดชอบหน้าที่ได้ ต้องมีการฝึกนิสัยใจคออย่างเคร่งครัดในกฎระเบียบ ถ้าผู้หญิงคนไหนไม่เคารพตามกฎระเบียบ เรียกว่าผู้หญิงไร้ศรัทธา แม้แต่ความเป็นครัวเรือนก็ไม่มี[31] ซึ่งในภาษากัมพูชาเรียกว่าสตรีขาดลักษณะ (Imperfect and virtueless woman) ฉะนั้น เป็นโอกาสที่ดีสำหรับผู้หญิงที่เป็นสาวเข้าอยู่ในหอ เพื่อศึกษาเล่าเรียนตำรับตำรา วิชาแม่ครัว การแสดงอาการ ท่าที วิถีชีวิตความเป็นอยู่ในสังคม ความอดทน การเอาใจใส่ต่อบุตรธิดา สามี ความเป็นเพื่อนในเครือญาติ ให้ความดูแลต่อพ่อแม่ของตน และต่อพ่อแม่ของสามี วิชาการทอผ้า การปักการเย็บ การแต่งตัวเพื่อให้เหมาะสมเป็นสตรีกัมพูชา การพูด การจาร สิ่งที่สำคัญคือกฎวินัยของสตรีซึ่งผู้หญิงทุกคนต้องศึกษาเล่าเรียนและปฏิบัติตาม

3.4 พิธีกรรมในการออกจากหอ/ห้อง

หลังจากมีพิธีเข้าหอ/ห้อง ไปตามกำหนดเวลาที่ตั้งไว้แล้วนั้น ตามขนบธรรมเนียมและความเชื่อ ต้องจัดให้มีพิธีกรรมออกจากหอ ซึ่งพิธีกรรมนี้ เติมนไปด้วยความปลื้มปิติ ความเป็นเกียรติ และมีความสุขมากที่สุดของผู้ปกครอง เนื่องจากมีลูกสาวได้ทำหน้าที่เชิดหน้าชูตา สิ่งที่สำคัญคือลูกสาวได้ยอมรับจากสังคมในท้องถิ่น พิธีกรรมการออกจากหอ มีลักษณะที่ทำเหมือนพิธีแต่งงาน เช่น พิธีตัดสลิก “ตัดใบไม้” ซึ่งหมายถึง การจะได้ใบไม้มานั้น ต้องผ่านอุปสรรคหลายด้าน ใบไม้ในพิธีกรรมนี้เป็นไม้ชนิดหนึ่งที่มีรสขมจัด เอามาบด พิธีออกจากห้อง ให้ละเอียด เรียกว่า พิธีบด/ตำลัษ เพื่อเอามาทำฟัน เรียกว่าพิธีทำฟันซึ่งในความเชื่อที่ว่า ผู้หญิงกว่าจะเป็นกุลสตรี และมีคุณสมบัติเต็มพร้อมต้องผ่านพิธีกรรมทำฟัน เนื่องจากไม้ที่เอามาทำฟันมีรสขม เมื่อเอามาเคี้ยวต้อง

ทนทุกข์ทรมานอย่างสาหัส ถ้าทนได้แสดงว่าผ่าน นอกจากพิธีกรรมนี้ ยังมีพิธีกรรมอื่นๆเกี่ยวข้องด้วย เช่น พิธีชุดแซง พิธีทรงผีทรงร่างช้าง พิธีต้อนรับพระอาทิตย์ พิธีเซ่นผูกคอต้อแซน พิธีอาบน้ำ พิธีเลี้ยงต้อนรับแขก แต่ละพิธีกรรมมีการเล่นอย่างสนุกสนานและเต็มไปด้วยความหมายแอบแฝงอยู่หรือปริศนาธรรม พิธีต้อนรับพระอาทิตย์ โดยผู้ศึกษาไม่ได้ศึกษาให้ละเอียดในเรื่องนี้

3.5 กฎระเบียบที่ผู้หญิงต้องศึกษาเล่าเรียนขณะที่อยู่ในหอ

ประเทศกัมพูชาในสมัยโบราณ ก่อนข้างมีกฎระเบียบอย่างเคร่งครัด ที่สำคัญคือผู้หญิงต้องอยู่ภายใต้การปกครองและการให้อิโวาทของพ่อแม่ เนื่องจากผู้หญิงในอนาคตจะเป็นผู้รับผิดชอบต่อครอบครัว ซึ่งหมายถึงความเป็นใหญ่ในการบริหารครอบครัว แม้ว่าประเทศก่อนข้างจะมีการพัฒนามาตามยุคตามสมัยก็ตาม วัตรปฏิบัติต่อกฎระเบียบในด้านจริยธรรม ที่สำคัญคือกฎระเบียบในครอบครัว (code of family) แม้แต่กฎของสังคม ต่อมา ภายหลังประเทศพ้นจากสงครามการยึดอำนาจการปกครองของฝรั่งเศสมีร่างกฎหมายซึ่งมีรัฐธรรมนูญได้กำหนดให้ผู้หญิงมีสิทธิเท่าเทียมกับผู้ชายทุกประการ แต่ตามการปฏิบัติแล้ว กฎหมายไม่สามารถทำอะไรได้ ความเห็นทางของผู้หญิงในสังคมยังมีอย่างเห็นชัด หลังจากสงครามเย็น ในรัฐธรรมนูญของกัมพูชา ที่สนับสนุนด้วยองค์การสหประชาชาติ มาตรา 31 ว่า ชาย-หญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันในทางกฎหมาย จึงทำให้ผู้หญิงมีสิทธิในทางสังคมมากขึ้น เช่นการเล่นการเมือง การรับเป็นข้าราชการ ซึ่งผู้หญิงบางคนมีโอกาสดำเนินการได้เข้าโรงเรียน แต่สำหรับผู้หญิงในชุมชนท้องถิ่น บ้างครอบครัวไม่ให้ลูกสาวเข้าโรงเรียน บ้างคนเรียนได้เพียงอย่างสูงสุดประถมศึกษาปีที่ 6 เนื่องจาก ยังมีความยึดถือกฎธรรมเนียมโบราณว่า

ผู้หญิงไม่ต้องให้มีการศึกษามาก เรียนพอเขียนอ่านออกได้เท่านั้นก็พอ แต่ที่สำคัญคือการอยู่ใต้กฎขนบธรรมเนียมของครอบครัว สังคม รู้จักการเคารพ **แม่** (ผีบรรพบุรุษฝ่ายหญิง) เคารพ **บา** (ผีบรรพบุรุษฝ่ายชาย) มีสัมมาคารวะ ต่อผู้ที่มีอายุเป็นอาวุโส ก็พอ ซึ่งกฎนั้นได้แก่การห่อ หรือพิธีกรรมการเข้าห่อ นั่นเอง

สมัยโบราณ ขนบธรรมเนียมของผู้หญิงในภายใต้การดูแลในครอบครัว กระทั่งปัจจุบันก็เช่นเดียวกัน ถึงแม้ว่า ในสังคมปัจจุบันจะมองว่าอยู่ใต้การเก็บกด ปิดกั้นสิทธิเสรีภาพของบุคคล แต่สำหรับความเชื่อแล้ว พิธีกรรมนี้มีความสำคัญ มาก เป็นเกียรติแก่ตนและครอบครัว ผู้หญิงที่จะได้รับเกียรติ การยอมรับจากสังคมได้ต้องมีการฝึกฝนตนอย่างเคร่งครัด ซึ่งหมายถึงการฝึกฝนในด้านศีลธรรม จริยธรรม ด้านจิตใจ โดยผู้หญิงจะกลายเป็นผู้ใหญ่ในครอบครัวเพราะฉะนั้น จึงมีใช้คำว่า “ **แม่** ” กลายมาจากคำว่า “ **แม่** ” ซึ่งเป็นหน้าหรือคำสวดดี ชูเกียรติ และถูกนำเอาไปใช้ในตำแหน่งต่าง ๆ ในข้าราชการบ้านเมืองในปัจจุบัน เช่น **เมทัพ** เป็นต้น

วรรณกรรมเรื่อง “ **เมียแย** ” “Our uncle “ได้กล่าวถึงสตรีสองประเภท คือสตรีที่มีคุณลักษณะถึงพร้อม [32] และผู้หญิงที่ขาดคุณลักษณะ “virtue of woman and virtueless of woman “จะเห็นได้ว่า สตรีที่มีลักษณะถึงพร้อมสามารถทำให้ทรัพย์สินและครอบครัวมั่นคงได้ ส่วนสตรีที่ขาดคุณลักษณะ แม้แต่อยู่ในสกุลครอบครัวมั่งคั่ง มีการศึกษาสูง หาขาดคุณสมบัติ ทรัพย์สินและครอบครัวจะไม่มั่นคง ซึ่งในภาษากัมพูชาเรียกว่า สตรีกะเปียนขาด “The woman with holes in her basket” [33] เพราะ ฉะนั้น จึงมีคำโคลกัมพูชาว่า “ทรัพย์สินจะมั่นคงได้เพราะผู้หญิงรู้จักการเก็บออม บ้านใหญ่โต เต็มด้วยความร่ำรวย เป็นสุขได้เพราะผู้หญิงเป็นสตรีลักษณะ หรือ

กุลสตรี ” “ Wealth is there because the woman knows ,how to save and be frugal; a house is comfortable and happy because the wife has a good character ” และสตรีเป็นผู้ที่สนับสนุนให้ผู้ชายได้เป็นผู้มีศักดิ์ศรี และช่วยเหลือทุกสิ่งทุกอย่าง ” the rice seedling draws the dirt to it in clumps; the woman support the man ”

ดังที่ได้กล่าวมา ผู้หญิงจะมีคุณสมบัติ จริยสมบัติในความหมายของ สตรีกัมพูชานั้น ต้องประกอบคุณลักษณะถึงพร้อมเป็นผู้หญิงกัมพูชา ต้องอยู่ภายในห่อ (Shading ritual) เพื่อศึกษากฎระเบียบเกี่ยวกับหลักศีลธรรม จริยธรรม และวิชาแม่บ้าน ดังในวรรณกรรมเรื่อง **ทม – เตียว** ที่เตียวเข้าอยู่ในห่อตามวาระที่กำหนดและได้ศึกษาเรียนรู้กฎระเบียบของผู้หญิง [34]หรือฉบับสตรี (Code of conduct of women) โดยฉบับของสตรี ในวรรคที่ 5 กล่าวถึงการพูดจาที่ต้องมีคำหวาน สุภาพ อ่อนโยน รู้จักพูดจากับญาติ หรือผู้คนทั่วไป เพราะเหตุที่จน จนเพราะในคำพูดจา อาการทาที่ อนึ่ง ผู้ที่เข้าไปอยู่ในห่อ / ห่อ ต้องฝึกนิสัยในการแสดงอาการทาที่ โดยคติโบราณว่า โตเป็นสาวแซ่ อย่าเล่นเหมือนเด็ก เห็นหนุ่มเห็นชายแสดงอาการให้ทำให้ที่ เปิดช่องทางให้เข้า ต้องมีมารยาทในคำพูด การหัวเราะ มีความขยันเพียรในการงาน และห้ามเที่ยวบ้านคนอื่นซึ่งเป็นเหตุที่ขาดการงาน

นอกจากวิธีสอนให้รู้การแสดงทาที่ มารยาท การพูดจาแล้ว ยังมีกฎที่ต้องให้เรียนรู้และปฏิบัติตาม ถ้าผู้หญิงคนไหนปฏิบัติตามได้ จะเป็นผู้ที่เลิศแห่งสตรีซึ่งกฎเหล่านั้นได้แก่การเคารพมารดาบิดา กฎเคารพต่อสามี กฎเคารพญาติที่อยู่ใกล้เคียง โดยโบราณจะเทียบดังไฟ ถ้าปฏิบัติไม่ได้ ไฟนี้จะเผาไหม้ ทำให้เร้าร้อนทั้งภายในและภายนอก ซึ่งได้แก่ไฟสามอย่าง

ไฟที่หนึ่ง คือ ไฟในอย่านำออก ไฟนอกอย่านำเข้า ซึ่งหมายถึง ปัญหาที่เกิดภายในครอบครัวของตน เช่น การทะเลาะเบาะแว้ง หรือความขัดแย้งอย่านำออก ไปเผยแพร่สู่สาธารณะชนให้เขาได้รับทราบ ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เขานินทา ตำหนิครอบครัวของตน อนึ่ง เมื่อเรื่องหรือปัญหาในครอบครัวคนอื่นอย่าไปตำหนิเขา หรือนำเอามาเล่าสู่ในครอบครัวของตน ซึ่งเป็นสาเหตุก่อให้เกิดความระแวงกันกับสามี หรือคนในครอบครัว เพราะฉะนั้น ไฟนี้ เป็นไฟไม่มีควัน เมื่อไหม้แล้วยากที่จะดับได้

ไฟที่สอง คือคุณมารดาบิดา ที่บุตรธิดาต้องให้ความดูแล เคารพนับถือ เชื่อฟัง ปฏิบัติตาม ไม่แสดงอาการที่เป็นสาเหตุให้ท่านเสียใจ หรือเป็นทุกข์ โดยขณะอยู่ในหอ ผู้เฒ่าคนหนึ่งจะสอนวิธีให้รู้จักคุณของมารดาบิดา และวิธีตอบแทนคุณของท่านในขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่ ถ้าหากไม่ปฏิบัติตามหรือไม่ให้ความดูแลท่าน โบราณจะเทียบดังไฟที่ทำเราร้อนภายในใจ ถูกสังคมตำหนิ

ไฟที่สาม คือสามี ซึ่งผู้หญิงที่เป็นภรรยา ต้องรู้จักวัตรปฏิบัติต่อสามี ไม่ให้มีความขัดใจกัน การพูดจาให้รู้จักฐานะของตน แม้มีคำพูด หรือการขัดแย้งกันเล็กน้อย ให้สุทนต่อคำพูด ไม่เถียงกัน ซึ่งเป็นสามเหตุก่อให้เกิดการทะเลาะเบาะแว้ง เมื่อมีคำพูดที่ขัดแย้งกัน ให้เธอลงคำพูดที่อ่อนหวาน พูดแต่ในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ก่อให้อยู่ร่วมกันเป็นปกติสุข มีสิ่งใดที่ขัดแย้งกันให้ปรึกษาหารือกัน จนกว่าปัญหาจะคลี่คลายได้

นอกจากศึกษานับเหล่านี้ ผู้หญิงที่เข้าหอยังปฏิบัติต่อกุณชนบทรธรรมนิยมอื่น ๆ อีก เช่นการเลี้ยงชีพด้วยชอบ การปฏิบัติชอบต่อสามี (สงเคราะห์สามี) การอ่อนน้อมถ่อมตนต่อผู้ที่มีอายุมากกว่า หรือเป็นอาวุโส รู้จักการปฏิบัติต่อเพื่อนบ้าน รู้จักวิธีเลี้ยงบุตร เลี้ยงพ่อแม่ และข้อวัตรปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา เช่น เรียนรู้การทำวัตรสวดมนต์ ฟังแล

อาราธนาศีล 5 , 8 และ 10 เทศน์ อ่านนิทานชาดก วรรณกรรมนิทานโบราณ นิทานเพื่อนบ้าน เป็นต้น

3.6 ผลกระทบต่อพิธีกรรมการเข้าห่อ

พิธีกรรมการเข้าห่อ/ห่อ เป็นพิธีกรรมหนึ่งที่มีความสำคัญสำหรับผู้หญิงกัมพูชาที่มีวัยเป็นสาวในสมัยโบราณ (ปัจจุบันมีน้อย) ซึ่งเป็นการให้โอกาสแก่ผู้หญิงได้ศึกษาเล่าเรียน ฝึกวิชาแม่บ้าน ฝึกกฎ ระเบียบทางจริยธรรม ศีลธรรม พิธีกรรมนี้เริ่มเสื่อมความนิยมในสมัยประเทศกัมพูชาตกอยู่ในการปกครองของฝรั่งเศส ที่บีบบังคับ ชุมชู่ แก่คนไหนที่ปรารถนาในเรื่องพิธีกรรมความเชื่อ และศาสนา ถ้าหากมีใครแอบทำพิธีกรรม เมื่อจับได้จะต้องเสียภาษีให้ทางการเป็นสิบ ๆ เท่า

สมัยการปกครองของเขมรแดงหรือพล พต “ตา สลุดสอ” ทั้งพิธีกรรมทางความเชื่อ ศาสนา มีการปิดกั้น ปฏิเสธไม่ให้มี โดยผู้ปกครองของประเทศจะกล่าวหาว่า เป็นสิ่งมลาย สอนคนให้เกียจคร้าน ไม่มีความมุ่งมั่นในการทำงาน พิธีกรรมและความเชื่อในสมัยนั้นตกอยู่ในสภาพหายสาบสูญจากสังคม หลังจากยุคแห่งการปกครองแบบคอมมิวนิสต์ รัฐบาลเปิดโอกาสให้มีพิธีกรรม และความเชื่อ ศาสนา แต่ต้องอยู่ในขอบจำกัด และต้องขออนุญาตจากทางการ พิธีกรรมการเข้าห่อเริ่มมีการฟื้นฟูอีกครั้ง แต่มีน้อยนัก เนื่องจากผู้คนให้ความสำคัญเรื่องปากท้องมากกว่า

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา สนับสนุนโดยองค์การสหประชาชาติ มาตรา 43 ,68 และ 69 ให้สิทธิเสรีภาพในเรื่องพิธีกรรม ความเชื่อ ศาสนา การศึกษา ซึ่งทำให้ผู้หญิงมีสิทธิได้เข้าไปศึกษาเล่าเรียนหนังสือมากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องเข้าอยู่ในห่อ เนื่องจากในหลัก สูตรการศึกษามีบรรจุการ

เรียนการสอน พิเศษคือการบรรจุกฎระเบียบผู้หญิง/ชาย วรรณกรรมเรื่องม-
เตียวในหลักสูตรนี้ด้วย ซึ่งทำให้ผู้หญิงที่เข้าไปศึกษาเล่าเรียนได้เข้าใจใน
กฎระเบียบนี้มากกว่าที่ใช้ระบบการท่องให้จำในหอ/ห้อง แล้วไม่มีการตีความหรือ
ขยายความให้เข้าใจกระจ่างชัด อนึ่ง ในภาวะเศรษฐกิจปัจจุบัน การย้ายของสื่อ
ทำให้ผู้คน ที่สำคัญ คนที่อยู่ในชนบทเข้าไปหางานทำในตัวเมืองหลวงมากขึ้น ซึ่ง
ทำให้ลืมในพิธีกรรมและความเชื่อนี้ไปโดยปริยาย

พิธีกรรมและความเชื่อเกี่ยวกับผู้หญิงที่เข้าหอ/ห้อง เป็นพิธีหนึ่งที่มี
ความสำคัญแก่ผู้หญิง เพื่อขัดเกล้า ผีภวนิสังใจคอ ให้อยู่ในโอวาทของ
ขนบธรรมเนียมประเพณี กฎสังคมหรือจริตสังคม เนื่องจากผู้หญิงเป็นแม่ของ
โลก ที่ต้องมีความประพฤติปฏิบัติ มีวินัยดี บริบูรณ์ด้วยหลักศีลธรรม จริยา
ธรรม และคุณธรรมการศึกษาครั้งนี้ มีปัญหาหลายด้าน ทั้งการสื่อ การค้นคว้า
หาเอกสารที่เกี่ยวข้อง อีกประการหนึ่ง ผู้ศึกษาไม่ได้ทำสมภาษณ์กับผู้เข้าหอ
และมีผู้มีส่วนร่วมในพิธีกรรมเพื่อสื่อให้เข้าถึงความรู้สึก ฉะนั้น จึง ขอเสนอแนะ
ผู้ที่มีความประสงค์ในการศึกษาเกี่ยวกับพิธีกรรมและความเชื่อของผู้หญิง
กัมพูชาในการเข้าหอ ให้มีความชัดเจนมากกว่านี้ เพื่อเป็นการส่งเสริมเชิ
คุณธรรมและจริยธรรมของผู้หญิงในสังคม

3.7 พิธีแต่งงาน

พิธีแต่งงานของชาวกัมพูชาในปัจจุบันนี้ มีความสัมพันธ์กับตำนาน
กัมพูชาโบราณเรื่อง “พระทอง-นางนาค” ซึ่งเป็นตำนานอธิบายเรื่องการสร้าง
เมืองกัมพูชา สมัยก่อนชาวกัมพูชาจะใช้เวลาจัดพิธีการแต่งงานถึง 7 วัน แต่
ปัจจุบันนิยมใช้เวลาประมาณ 2 - 3 วัน (หรือมากกว่านี้ขึ้นอยู่กับความพร้อม

ด้านต่างๆ อาทิ ฐานะของผู้แต่งงาน)โดยเฉพาะพิธีกรรมวันที่สาม จะสัมพันธ์กับตำนานกัมพูชาโบราณเรื่องพระทอง-นางนาค

ตำนานเรื่องพระทอง-นางนาค เล่าสืบต่อกันมาว่า “นางนาคชื่อทาวดี เป็นลูกนาคราชอาศัยอยู่ใต้บาดาล และพระทองเป็นเจ้าชายจากแดนไกล วันหนึ่งนางนาคแปลงกายเป็นมนุษย์ขึ้นมาเล่นน้ำ เป็นจังหวะที่พระทองเดินทางมาพบจึงเกิดหลงรักนางนาคและแต่งงานกัน บิดานางนาคจึงเนรมิตเมืองขึ้นให้ชื่อว่า ‘กัมพูชา’ ให้แก่พระทองและลูกสาวของตน พระทองจึงเป็นปฐมกษัตริย์แห่งกัมพูชา ต่อมาพระทองต้องการลงไปเมืองบาดาลแต่เป็นมนุษย์ไม่สามารถเดินทางไปได้ นางนาคจึงให้พระทองจับสไบเพื่อจะสามารถตามไปยังถ้าใต้บาดาลได้”

ภาพที่ 15 พิธีมอบสินสอด

ภาพที่ 16 พิธีแห่ขันหมาก

แม่นาค หรือ เนียงนาค เป็นตำนานบรรพชนของกัมพูชา ตำนานกล่าวว่าบรรพบุรุษของชนเผ่านี้จุติในดอกบัวกษัตริย์พระองค์หนึ่งพระนามว่าเกตุมาลาผู้ครองเมืองอินทปัตถมนครนามาเลียงตั้งชื่อว่าปทุมสุริยวงศ์ต่อมาได้นามกษัตริย์ธิดาพระยานาคเป็นมเหสี พระยานาคจึงมาสร้างเมืองให้พานักอาศัยให้ชื่อว่านครธมเมื่อพระเจ้าเกตุมาลาสิ้นพระชนม์พระเจ้าปทุมสุริยวงศ์จึงอุทิศเมืองนั้นให้เป็นวัดนครธมเลกกลายเป็น นครวัด ตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา [35]พระเจ้าปทุมสุริยวงศ์จึงจัดเครื่องบรรณาการไปถวายแก่พระยานาคทุกปี จารึกปราสาทปักชีจำรุงในพุทธศตวรรษที่ 15 ได้กล่าวถึงกำเนิดของราชตระกูลแห่งอาณาจักรกัมพูชาไว้ว่า สืบต่อลงมาจากฤาษীগัมพูสวาม์ภวะ (ซึ่งเป็นผู้ให้นามแก่ชนชาติกัมพูชา คือ กัมพู + ชา = กัมพูชา แปลว่า ผู้เกิดจากฤาษীগัมพู) กับนางอัปสรเมรา ซึ่งพระอิศวรได้ประทานให้แก่พระฤาษี คำว่าเมรา นี้อาจตั้งขึ้นเพื่อพยายามอธิบายคำว่า “กัมพูชา” ก็ได้ ส่วนในหนังสือ ซันกัวเจ (san kouo tche) ซึ่งเขียนขึ้นราว พ.ศ.850 จดหมายเหตุของจีนสมัยราชวงศ์จิ้น (พ.ศ.808 - 962) และจดหมายเหตุจีนสมัยราชวงศ์ซ่ง (พ.ศ.963 - 1021) กลางอ้างถึงรายงานที่สูญหายไปของ กัง ไถ (K'ang T'ai) และจู ยิง (Tchou

Ying) ซึ่งเดินทางเข้ามาในอาณาจักรแห่งนี้ระหว่าง พ.ศ. 750 - 800 ว่าในรายงานของคังไถและจูยิ่กล่าวว่าถึงต้นกำเนิดของกัมพูชาไว้ว่า ครั้งโบราณผู้ปกครองอาณาจักรนั้นเป็นสตรีชื่อว่า หลิว เย (Lieu ye) มีบุรุษคนหนึ่งชื่อว่า ฮุน เทียน (Hun Tien) มาจากโมโฝ เขานับถือศาสนาพราหมณ์ ฝันว่าเทพเจ้าได้ประทานธนูอันศักดิ์สิทธิ์และมีเทวบัญชาให้ไปค้าขายทางทะเล ครั้นตื่นนอนแล้วไปศาสนสถาน ได้พบธนู แล้วลงเรือไปค้าขาย เทพเจ้าได้บันดาลให้ลมพัดพาเขาไปถึงอาณาจักรนั้น พระนางหลิว เยได้จัดเรือออกไปปล้น แต่ถูกฮุน เทียนใช้ธนูวิเศษยิงเรือของพระนางทะเลจากอีกด้านหนึ่งไปอีกด้านหนึ่ง พระนางกลัวจึงยอมแพ้ ฮุน เทียนจึงได้แต่งงานกับพระนางและครองเมืองนั้นต่อมา คำว่าฮุน เทียน อาจเป็นชื่อพราหมณ์เกณทินยะ (สันสกฤต) หรือ โกณฑัญญะ (บาลี) ที่สถาปนาขึ้นเป็นปฐมกษัตริย์ของอาณาจักรฟูนันในพุทธศตวรรษที่ 6

ภาพที่ 17 พิธีขอมาญาติผู้ใหญ่ทั้งสองฝ่าย

ภาพที่ 18 พิธีต้อนรับเจ้าบ่าว

พิธีกรรมวันสุดท้าย เริ่มตั้งแต่ช่วงเช้ามืดพิธีสำคัญคือการผูกข้อมือคู่บ่าวสาว โดยเจ้าบ่าวและเจ้าสาวต้องใส่ชุดประเพณี คือ เจ้าสาวใส่ชุดนางนาค และเจ้าบ่าวใส่ชุดพระทอง ซึ่งภาษากัมพูชาออกเสียงพระทองว่า เปรี๊ยะเทา เป็นเครื่องแต่งกายที่มีความสัมพันธ์กับตำนานกัมพูชาโบราณเรื่องพระทอง-นางนาค เกี่ยวกับการแต่งงานที่เกิดขึ้นครั้งแรก คือการแต่งงานของนางนาคกับพระทอง โดยเจ้าบ่าวจะต้องใส่ชุดพระทองและเจ้าสาวต้องใส่ชุดนางนาค ซึ่งถือว่าเป็นชุดแต่งกายที่งดงามที่สุด

3.8 พิธีทรงร่างอารักษ์เนียะตา/แม่มด

สังคมกัมพูชาในสมัยโบราณ(ปัจจุบันด้วย)มีความเชื่อเรื่องภูตผีวิญญาณ [36] สิ่งทีนอกเหนือธรรมชาติเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจ หรือเป็นที่พึ่งทางใจ จนกลายเป็นธรรมเนียมในการปฏิบัติต่อกัน ๆ แม้ว่าในสมัยปัจจุบันความเชื่อเหล่านี้เริ่มเห็นห่างไป แต่ตามชนบทยังมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาอย่างต่อเนื่อง ผีบรรพบุรุษ หรือดวงวิญญาณของบุรุษนี้ เมื่อให้ความเชื่อและนับถือ กลายเป็นสิ่งที่มีพลัง อำนาจเหนือวิสัยของมนุษย์ เป็นสิ่งลึกลับ ถ้าในภาษาคนธรรมดา

เรียกว่าดวงวิญญาณโดนตา ถ้าเป็นในลักษณะทรงเจ้าหรือทรงร่าง/วิญญาณ เรียกอีกแบบหนึ่งว่า อารักษ์เนียะตาหรือแม่มด

ความเชื่อเรื่องวิญญาณอารักษ์เนียะตา ในความหมายของสังคม กัมพูชา หมายถึงสิ่งที่ทำให้หอบ่อน เป็นที่พึงทางใจ และเป็นสิ่งที่ให้คำตอบได้และ ช่วยแก้ปัญหาได้(ในกรณีไม่สบาย เจ็บไข่วัย) โดยเชื่อว่าเมื่อมีคนตายไป แต่ดวง วิญญาณยังมีชีวิตอยู่ และอาศัยอยู่ใกล้ลูกหลานเพื่อช่วยดูแล หรือลงโทษหากมี ความประพฤติไม่เหมาะสม หรือทำให้มีการแตกแยกกันในครอบครัว หรือมี ความประพฤติผิดต่อกฎธรรมเนียมสังคม

ภาพที่ 19 พิธีทรงร่างอารักษ์เนียะตา

การทรงร่างวิญญาณ ทำให้คนปกติกลายเป็นอีกคนละคน ที่มีอำนาจ เหนือธรรมชาติ สามารถพูดคุยในภาษาแปลก ๆ และสามารถสื่อความกับดวง วิญญาณอย่างอื่นได้ บางคำพูด เสียง อาการ ท่าที่เหมือนคนที่ยังมีชีวิต เมื่อทรง ร่างวิญญาณแล้วสามารถดูแลความเจ็บป่วยไข้ โดยการเสดาะ เป่า หรือให้อภัย โดยบอกให้ว่าอย่าลืมหหรือนิรคุณบรรพบุรุษ

ตรึง เจีย ว่า กัมพูชาในสมัยก่อนประวัติศาสตร์มีความเชื่อภูตผีวิญญาณ สิ่งเหนือธรรมชาติ โดยเชื่อว่าผู้ที่ตายไปวิญญาณไม่ขาดสูญ ซึ่งวิญญาณเหล่านี้ จะเกิดในภพต่อไปตามเหตุ กรรมที่สร้างมา วิญญาณของผู้ที่ตายไป จะยังอยู่ เคียงคู่กับญาติ ๆ เพื่อช่วยดูแล ให้ความคุ้มครอง ซึ่งวิญญาณเหล่านี้เรียกว่า เนียะตา ถ้าเป็นผู้หญิงเรียกว่า โดน ฉะนั้นจึงมีการเรียกร่วมกันทั้งสองว่า “โดน+ตา” การตั้งคำว่าโดนอยู่ข้างหน้า โดยเชื่อว่า สมัยก่อนให้สิทธิผู้หญิงเป็นใหญ่ เป็นผู้นำ(กรณีในโบราณนิทานเรื่องพระทอง นางนาคี)

สมัยกัมพูชาตั้งเมืองหลวงชื่อนครพนม ”พุนอน” มีคำพูดที่ว่า “กลุ่มชาติพันธุ์กัมพูชาดั้งเดิมมีความเชื่อว่า ภูตผีเนียะกัตาและปิศาจต่าง ๆ ทั้งนี้เนื่องด้วยได้รับเอาวัฒนธรรมอินเดีย ความเชื่อเรื่องภูตผี วิญญาณเหล่านี้ ได้พัฒนา มาเป็นตัวเป็นตน โดยตั้งพนม(ภูเขา)และสร้างประสาทพนม(ประสาทพนมดา ประสามพระวิหาร ประสาทพนมโกรม ประสาทพนมบาณอน เป็นต้น มาเพื่อเป็นตัวแทนแห่งวิญญาณทั้งหลายนั้น เมื่อลัทธิพราหมณ์ศาสนาเข้ามา(ในสมัยเมืองหลวงชื่อเจนฬา) ได้สร้างสิวลิ่งค์ตั้งไว้ในประสาท โดยให้ความสำคัญว่าเป็น ตัวแทนแห่งวิญญาณเรียกว่าเนียะตา

ภาพที่ 20 พิธีทรงผีลูกบาศา

สมเด็จพระมหาสุเมธาธิบดี โขดญาณโณ สังฆนายก คณะมหานิกาย
ตรัสว่า[37] อารักษ์เนยะตา เป็นวิญญาณที่ให้ความดูแล ปกครองอารักขา ซึ่งใน
สังคมกัมพูชาเรียกว่าดวงวิญญาณผีลอบกสา หรือดวงวิญญาณของบรรพบุรุษที่
ยังเป็นห่วงแห่งหรือดวงวิญญาณที่ตั้งขึ้นเพื่อให้ความดูแลบ้านเมือง และชุมชน
นิคม ซึ่งปัจจุบันนี้ ตามความหมายของท่านหมายถึงลอบกสา(เนยะตา)ที่ตั้งอยู่
ในวัด ความเชื่อดวงวิญญาณหรือเนยะตานี้เริ่มปรากฏขึ้นเป็นรูปร่างชัดเจนใน
ลักษณะเป็นตัวแทนที่สร้างขึ้นจากหิน ไม้ ดินเหนียว เรียกชื่อไปตามการนิมนต์
ถือกันว่าศักดิ์สิทธิ์ล้น สามารถปกป้องและให้กำลังใจได้ เช่น เชื้อเนยะตำบล
งแดก เนยะตาระหอมคอ(พนมเปญ) โลกตาเรียช(ราช)(จังหวัดเสียมเรียบ)
เนยะตาเคลียงเมือง(จังหวัดบัตตาบอง) ถ้าเป็นผู้หญิงเรียกว่า โตนไต้ย ยายเทพ
ยายเฒ่า ยายกระพมณู เป็นต้น

เนยะตานี้เป็นราชพิธีในพระมหากษัตริย์กัมพูชาทุกพระองค์ปรารถนา
เพื่อให้ผู้ที่เข้าทรงสถิต(เลี้ยงรูป)ได้บอกเหตุการณ์ และชะตากรรมของบ้านเมือง
เหตุโศกกลางที่จะเกิดขึ้น ส่วนราชภัฏสามัญทรงอนุญาตให้มีหรือให้เล่นเนยะตาได้
(ทรงสถิต) ท่านบอกอีกว่าเดิมเรียกว่าเทพยดา หรือเทพดา และคำนี้ได้เรียก
เลื่อนมาตามยุคตามสมัย จนที่สุดเรียกว่าเนยะตาดวงวิญญาณเนยะตาตาม
ความหมายที่สังคมกัมพูชาเรียกกันในการพิธีทรงสถิตรูปเรียกว่าเข้าแม่มด
ประกอบด้วยองค์ประกอบสองอย่าง

1. ผู้ทรงร่างอารักษ์เนยะตา/แม่มด(Medium) เป็นรูป/ตัวแทนดวง
วิญญาณของผู้ที่ตาย โดยมีทรงร่างจะมีเสียงและการกระทำของผู้ทรงร่างมี
อาการท่าที่เหมือนคนยังมีชีวิตอยู่ทั้งการขออาหาร เสื้อผ้า และความต้องการ
อื่น ๆ

2. ผู้สื่อความ (Interpret of Medium) ตามธรรมเนียมกัมพูชาในพิธีทรงร่างสถิตรูปเรียกว่าโดนสนม เป็นผู้สื่อความจากผู้ทรงร่างรูป เพื่อซักถามปัญหาที่เกิดขึ้นในครอบครัวหรือเหตุการณ์บ้านเมือง สังคม และเรียกร้องขอความช่วยเหลือหาวิธีทางแก้ไขปัญหาเกิดขึ้น หรือช่วยดูแลผู้เจ็บป่วย

ในครอบครัวหนึ่งประกอบด้วยเชื้อสายสองอย่างคือฝ่ายพ่อ(Paternal lineage) และฝ่ายแม่ (maternal lineage) การที่จะทรงร่างสถิตรูปต้องไปหาหมอดูเพื่อรู้ว่าในครอบครัวมีปัญหาอะไรแต่สมัยนี้เพื่อดูแลโรคไขเจ็บป่วย ทำให้ครอบครัวมีแต่เหตุเลวร้าย เกิดความเดือดร้อน ความไม่สบายใจ เมื่อหมอดูหาสาเหตุเห็นว่าพบว่าเป็นเกิดจากฝ่ายพ่อหรือแม่ และให้จัดพิธีทรงร่างสถิตรูป

พิธีทรงร่างสถิตรูปนี้ ดวงวิญญาณอารักษ์เนียะตาไม่ทรงสถิตได้ง่าย ๆ ผู้ในพิธีต้องเรียกร้องหลายครั้งหรืออาจเป็นชั่วโมง มีเล่นเพลงดนตรีทรงสถิตโดยเฉพาะ ส่วนผู้เล่นดนตรีต้องตีกลองหรือส่วนดนตรีอื่น ๆ ให้มีเสียงดังพร้อม ๆ กับเสียงเรียกร้องจากผู้เข้าร่วมในพิธี

สิ่งทรงสถิต เมื่อเข้า ดังเสียงเว้ ว๊าส ฮี ฮีส ขึ้นอย่างดัง ๆ ตัว ขา แขน ส้น กระโดด กระเด็น เดินตามจังหวะเพลงดนตรี ถือเทียน และนับจำนวนของที่เอามาเช่น ว่าครบตามจำนวนประเพณีหรือยัง ถ้าครบก็แสดงความพอใจ ถ้าไม่ครบทำตัวในลักษณะงอน ไม่พอใจ บอกให้เอามาให้ได้ ส่วนผู้ที่เล่นเพลงดนตรีเมื่อเห็นดวงวิญญาณมาทรงร่างสถิตรูปแบบนั้นยังเล่นเสียงดังและเร็วกว่าก่อน ๆ

ในเมื่อดวงวิญญาณทรงร่างสถิตรูป สิ่งที่มาสถิตจะชอบถือเครื่องมือที่ตนชอบมากที่สุด สิ่งที่มาทรงสถิตส่วนมากจะชอบถือมีด ดาบ มัดผ้าแดงที่หน้าผาก มือ ขาแขนส้น เคี้ยวฟัน หน้าตาน่ากลัว กระโดดเดินไปเดินมา สื่อสารด้วยภาษาเทพ หรืออารักษ์เนียะตาผู้สื่อความกับดวงวิญญาณซักถามผู้ที่ทรงร่าง

ว่า ใครทำให้ลูกเจ็บ/ลูกช้ำไม่สบาย เป็นผีฝ่ายพ่อหรือแม่ หรือเป็นผีมาจากที่อื่นรูปทรงร่างสถิตตอบว่า เป็นญาติฝ่ายนี้ ๆ หรือมิใช่มาแต่ดวงวิญญาณผิคนอื่น

ผู้สื่อข่าวถามกับดวงวิญญาณสักถามหาสาเหตุว่า ทำไมต้องมาทำให้ลูกเจ็บเป็นแบบนี้ มีความประสงค์อะไร ถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับบ้านเมืองผู้สื่อข่าวจะถามเรื่องเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้น และขออุทิศบอกวิธีทางแก้ไข สิ่งสถิตหรือดวงวิญญาณจะบอกตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

กรณีสิ่งดวงวิญญาณบรรพบุรุษทรงร่างจะบอกตามความเป็นจริงว่าเป็นตามเหตุที่ตนไม่พอใจ ผู้ศึกษาเคยเข้าร่วมในพิธีนี้หลายครั้ง สังเกตเห็นว่าส่วนมาก ดวงวิญญาณจะไม่พอใจกับลูกหลานที่มีความขัดแย้งกัน ลูกสาวแอบมีผู้ชายโดยผิดคลองธรรม บางครั้งลูกสาวของญาตินั้น ๆ มีผู้ชายมาพูด คุย แม้แต่พูดตำหนิคนอื่น หรือบางครั้งตนไม่พอใจเมื่อเห็นลูกหลานลืมนผู้ตายไปโดยไม่ทำบุญอุทิศให้ หรือบางครั้ง ตนชอบบริโภคอาหาร เสื้อผ้าชนิดอื่น ๆ แต่ญาติไม่เช่นอุทิศให้ สมัยปัจจุบันมีแพทย์ทันสมัย เมื่อไม่สบายลูกหลานนำไปหาหมอ ลืมผีฝ่ายพ่อแม่ ดวงวิญญาณเหล่านั้นไม่พอใจ ทำให้ลูกหลานเป็นป่วยไข้ หรืออยู่ไม่เป็นสุข กระสับกระส่าย เร้าร้อนใจ

การที่จะให้ดวงวิญญาณบุรุษหรือเนียะดาทรงร่าง ให้อภัยโทษในการกระทำสิ่งที่ผิดคลองธรรม นอกரிตชนบธรรมนิยมประเพณี ต้องมีการเซ่นสรวงตามคำสั่งของวิญญาณทรงร่าง เมื่อทรงร่างได้ให้อภัย และให้ลูกเจ็บ/ลูกช้ำ (หมายถึงคนที่กำลังไม่สบายอยู่) ดีขึ้นเป็นปกติ ตามความเชื่อในสังคม ต้องจัดพิธีอีกหนึ่งเรียกว่าพิธีตามหาวิญญาณหรือเรียกขวัญ โดยญาติ ๆ จะเอาตะกร้ากะเปียน ไปจับวิญญาณหรือขวัญของผู้ที่ไม่สบายกลับคืนมา โดยมีร้องประพันธ์เพลง ในความเชื่อของสังคมกัมพูชา ว่า เมื่อมีคนไม่สบาย เจ็บป่วยไข้ หลังจาก

จัดพิธีทรงร่างดวงวิญญาณแล้ว วิญญาณหรือขวัญจะออกจากร่างไปอยู่ใต้ต้นไม้ที่ร่มเย็น ญาติ ๆ เรียกขวัญกลับคืนมา

ความเชื่อเรื่องทรงร่างวิญญาณบุรุษ ไม่เพียงแต่ในเรื่องอาร์กซ์เนียะตาตามความเชื่อของคนในสังคม เชื่อว่าเมื่อมีคนเกิดมาใหม่ ญาติหรือพ่อแม่จัดให้มีพิธีหนึ่งคือการรับเอาครู ซึ่งคนในชนบทเกิดมาต้องมีครูกำเนิด โดยครูกำเนิดนี้ให้ความคุ้มครองดูแลไม่ให้ความอันตรายมาถึง การทรงร่างครูมีความงดงามกว่าการทรงร่างวิญญาณ ซึ่งครูนี้สุภาพ อ่อนน้อมถ่อมตนมากกว่า ไม่กินเหล้า กินเนื้อเหมือนทรงร่างวิญญาณบุรุษ(โดนตา) กินแต่หมากพลู บุหรี่

ผู้ศึกษา เคยสังเกตเห็นในจัดพิธีทรงร่างบรรพบุรุษ ผู้ที่ทรงร่างพูดคุยกันด้วยภาษาเทพ หรือภาษาเนียะตา เหมือนลักษณะเจรจากันสองฝ่าย ผู้ศึกษาเคยซักถามผู้ร่วมในพิธี โดยเขาบอกว่า วิญญาณบุรุษกับกำลังเจรจาก่อนุญาตจากครูกำเนิดเพื่อทรงร่าง และบอกสาเหตุที่จะเข้ามา ภาพลักษณะแบบนี้บางครั้งคนหนึ่งทำหน้าที่สองคนเพื่อแย้งโต้กัน คือวิญญาณบรรพบุรุษกับวิญญาณครูกำเนิดในสถิตร่างเดียวกัน

พิธีทรงร่างนี้ ในอีกมุมมองหนึ่งคือสื่อให้เห็นการรู้ตอบคุณบุญของบรรพบุรุษ เมื่อลูกหลานลืมนับพระคุณ ดวงวิญญาณเหล่านี้มีทรงร่างเข้า หรือทำให้ลูกหลาน ญาติ ๆ ไม่สบาย อาจจะมีสาเหตุบางอย่างในชีวิต สมัยก่อนพิธีนี้ทำขึ้นเพื่อยกย่องเหตุการณ์บ้านเมือง แต่สำหรับปัจจุบันเพื่อเยียวยา ดูแล ผู้ป่วย เมื่อหมดหนทางที่จะดูแลผู้ป่วยแม้ว่า สังคมได้รับความเชื่อเรื่องผลกรรมในพระพุทธศาสนา แต่ความเชื่อเรื่องวิญญาณทรงร่างยังเคียงคู่กับวิถีชีวิตชาวกัมพูชามาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากความเชื่อในเรื่องนี้เกี่ยวกับเรื่องวิญญาณบรรพบุรุษสื่อกับคนโดยเฉพาะ อนึ่งในความเชื่อในสังคมกัมพูชาในสมัยก่อนไม่ค่อยมีการบันทึกเป็นตัวหนังสือเพื่อเป็นการศึกษาของคนรุ่นสมัยใหม่ อาศัยโดย

การบอกเล่าหรือทำต่อ ๆ กัน แต่สำหรับผู้ศึกษา มีโอกาสได้รวมในพิธีนี้ด้วยเป็นบางครั้ง ๆ

สรุปว่างานประเพณีและพิธีกรรมที่ได้ยกมากล่าวทั้งหมดนี้ล้วนสะท้อนให้เห็นถึงวิถีการดำรงชีวิตของชาวกัมพูชาตั้งแต่อดีตจวบกระทั่งปัจจุบัน แม้ว่าในข้อเขียนนี้ยังไม่สามารถลงรายละเอียดถึงพัฒนาการของประเพณีพิธีกรรมต่างๆ ที่เคยมีปรากฏในพระราชพิธีสิบสองเดือนอันถือเป็นโบราณราชประเพณีที่อาจเคยกระทำอยู่เพียงในระดับราชสำนัก หรือเคยกระทำทั้งในระดับราชสำนักและราษฎรทั่วไป อันนี้เป็นที่น่าเสียดายที่ข้อเขียนนี้ยังไม่สามารถชี้แจงให้ทราบถึงรายละเอียดเหล่านั้นได้ แต่อย่างไรก็ตามงานประเพณีพิธีกรรมเหล่านั้นยังคงปรากฏอยู่จวบกระทั่งปัจจุบัน บางเทศกาลอาจมีการงดเว้นการจัดโดยรัฐบาลแต่ในขณะเดียวกันสำหรับสิ่งที่เรียกว่างานประเพณีและมีพิธีกรรมที่มีวิถีชีวิตของผู้คนเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นงานประเพณีเหล่านั้นจะยังคงอยู่ในความตระหนักรู้ของประชาชนอยู่เสมอและด้วยความหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเมื่อบริบททางเศรษฐกิจการเมืองและสังคมของกัมพูชาเปลี่ยนแปลงไป งานประเพณีพิธีกรรมเหล่านี้จะยังคงดำรงอยู่ตามสถานะที่เคยมีมาได้เป็นเพียงแค่ความทรงจำที่ครุ่นไปด้วยความรื่นเริงแต่ไม่อาจเกิดขึ้นได้จริง

บทที่ 4

พระพุทธศาสนาในประเทศไทยกัมพูชา

เริ่มต้นประวัติศาสตร์ราชอาณาจักรกัมพูชา สันนิษฐานว่าพวกเจนละ หรือชาวกัมพูชา หรือกัมพูชาเป็นเผ่าพันธุ์กัมพูชา มอญ มีบรรพบุรุษร่วมกัน ซึ่งมีถิ่นเดิมแถวทะเลสาบแคสเปียส ต่อมาอพยพมาอยู่บริเวณภาคตะวันตกของจีน และได้อพยพเข้ามา ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในราว 500 ปี ก่อนคริสตกาล โดยอยู่ในบริเวณประเทศลาว ตอนล่าง อาณาจักรเจนละตกอยู่ในอำนาจของ พุ่่น จนถึง พ.ศ. 552 ผู้นำของเจนละในการต่อสู้เพื่อเอกราช คือ “พระเจ้า ภรวรมัน” ต่อมาได้มีชนชาติอินเดียเข้ามาติดต่อด้านค้าขาย และได้นำเข้าวัฒนธรรม อินเดียมาเผยแพร่ด้วย ทำให้กัมพูชาได้รับวัฒนธรรมอินเดียมาด้วย

เมื่อพระพุทธศาสนาได้เผยแพร่เข้ามาสู่สุวรรณภูมิ ดินแดนแถบประเทศ กัมพูชา เป็นดินแดนหนึ่งที่ได้รับเอาศาสนาจากอินเดีย[38] และได้รับอิทธิพลใน ด้านความเจริญทาง ด้านจิตใจมาจากประเทศอินเดีย ศาสนาสำคัญของชาว กัมพูชาโบราณ คือ ศาสนาพราหมณ์ และศาสนาที่รองลงมา คือ พระ พุทธศาสนา ศาสนาทั้งสองนี้ได้วางรากฐานลงในประเทศนี้ เป็นครั้งแรก และในปัจจุบันนี้ ประชากรส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนา ตามประวัติศาสตร์ ของกัมพูชา จัดได้เป็น 4 ยุค จะได้กล่าวถึงพระพุทธศาสนาในยุคต่าง ๆ ดังนี้

4.1 ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาในประเทศไทยกัมพูชา

ในช่วงเริ่มต้นประวัติศาสตร์ของประเทศกัมพูชา เรียก ยุคพุนัน (Funan, Founan) หรืออาณาจักรพนม หรือยุคก่อนกัมพูชา (พ.ศ. 200 - 1100) “พุนัน” เป็นภาษาจีน สันนิษฐานว่า เพี้ยนมาจากคำกัมพูชาว่า พนม ซึ่ง

แปลว่า เขา ในสมัยนี้ชาวกำพูชาส่วนใหญ่ นับถือตามความเชื่อดั้งเดิม คือ นับถือตาม บรรพบุรุษ ได้แก่ ถิ่นลัทธิธาตุ ดิน น้ำ ลม ไฟ และผีसानางไม้ จดหมายเหตุของจีน เรียก ฟูนัน กำพูชานับถือทั้งศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนา แต่ในราชสำนักและชนชั้นสูง นับถือศาสนาฮินดู นิกายไศวะ เป็นหลักลักษณะของฟูนันมีความคล้ายคลึงกันอินเดียมาก เพราะได้รับแบบแผนการปกครอง ศิลปะ การช่าง และวิทยาการต่าง ๆ จากชาวอินเดีย ในยุคฟูนันตอนปลาย พระมหากษัตริย์หันมานับถือพระพุทธศาสนาดังเอกสารฝ่ายจีนในราชวงศ์ซู่ทางภาคใต้ว่า กษัตริย์ฟูนันพระนามว่า เกาณตินยะชัยวรมัน (โกณฑัญญะชัยวรมัน) ทรงนับถือศาสนาพราหมณ์มาก่อน ภายหลังทรงนับถือพระพุทธศาสนา ในรัชสมัยนี้ได้มีพระภิกษุชาวอินเดียรูปหนึ่ง ชื่อ พระนาคาหรือ พระนาคเสนได้เดินทางไปยัง ประเทศจีนได้แวะที่ฟูนันก่อน และได้ทูลพระเจ้ากรุงจีนว่า ประเทศฟูนันนับถือศาสนาฮินดู นิกายไศวะ แต่พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมีภิกษุสามเณรมากและสมัยนี้ได้มีพระภิกษุชาวฟูนัน ชื่อ สังฆปาละ (พ.ศ. 1002-1065) เป็นผู้เชี่ยวชาญในพระอภิธรรมได้เดินทางไปสู่ ประเทศจีน และได้ศึกษาเพิ่มเติมจากพระภิกษุอินเดีย ชื่อ คุณภัทร มีความแตกฉาน ในพระพุทธศาสนา เป็นที่เคารพศรัทธาของพระเจ้าจักรพรรดิบูตี (ครองราชย์ พ.ศ. 1046-1092) ทรงอาราธนาให้ท่านแปลคัมภีร์พระพุทธศาสนาเป็นภาษาจีน เช่นคัมภีร์ “วิมุตติมรรค” ซึ่งแต่งโดยพระอุปติสสะเถระ และยังได้รับนิมนต์จากพระเจ้าบูตี ให้เป็นผู้สอนธรรม ในราชสำนัก นับว่าเป็นชาวฟูนัน ที่มีชื่อเสียงรูปหนึ่ง เป็นที่รู้จักในบรรดาประเทศต่าง ๆ ในปลายพุทธศตวรรษที่ 11 พระเจ้าเกาณตินยะวรมัน ได้ส่งพระมหาเถระกำพูชา 2 องค์ ไปช่วยแปลพระไตรปิฎกจีน พระมหาเถระ 2 องค์นี้เป็นนักปราชญ์รู้หลายภาษา โดยเฉพาะ ภาษาสันสกฤต องค์ที่เลื่อมเกียรติติดชื่ออยู่ในพระไตรปิฎกจีนนั่นคือ พระมหาเถระ แสงโปลสังฆปาละ เกิดเมื่อ

พ.ศ. 1067 ในประเทศจีน พระมหาเถระเสงโปลสังฆปาละ ได้แปลคัมภีร์วิมุตติ มรรค อันเป็นคัมภีร์ของพระอัมมรุจิเถระในเกาะลังกา เป็นคัมภีร์คู่กับ คัมภีร์วิสุทธิมรรค ของพระพุทธโฆษาจารย์ ซึ่งประเทศที่นับถือลัทธิมหายานต่างรู้จักชื่อท่านทั้งสองนี้ดีมาก พระเถระกัมพูชาทั้งสองรูปได้ช่วยแปลพระไตรปิฎก ข้อความแห่ง คำแปลนั้นมีผลงานเป็นภาษาจีนแท้ใน พ.ศ. 1057 พระเจ้าอนุรุทธวรมัน ขึ้นครองราชย์ ทรงมีพระราชศรัทธาในพระพระพุทธศาสนาอย่างแรงกล้า และได้ทรงประกาศถวายพระองค์ เป็นอุบาสก ทรงมีพระเกศธาตุเส้นหนึ่งไว้เป็นที่สักการบูชา พระเจ้าอนุรุทธวรมันเป็น กษัตริย์องค์สุดท้ายที่ปรากฏนามในยุคพุนั้นในระยะเวลานี้อาณาจักรเจนละซึ่งเป็นเมืองขึ้น ของพุนั้นได้มีอำนาจมากขึ้น ได้ตั้งตัวเป็นอิสระ และต่อมาใน พ.ศ. 1170 ก็ได้ยกกองทัพ มาโจมตีรวมพุนั้นเข้าเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรเจนละสมัยเจนละ (พ.ศ. 1100-1344) อาณาจักรเจนละตั้งอยู่ทางทิศเหนือของพุนั้น ถือว่าเป็นยุคของกัมพูชา หรือกัมพูชาที่แท้จริง ซึ่งถือว่าได้เริ่มต้นในสมัยเจนละนี้ “พระเจ้าภวรมัน (Bhavavarman) มีพระอนุชา ชื่อว่า “พระเจ้าจิตรเสน (Chitrasena)” โดยเข้ายึดเมืองวยาธปุระของพุนั้นเสด็จขึ้นครองราชย์เป็นกษัตริย์องค์แรกของสมัยเจนละราว พ.ศ. 1093 กษัตริย์ในยุคต้นยังคงนับถือศาสนาฮินดูนิกายไศวะเป็นหลัก ต่อมา พุทธศตวรรษที่ 13 ได้มีกษัตริย์ที่นับถือพระพุทธศาสนา คือสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 1 (ครองราชย์เมื่อ พ.ศ. 1193-1256) มีหลักฐานแสดงว่าพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองอยู่ มีศิลาจารึกที่วัดไพรเวียร์ ใกล้เมืองวยาธปุระเมื่อ พ.ศ. 1207 กล่าวถึงกษัตริย์สองพี่น้อง ที่บวชในพระพุทธศาสนา พระเจ้าชัยวรมันที่ 1 ได้โปรดให้สร้างวัดถวายเป็นหลักฐานจากข้อบันทึก ของหลวงจีนอี้จิง ที่เดินทางไปอินเดียและผ่านทะเลได้ว่า สมัยนั้นพระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองมาก มีวัดทั่วไปทุกแห่ง มีศาสนาพราหมณ์และพุทธอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

ประชาชนทั่วไป นิยมบวชในพระพุทธศาสนา แม้พวกเจ้านายก็นิยมบวชเช่นเดียวกัน

ในพุทธศตวรรษที่ 14 พระพุทธศาสนา นิกายมหายาน ได้เข้ามาเผยแผ่ในเอเชีย อาคนเย์แล้ว และกัมพูชาก็ยังได้รับเอาพระพุทธศาสนา มหายานเช่นกัน ตามบันทึกของหลวงจีนอี้จิง กล่าวว่า ภาคพื้นนี้มีนิกายพระพุทธศาสนา มาก มีทั้งนิกายมุลสรวาสตีวาทีน เป็นนิกายเถรวาท

หลังรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 1 ไม่นานอาณาจักรเจนละก็แตกเป็น 2 ส่วนกลายเป็น เจนละบก หรือเจนละเหนือ กับเจนละน้ำ หรือเจนละใต้ในตอนปลายยุคเจนละน้ำตกอยู่ในอิทธิพลของขวาท หลังจากแยกกันประมาณ 1 ศตวรรษ ยุคเจนละก็สิ้นสุดด้วยสาเหตุ ขัดแย้งกับอาณาจักรขวาท กล่าวคือ ในตอนกลางพุทธศตวรรษที่ 14 กษัตริย์ราชวงศ์ ไสเลนทร แห่งขวาท ได้ยกทัพเรือมาตีเจนละ จับพระเจ้ามหิปปุรวรมันแห่งเจนละตัดพระเศียร ส่วนพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 ซึ่งขึ้นครองราชย์สืบมา ก็ได้ย้ายเมืองหลวงไปตั้งอาณาจักรใหม่ ที่อื่น ยุคเจนละจึงสิ้นสุดลง

สมัยพระนคร (พ.ศ. 1345-1975) ยุคพระนคร ได้แก่ยุคที่นครวัด นครธม ซึ่งตั้งอยู่ใกล้ทะเลสาบ และอยู่ทางเหนือของเมืองเสียมราฐ เป็นเมืองหลวงของกัมพูชา เป็นยุคที่อารยธรรมของขอมเจริญรุ่งเรืองมาก มีศิลปะ และสถาปัตยกรรมที่โดดเด่น ทางด้านศาสนา ปรากฏว่าพระพุทธศาสนา นิกายมหายานเจริญรุ่งเรืองพร้อมกับศาสนาพราหมณ์ ส่วนพระพุทธศาสนา นิกายเถรวาท คงเป็นที่นับถืออยู่ในหมู่ประชาชนทั่วไป ส่วนทางชั้นสูง หรือ ในราชสำนัก นับถือพระพุทธศาสนา นิกายมหายาน และถือลัทธิพราหมณ์ในยุคนี้ได้มีธรรมเนียม ถือศาสนาคนละอย่างระหว่างพระราชากับปุโรหิต ถ้าพระราชเป็นพุทธ

บุโรหิตเป็น พราหมณ์ หรือถ้าพระราชานับถือศาสนาพราหมณ์ บุโรหิตนับถือ พระพุทธศาสนา ถือเป็น ประเพณีที่ยึดถือต่อกันมาหลายร้อยปี

ในสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เริ่มแต่ปี พ.ศ. 1724 ทรงมีชื่อเสียงโด่งดังที่สุดในประวัติศาสตร์กัมพูชา ทรงทำนุบำรุงพระพุทธศาสนาจนเจริญรุ่งเรืองที่สุด ทรงย้ายราชธานีไปที่ใดก็จะสร้างวัดวาอารามด้วย พระองค์ทรงเอาใจใส่ในกิจการ พระพุทธศาสนา มาก ทรงสร้างปราสาท และพระพุทธรูปจำนวนมากมาย ทรงสถาปนา ปราสาทตาพรหมเป็นมหาวิทยาลัยสงฆ์ มีพระมหาเถระเป็นศาสตราจารย์ใหญ่อยู่ถึง 18 องค์ และอาจารย์รองลงมาถึง 2,750 องค์ เป็นผู้สอน พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ยังทรงให้ราชกุมาร ไปศึกษาพระพุทธศาสนาที่ลังกา แล้วทรงผนวชที่วัดมหาวิหารในปลายยุคมหานคร ศาสนา พราหมณ์ และ มหายานเสื่อมถอยลง คงเหลือแต่เถรวาทที่เจริญรุ่งเรืองและได้รับการนับถือจากคนทุกระดับ ตั้งแต่กษัตริย์ลงไป

4.2 ยุคฟื้นฟูพระพุทธศาสนาในกัมพูชา

ในยุคหลังพระนครนี้ พระพุทธศาสนา นิกายมหายาน และศาสนาพราหมณ์ได้เสื่อม ถอยลงไป คงเหลือแต่พระพุทธศาสนา นิกายเถรวาท และกษัตริย์ในยุคนี้จึงได้นับถือพระพุทธศาสนา เรื่อยมา กษัตริย์กัมพูชาได้ละทิ้งราชธานีมหานคร ไปสร้างราชธานีใหม่ที่เมืองศรีสัชนอร์ ต่อมา พ.ศ. 1975 ได้ย้ายไปสร้างราชธานีใหม่ที่พนมเปญจนถึงในปัจจุบัน ตั้งแต่ การสร้างราชธานีใหม่ เป็นต้นมา เป็นเวลา 400 ปี ประเทศกัมพูชาตกอยู่ในภาวะวิกฤต ทางสังคมอย่างรุนแรง ประชาชนทุกข์ยากมากบ้านเมืองยับเยิน พระศาสนาเสื่อมโทรมมากเนื่องจากเกิดเรื่องภายใน มีการแย่งชิงราชสมบัติกัน ผู้คนล้มตายกันมากจนครุฑนครธม ถูกปล่องยกร้างอยู่ในป่า จนมีชาวฝรั่งเศสไปพบเข้า

พระเจ้าหริรักษ์รามธิบดี ทรงเสวยราชย์ในกรุงอุดรเมียรชัย พระพุทธศาสนา กลับเจริญรุ่งเรืองอีก มีพระสงฆ์ชาวกำพูชา เดินทางมาศึกษา ยัง กรุงเทพฯ และกลับไปฟื้นฟู พระพุทธศาสนาในกำพูชาพระมหาวิมลธรรม (ทอง) ได้จัดการศึกษาของสงฆ์กำพูชาตั้ง "ศาลาบาลีชั้นสูง" ในกรุงพนมเปญ ได้แก่ พุทธวิद्याลัยในปัจจุบัน จากนั้นกำพูชาก็ตกเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งเศส เกือบ 600 ปี

ภาพที่ 21 พิธีแห่นาค

ภาพที่ 22 พิธีบรรพชา – อุปสมบท

พ.ศ. 2498 พระเจ้าโนโรดมสีหนุ สละราชสมบัติให้พระเจ้าโนโรดมสุรามาถิต พระบิดาขึ้นครองราชย์แทน พระองค์มาตั้งพรรคการเมืองชื่อ สังคมราษฎร์นิยม และได้รับ เลือกเป็นนายกรัฐมนตรี ต่อมาเมื่อพระบิดาสวรรคต จึงทรงเป็นประมุขรัฐโดยไม่ได้ ครองราชย์ พระเจ้าโนโรดมสีหนุ ทรงคิดตั้งทฤษฎี พุทธสังคมนิยม โดยการปกครองที่ยึด หลักพุทธธรรมเป็นหลักในการบริหารประเทศ ในช่วงนี้ประเทศแถบเอเชียอาคเนย์กำลัง อยู่ในภาวะการต่อสู้ ระหว่างลัทธิคอมมิวนิสต์ กับลัทธิประชาธิปไตย พระเจ้าโนโรดมสีหนุ จึงถูกปฏิวัติโดยนายพลพอล เมื่อปี พ.ศ. 2518 ได้เปลี่ยนราชอาณาจักรกัมพูชา เป็นสาธารณรัฐกัมพูชา นายพลพอลได้เป็นประธานาธิบดีคนแรก ทางด้านศาสนาก็ได้ ส่งเสริมทำนุบำรุงจากรัฐเป็นอย่างดี พระสงฆ์กัมพูชาหลายรูปได้มาศึกษาที่กรุงเทพฯ ได้นำแบบแผนการปกครองคณะสงฆ์ไทยไปใช้ในกัมพูชา เช่น สมเด็จพระสุคันธาธิบดี ทำให้พระสงฆ์ในกัมพูชา มี 2 นิกาย คือ นิกายธรรมยุต และมหานิกาย ทางด้านการศึกษาของสงฆ์ได้นำแบบแผนไปจากประเทศไทย เช่น มีมหาวิทยาลัยสงฆ์ที่สร้างขึ้นโดย เจ้าโนโรดมสีหนุ เรียกว่า “มหาวิทยาลัยพระพุทศาสนาพระสีหนุราช” มีการเรียนการสอน ในระดับปริญญาตรี และโท ตามลำดับ

4.3 อิทธิพลของพระพุทธศาสนาต่อประเทศกัมพูชา

พระพุทธศาสนามีความสำคัญต่อชาวกัมพูชาไม่ว่าจะเป็นประเพณี ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันตั้งแต่ถือกำเนิดจนกระทั่งตาย สามารถแบ่งเป็นด้าน ดังนี้

1. ด้านสังคม พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อประชาชนกัมพูชาถึงแม้ว่าบ้านเมือง จะตกอยู่ในภัยสงครามการแก่งแย่งระหว่างผู้มีอำนาจไม่เคยขาดสาย ประคองตั้งว่าดินแดนกัมพูชา เป็นดินแดนที่ถูกสถาปนาให้ตกอยู่ในความ

ลำบากด้วยภัยสงคราม ต้องมีชีวิต อยู่กับดินแดนที่ถูกสวามิภักดิ์ ต้องมีชีวิตอยู่กับการเสี่ยงตายจากสงคราม บางครั้งต้อง แยกพ่อแยกแม่ แยกพี่แยกน้องกัน หรือเสียชีวิตจากกันก่อนเวลาอันควร เนื่องจาก ความโหดร้ายของสงคราม อันเกิดจากกองกำลังหลายกลุ่มที่คอยประหัตประหารกัน ถึงแม้ว่าในช่วงที่เขมรแดงเรืองอำนาจในกัมพูชา ได้ล้มล้างพระพุทธศาสนา โดยหวังว่า ให้สิ้นซาก แต่ก็ทำลายได้เพียงแค่รูปแบบและส่วนประกอบภายนอกเท่านั้น ไม่สามารถ ทำลายพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ในใจคนกัมพูชาได้ เพราะได้ฝังลึกอยู่ในใจเป็นเวลาช้านาน มรดกอันล้ำค่าที่พระพุทธศาสนามอบให้กับกัมพูชานั้น มีค่าเกินกว่าจะนับได้ เพราะได้แทรกซึม อยู่ในวิถีชีวิตของคนกัมพูชาไปแล้ว มีอิทธิพลต่อแนวคิด วิถีชีวิตของชาวกัมพูชา วัฒนาอาราม ต่าง ๆ ได้เป็นที่พึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน ทางด้านศิลปวัฒนธรรม ได้มีสถาปัตยกรรม อันทรงคุณค่ามากมาย เช่น นครวัด นครธม เขาพระวิหาร เป็นต้น ซึ่งเป็นสถานที่สำคัญ ทางพระพุทธศาสนา ที่เป็นมรดกสำคัญกัมพูชา

2. ด้านการเมือง การเมืองกัมพูชามีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ในอดีตกาล พระมหากษัตริย์ทรงปกครองบ้านเมือง โดยอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทาง แม้ว่าในอดีตจะมีการนับถือพระพุทธศาสนาปนกับศาสนาพราหมณ์ แต่ก็ไม่ได้เกิดความขัดแย้ง ใด ๆ เลยแต่กลับเอื้อต่อกัน เป็นประโยชน์ต่อการปกครอง หลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นอุปกรณ์สำคัญในการปกครองให้ประชาชนอยู่กันอย่างสงบสุข ปกครอง ให้เป็นอีกแบบได้โดยง่าย แม้ในปัจจุบัน รัฐบาลก็ได้เอาใจใส่กิจการพระศาสนาพอสมควร พระสงฆ์ ได้มีอิทธิพลทางการเมืองอยู่มาก เมื่อมีเหตุการณ์วิกฤตทางบ้านเมือง พระสงฆ์ได้มีส่วนร่วม ในการเดินประทุ้งรัฐบาล ทางด้านการศึกษา ได้มีการ

จัดตั้งมหาวิทยาลัยสงฆ์ขึ้น ได้แก่ มหาวิทยาลัยพระพุทธรศาสนาพระสีนุราช อันเป็นสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาแก่ พระภิกษุสงฆ์ชาวแกมพูชา

3. ด้านเศรษฐกิจ ประชาชนชาวแกมพูชาส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ การทำไร่ทำนา ปลุกผักปลุกพืช และเลี้ยงสัตว์ แต่ก็มีความเป็นอยู่อย่างแร้นแค้น ขัดสน เพราะความ ยากจน ขาดการดูแลเอาใจใส่จากรัฐ แม้ความเป็นอยู่ของประชาชนจะขัดสน แต่สิ่งหนึ่งที่ เขาเรียกร้อง คือ สันติภาพ ประชาชนแกมพูชาบางคนได้ให้สัมภาษณ์แก่สื่อมวลชนของแกมพูชา ว่า “สิ่งที่เขาเรียกร้อง คือ สันติภาพ อยากจะให้บ้านเมืองมีความสงบสุขเหมือนเมืองแกมพูชา โดยปราศจากการแก่งแย่งกันของผู้ปกครอง” แต่ส่วนหนึ่งที่ประชาชนชาวแกมพูชามีอยู่ไม่ได้ ขัดสน คือ พระพุทธรศาสนาที่มีอยู่ในใจ เขาต้องอดทน ต่อสู้ต่อการ ทำงาน และภัยสงคราม ต่าง ๆ คิดว่าในอนาคตข้างหน้าประชาชนแกมพูชาจะมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นกว่านี้

4.4 ศาสนาอื่นๆที่มีในประเทศแกมพูชา

ศาสนาฮินดู ชาวแกมพูชาได้รับอิทธิพลจากศาสนาฮินดูมากในช่วงเริ่มต้นของอาณาจักรพุนันโดยมีฐานะเป็นศาสนาประจำรัฐ แกมพูชายังเป็นที่ตั้งของสถานที่สำคัญทางศาสนาฮินดูรวมทั้งนครวัด

ศาสนาอิสลาม ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาของชาวจาม (บางครั้งเรียกแกมพูชามุสลิม) และชนกลุ่มน้อยชาวมลายูในแกมพูชา ใน พ.ศ. 2518 มีมุสลิมในแกมพูชาราว 150,000 - 200,000 ในแกมพูชา ในสมัยแกมพูชาแดง มีมุสลิมจำนวนหนึ่งถูกสังหาร ชาวจามในแกมพูชามีทั้งที่นับถือนิกายสุหนี่และชีอะห์ชาวจามมีมัสยิดเป็นของตนเอง ใน พ.ศ. 2505 มีมัสยิดประมาณ 100 แห่งในประเทศ ตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 24 มุสลิมในแกมพูชาได้รวมตัวกันให้

เกิดเอกภาพ ภายใต้การควบคุมของผู้นำศาสนา 4 ระดับคือ มัับดี ตุกกาสิทธิ์ รากาลิก และตะวันปาเก สภาในหมู่บ้านของชาวจามประกอบด้วยฮาเก็ม 1 คน และมีกาติบ บิหลัน และลาปีได้หลายคน ผู้นำศาสนาทั้งสี่ระดับและฮาเก็มจะได้รับการยกเว้นภาษีและได้รับเชิญให้เข้าร่วมในการเฉลิมฉลองระดับชาติ เมื่อ กัมพูชาได้รับเอกราช ชุมชนมุสลิมอยู่ภายใต้การควบคุมของสภาที่มีสมาชิก 5 คน ซึ่งเป็นตัวแทนชาวมุสลิมอย่างเป็นทางการ และรวมทั้งการติดต่อกับประเทศมุสลิมอื่นๆ ชุมชนมุสลิมแต่ละแห่ง จะมีฮาเก็มเป็นผู้นำชุมชนและมัสัยิด อิหม่ามเป็นผู้นำการละหมาด และบิหลันเป็นผู้เรียกผู้ที่มีศรัทธาให้มาทำละหมาดทุกวัน คาบสมุทรจอร์เจียจ้วงวาร์ใกล้กับพนมเปญเป็นศูนย์กลางทางจิตวิญญาณของชาวจาม สำนักงานระดับสูงของมุสลิมอยู่ที่นั่น ในแต่ละปี จะมีชาวจามไปเรียนศาสนาที่กลันตัน ในมาเลเซีย บางส่วนไปศึกษาที่เมกกะ

ศาสนาคริสต์ มิซซันนารีกลุ่มแรกที่มาสู่กัมพูชา นำโดยกัสปาร์ ดาครูซ สังฆัตนิกายโดมินกันชาวโปรตุเกส ระหว่าง พ.ศ. 2098 – 2099 แต่การเผยแพร่ศาสนาล้มเหลว ในช่วงที่เป็นอาณานิคมของฝรั่งเศส ศาสนาคริสต์มีอิทธิพลน้อยมากในกัมพูชา ใน พ.ศ. 2515 คาดว่ามีชาวคริสต์ในกัมพูชาประมาณ 20,000 คน ส่วนใหญ่เป็นนิกายโรมันคาทอลิก ก่อนการขับไล่ชาวเวียดนามใน พ.ศ. 2513 – 2514 คาดว่ามีชาวคริสต์ในกัมพูชาถึง 62,000 คน ตามสถิติของเวียดนาม เมื่อ พ.ศ. 2496 สมาชิกของนิกายโรมันคาทอลิกในกัมพูชามีประมาณ 120,000 คนในกัมพูชา โดยเป็นชาวเวียดนามในกัมพูชาราว 50,000 คน ชาวคริสต์ที่เหลืออยู่ในกัมพูชาเมื่อ พ.ศ. 2515 ส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของชาวฝรั่งเศส ใน พ.ศ. 2496 มีมิชชันของนิกายอเมริกันยูนิทาเรียนอยู่ในโรงเรียนฝึกหัดครูพนมเปญ และมีมิชชันแบบตีสต์ทำงานในพระตะบองและเสียมราฐ พันธมิตรมิชชันนารีและคริสเตียนก่อตั้งในกัมพูชาเมื่อ พ.ศ. 2466 กิจกรรมของ

มิชชันนารีอเมริกันโปรแตสแตนต์เพิ่มขึ้นในกัมพูชา โดยเฉพาะในกลุ่มชาวจาม และชนเผ่าต่างๆ หลังรัฐประหาร พ.ศ. 2513 และการก่อตั้งสาธารณรัฐกัมพูชา มีรายงานว่า มีผู้นับถือนิกายโปรแตสแตนต์ 2,000 คนใน พ.ศ. 2505 และใน พ.ศ. 2525 มีรายงานว่ายังมีหมู่บ้านชาวคริสต์ในกัมพูชา แต่ไม่ได้รายงานเรื่อง จำนวน รวมทั้งนิกายของพวกเขา ใน พ.ศ. 2523 มีชาวกัมพูชาที่นับถือศาสนา คริสต์ลงทะเบียนเป็นผู้อพยพในค่ายผู้อพยพในประเทศไทยมากกว่าจำนวนที่เคยมีรายงานใน พ.ศ. 2513 ใน พ.ศ. 2530 คาดการณ์ว่าเหลือชาวคริสต์ใน กัมพูชาไม่กี่พันคน ปัจจุบันมีชาวคริสต์ที่นับถือนิกายโรมันคาทอลิกในกัมพูชา ราว 20,000 คน คิดเป็น 0.15% ของประชากรทั้งหมด

สรุป ปัจจุบัน ราชอาณาจักรกัมพูชามีสมเด็จพระสังฆราช 2 องค์ แยกกันมหานิกาย 1 องค์ และฝ่ายธรรมยุตอีก 1 เหตุผลก่อนที่จะเกิดมีสมเด็จพระสังฆราช 2 องค์ในราชอาณาจักรกัมพูชาเกิดมีขบวนการเข้ามาแทรกแซง อำนาจของคณะสงฆ์กัมพูชาอย่างหนักก่อนเกิดการดังกล่าวจนเป็นเหตุให้สมเด็จพระราชาคณะฝ่ายมหานิกายหลุดวงโคจรการสถาปนาเป็นประมุขสงฆ์ในสมัยมีการปกครองร่วมกันฝ่ายที่มีอำนาจที่หนุนพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุตอ้างว่า พระของตนสะอาดบริสุทธิ์เหนือกว่าฝ่ายมหานิกายทั้งที่ความจริงฝ่ายธรรมยุตเองมีข้อวัตรปฏิบัติที่เขียนขึ้นมาภายหลังไม่ให้ยุ่งเกี่ยวกับกิจการการเผยแผ่ การสาธารณะสงเคราะห์ การปกป้องคุ้มครองพระพุทธศาสนาฯลฯ ตามที่พระพุทธองค์บัญญัติไว้เมื่อเหตุการณ์เลวร้าย จึงเป็นเหตุให้ต้องแยกประมุขสงฆ์เป็นของใครของมันการทำงานร่วมกันของ 2 นิกายจึงยุติลงโดยสิ้นเชิงการออกงาน การสังฆกรรม การทำหน้าที่ของสงฆ์ การปกครองก็แยกกันหมดสามัคคีธรรมที่เป็นหัวใจของสงฆ์ถูกทำลายลงสิ้นเชิงระหว่าง 2 นิกายจนไม่มีกิจกรรมและสังฆกรรมใดที่สามารถทำร่วมกันได้ในที่สุด ฝ่ายธรรมยุตกัมพูชากลับได้รับผลกระทบ

อย่างรุนแรงจากการแยกประมุขสงฆ์เพราะธรรมยุตมีพระสงฆ์จำนวนน้อย แล้วยังมีขบวนการเข้ามาหาकिनกับตำแหน่งหน้าที่สมเด็จพระสังฆราชอย่างหนัก เพราะสมเด็จพระสังฆราชฝ่ายธรรมยุตถูกเชื่อว่าบริสุทธิ์เกินกว่าที่จะใช้อำนาจปกครองในตำแหน่งบริหารกิจการสงฆ์ตามกฎหมายและธรรมเนียมปฏิบัติ
นั่นเอง

บทที่ 5

อัตลักษณ์เฉพาะของวัฒนธรรมกัมพูชา

ภายหลังรัฐบาลเขมรแดงถูกโค่นล้มพระพุทธศาสนาได้รับฟื้นฟูอีกครั้ง แต่อยู่ในบริบทข้อจำกัด เนื่องจากผู้ที่ประสงค์จะบวชต้องมีอายุ 50 ปี ขึ้นไป ตามข้อบังคับของภาครัฐ ปัจจุบัน พระพุทธศาสนาได้รับการดูแล และสนับสนุนเป็นอย่างดีจากภาครัฐและพุทธศาสนิกชนทั่วไป ขณะเดียวกัน พระสงฆ์ก็มีส่วนรวมในการพัฒนาสังคมหลาย ๆ ด้าน

วัฒนธรรม หมายถึง วิธีการดำเนินชีวิต ที่มนุษย์สร้างขึ้นมานั่นเอง ไม่ว่าจะเป็นการเล่น การแสดง การร้องเพลง พฤติกรรม และบรรดาผลงานทั้งมวลที่มนุษย์ ได้สร้างสรรค์ขึ้น ไม่ว่าจะเป็นงานด้านจิตรกรรม สถาปัตยกรรม ตลอดจนความคิด ความเชื่อ ความรู้ ลักษณะที่แสดงความเจริญงอกงาม ความเป็นระเบียบความรู้สึก ความประเพณีและกิริยาอาการ หรือการกระทำใด ๆ ของมนุษย์ในส่วนรวม ลงรูปเป็นพิมพ์เดียวกันและแสดงออกมาให้ปรากฏเป็น ภาษา ศิลปะ ความเชื่อถือ ระเบียบ ประเพณี ความกลมเกลียว ความก้าวหน้าของชาติและศีลธรรมอันดีงามของประชาชน ซึ่งวัฒนธรรมของคนแต่ละภาคในประเทศกัมพูชาก็มีความเหมือนและแตกต่างกันบ้างตามแต่ละพื้นที่ของประเทศกัมพูชา รวมทั้งการสืบทอดหรืออาจมีการดัดแปลงบ้างเพื่อให้มีความเป็นสมัยนิยมมากขึ้น รวมทั้งสามารถประเพณีปฏิบัติกันได้อย่างทั่วถึงด้วยนั่นเอง

5.1 วัฒนธรรมการแต่งกาย

วัฒนธรรมกัมพูชาด้านการแต่งกาย ตั้งแต่ในอดีตมานั้นคนกัมพูชามีเอกลักษณ์ด้านการแต่งกายที่ใช้ผ้ากัมพูชาซึ่งทอจาก ผ้าไหม ผ้าทอมือต่าง ๆ นามาทำเป็นผ้าสไบสำหรับผู้หญิงกัมพูชา ส่วนผู้ชายก็มีการแต่งกายที่นิยมสำหรับชาวบ้านก็คงหนีไม่พ้นผ้าขาวม้าซึ่ง นิยมใช้มาตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันก็ยังมียู่

ตัวอย่างเช่น ในสมัยอยุธยาตอนปลายนั้นหญิงกัมพูชาจะนุ่งโจงกระเบนสวมเสื้อรัดรูปแขนกระบอก ส่วนผู้ชายก็จะนุ่งผ้าม่วงโจง สวมเสื้อคอปิด ผ่าอกแขนยาว แต่โดยปกติก็ไม่นิยมใส่เสื้อกัน

ซึ่งในปัจจุบันนี้เราหาแทบไม่ได้แล้วสำหรับการแต่งกายแบบนี้ เนื่องจากคนกัมพูชาสมัยปัจจุบันนิยมแต่งกายตามแบบนิยมตามชาวยุโรปซึ่งทำให้กาย แต่งกายแบบอดีตเริ่มเลือนหายไปมาก

ดังนั้นเพื่อให้วัฒนธรรมการแต่งกายแบบกัมพูชายังคงอยู่ต่อไปเราชาวกัมพูชาควรช่วย กันอนุรักษ์วัฒนธรรมการแต่งกายแบบกัมพูชาไว้เพื่อลูกหลานของเราจะได้ไม่ตกเป็น เครื่องมือของต่างชาติต่อไป

วัฒนธรรมการจัดการหรือแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมที่ได้ศึกษาในบทนี้จะช่วยให้เราเข้าใจมาตรฐานของการแสดงออกของแต่ละชนชาติเพื่อทำให้การมีความสัมพันธ์หรือปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันได้ดำเนินไปอย่างราบรื่น เพราะปัญหาด้านความไม่เข้าใจกันส่วนใหญ่มักอยู่บนพื้นฐานของการตีความตามความคิด ความเชื่อหรือปทัสถานของสังคมตนเองซึ่งปัจจุบันเรื่องของมิติทางวัฒนธรรมก็ เป็นส่วนหนึ่งที่เข้ามามีบทบาทและเป็นเรื่องที่ทุกคนควรสนใจหันมา ทำการศึกษา ซึ่งทฤษฎีของ Geert Hofstede ได้รับการยอมรับในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการจัดการและผลกระทบจากวัฒนธรรมที่มีต่อการทำงานระหว่าง

เชื้อชาติ นอกจากนี้เรายังสามารถนำทฤษฎีที่ได้ศึกษาไปประยุกต์ใช้กับนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติหรือในการทำธุรกิจระหว่างประเทศ ซึ่ง Hofstede ได้แบ่งมิติทางวัฒนธรรมออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่

1. เน้นความเป็นปัจเจกบุคคล (individualism) และการเน้นความเป็นกลุ่ม (collectivism)
2. ความแตกต่างระหว่างอำนาจของแต่ละบุคคลในสังคม (Power Distance)
3. การเน้นลักษณะความเป็นชาย(Masculinity) และการเน้นลักษณะความเป็นหญิง (Femininity)
4. การหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน(Uncertainty Avoidance)

สังคมกัมพูชามีลักษณะเฉพาะและมีความแตกต่างจากสังคมอื่น ๆ ถึงแม้ว่าในปัจจุบันสังคมกัมพูชาจะรับอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่เข้ามาผสมผสานอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมกัมพูชา มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง แต่สังคมกัมพูชาส่วนใหญ่ก็ยังคงสามารถอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมกัมพูชาไว้ได้ ลักษณะของสังคมกัมพูชารวมถึงวัฒนธรรม ประเพณี จารีต วิถีประชา มารยาท กัมพูชา ศิลปะกัมพูชาและค่านิยมของคนกัมพูชา จะแสดงออกถึงความเป็นกัมพูชาได้อย่างเด่นชัด ในบทนี้จะได้ศึกษาถึงลักษณะของสังคม วัฒนธรรม และประเพณีของกัมพูชา ที่มีเอกลักษณ์เฉพาะและเป็นสิ่งที่ควรค่าแก่การอนุรักษ์และถ่ายทอดเป็นมรดกสู่อนุชนรุ่นหลังสืบไป

5.2 ลักษณะสังคมกัมพูชา

สังคม คือ บุคคลจำนวนหนึ่งที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน โดยมีวัตถุประสงค์ระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ที่ช่วยกันวางไว้เป็นตัวเชื่อมโยงประสานบุคคลเหล่านั้นเข้าด้วยกัน “สังคมกัมพูชา” จึงหมายถึง บุคคลที่เกิดในประเทศกัมพูชา ถิ่นสัญชาติกัมพูชา หรือบุคคลที่ย้ายมาอยู่ในประเทศกัมพูชาอย่างถาวร มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันปฏิบัติตามวัตถุประสงค์ระเบียบแบบแผนและกฎเกณฑ์ที่ช่วยกันวางไว้

ลักษณะสังคมกัมพูชาโดยทั่วไปประกอบด้วยสภาพของสังคมเกษตรกรรม ทั้งนี้ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพนี้ ซึ่งเป็นอาชีพที่สร้างรายได้หลักให้แก่ คนกัมพูชามาตั้งแต่ดั้งเดิม โดยมีลักษณะครอบครัวเป็นประเภทที่เรียกว่า ครอบครัวขยาย อันหมายถึงครอบครัวเดียวที่มีพ่อแม่ลูกอยู่รวมกับญาติพี่น้องคนอื่น ๆ อาจจะอยู่บ้านเดียวกันหรือบริเวณเดียวกันก็ได้ นับเป็นครอบครัวใหญ่ทำให้เกิดความอบอุ่นมีญาติพี่น้องคอยเลี้ยงดูลูกหลาน มีผู้อาวุโสสูงสุดทำหน้าที่เป็นหัวหน้าครอบครัว เมื่อครอบครัวเหล่านี้อยู่รวมกันหลายครอบครัวย่อมกลายเป็นสังคมที่มีความเกี่ยวข้องกัน จึงจำเป็นต้องมีการจัดระเบียบทางสังคมให้มีระเบียบแบบแผนเป็นแนวทางปฏิบัติขึ้นอย่างมีบรรทัดฐานที่เรียกว่า วิถีประชา กฎศีลธรรม และกฎหมาย ซึ่งสามารถสรุปสังคมกัมพูชาได้เป็นข้อ ๆ ดังต่อไปนี้

1. สังคมกัมพูชาเป็นสังคมเกษตรกรรม
2. สังคมกัมพูชาเป็นสังคมที่มีความผูกพันในระหว่างเครือญาติอย่างใกล้ชิด
3. สังคมกัมพูชาเป็นสังคมที่ยึดมั่นในพระพุทธศาสนา
4. สังคมกัมพูชาเป็นสังคมที่เทิดทูนพระมหากษัตริย์

5. สังคมกัมพูชาเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญในเรื่องอาวุโส ให้เกียรติยกย่องผู้ใหญ่

วิถีประชา เป็นแบบแผนในการปฏิบัติหน้าที่ที่ทุกคนในสังคมปฏิบัติกันโดยทั่วไปจนเกิดเป็นความเคยชินไม่ต้องเป็นศีลธรรมและกฎหมายบังคับ ผู้ไม่ปฏิบัติตามก็จะได้ไม่ได้รับโทษแต่จะถูกติฉิน นินทาเป็นต้น และนอกจากนี้ยังหมายรวมไปถึงแนวทางปฏิบัติของบุคคลที่ได้มาจากครอบครัว ซึ่งเป็นผู้อบรมสั่งสอน

กฎศีลธรรม เป็นหลักคำสอนที่ได้จากศาสนา มีลักษณะเป็นข้อห้ามมิให้กระทำ การบางอย่างที่สังคมไม่เห็นด้วย โดยเฉพาะสิ่งชั่วและสิ่งผิด หากผู้ใดฝ่าฝืนได้รับโทษรุนแรง เช่น การห้ามลูกเณรคุณพ่อแม่ หรือห้ามมิให้หาหน่ายยาเสพติด เป็นต้น

กฎหมาย เป็นบทลงโทษที่ตราไว้เป็นลายลักษณ์อักษรกำหนดโทษไว้แน่นอนมีเจ้าหน้าที่เป็นผู้รักษากฎหมายของบ้านเมืองไว้เพื่อให้มีผู้ใดฝ่าฝืนได้ทั้งนี้กฎหมายนั้นจะต้องสอดคล้องกับวิถีประชาและกฎศีลธรรมด้วยจึงมีผลในการบังคับใช้ ซึ่งสามารถทำให้สังคมดำเนินไปได้อย่างมีระเบียบ

เอกลักษณ์ของสังคมกัมพูชา

เอกลักษณ์ของสังคมกัมพูชา หมายถึง ลักษณะของสังคมกัมพูชาที่เห็นเด่นชัด และมีความแตกต่างจากสังคมอื่น ๆ เอกลักษณ์ของสังคมกัมพูชา มีลักษณะเด่น[43]ดังนี้

1. สังคมกัมพูชารวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลาง พนมเปญเป็นศูนย์กลางของประเทศ สถาบัน และสิ่งที่มีความสำคัญเกือบทุกอย่างในประเทศรวมอยู่ที่พนมเปญ อำนาจทางการเมือง การปกครอง สถาบันการศึกษาชั้นสูง โรงพยาบาลดี ๆ ถนนและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ล้วนอยู่ที่ศูนย์กลาง คือ พนมเปญ

2. สังคมกัมพูชาเป็นสังคมเจ้านาย ทั้งนี้เพราะค่านิยม และได้อบรมสั่งสอนกันมาโดยลำดับ ผู้ใหญ่มักให้พรแก่ผู้น้อยว่า “ขอให้ได้เป็นใหญ่เป็นโตอยู่สุขสบาย ไม่ต้องทำงานหนักและมั่งคั่ง ไปด้วยบริวาร” ปัจจุบันนิยมการมีตำแหน่งทางราชการมีตำแหน่งทางราชการตำแหน่งทางสังคม

3. สังคมกัมพูชามีปรัชญาชีวิตที่สงบสุข ทั้งนี้เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากพระพุทธศาสนา ซึ่งมีปรัชญาเชื่อในกฎแห่งกรรม ทาดีได้ดี ทาชั่วได้ชั่ว พระพุทธศาสนาสอนให้คนรังเกียจการ ฆ่าสัตว์ สอนให้รู้จักให้อภัยไม่จองเวร ในด้านการดาเนินชีวิตสอนให้คนแสวงหาความสุขโดยใช้วิธีสันโดษและเสียสละ

4. สังคมกัมพูชามีค่านิยมในสถาบันพระมหากษัตริย์

5. สังคมกัมพูชาเป็นสังคมเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ของประเทศประกอบอาชีพทางการเกษตร

6. สังคมกัมพูชาเป็นสังคมลักษณะชาวนบ้าน ประชาชนส่วนใหญ่ประมาณ 85% เป็นชาวนชนบทและมีอาชีพทางการเกษตร ทำให้ความสัมพันธ์ของคนกัมพูชาเป็นไปในลักษณะสนิทสนมกันเป็นส่วนตัว และมีความเป็นกันเอง สนใจในเรื่องน้อยหน้าและไม่น้อยหน้า เรื่องมีเกียรติและไม่เกียรติ

7. สังคมกัมพูชาชอบความหรูหราฟุ่มเฟือยการไม่ยอมน้อยหน้าใคร การอยากจะเป็นผู้มีเกียรติได้รับการยกย่องจากสังคม ทำให้เกิดการแข่งขันกันทางสังคม

นอกจากนี้ ลักษณะนิสัยของคนกัมพูชา มารยาทกัมพูชา ศิลปะกัมพูชา ฯลฯ ได้แก่ คือ ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย

ลักษณะนิสัยของคนกัมพูชา ลักษณะเด่นของคนกัมพูชา คือ มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีจิตใจโอบอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ลักษณะนิสัยดังกล่าวเป็นที่ยอมรับกันทั่วโลก เช่น การยิ้ม

มารยาทกัมพูชา หมายถึง กิริยาอาการที่ควรประพฤติปฏิบัติอย่างมีขอบเขต หรือมีระเบียบแบบแผนอันเหมาะสมแก่กาลเทศะและสังคม มารยาทกัมพูชาเป็นการเจาะจงในแบบแผนการประพฤติปฏิบัติแบบกัมพูชา ที่บรรพบุรุษได้พิจารณากำหนดขึ้นและดัดแปลงแก้ไขใช้สืบทอดกันมา นอกจากนี้ยังรวมไปถึงความประพฤติด้านการควบคุมกิริยาจาให้อยู่ในกรอบที่สังคมกัมพูชาเห็นว่าเรียบร้อยถูกต้องและยอมรับ สำหรับมารยาทกัมพูชาบรรพบุรุษกัมพูชาได้มีการสร้างสมและดัดแปลงให้เหมาะสมกับลักษณะของคนกัมพูชา ซึ่งมีลักษณะพิเศษไม่เหมือนกับชาติใด ดังนั้นการประพฤติปฏิบัติด้านมารยาทสามารถบ่งบอกถึงชนชั้นของบุคคลที่ปฏิบัติได้เป็นอย่างดี เช่นสุภาพชนกัมพูชาโบราณกล่าวว่า “สำเนียงส่อภาษา กิริยาส่อสกุล”

5.3 ค่านิยมของคนกัมพูชา

ค่านิยม (Values) หมายถึง สิ่งสำคัญขั้นมูลฐานที่ทำให้บุคคลตัดสินใจว่าควรจะทำหรือละเว้นการปฏิบัติอย่างไร ค่านิยมเป็นความคิดเห็นพ้องต้องกันของคนในสังคม มีทั้งค่านิยม ที่พึงประสงค์และค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ ค่านิยมที่สามารถประเมินค่าพฤติกรรมให้เป็นที่ยอมรับจนเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งลักษณะเฉพาะของคนในชาติ ซึ่งมีวัฒนธรรมเป็นหลักพื้นฐาน การปลูกฝังค่านิยมควรส่งเสริมคุณภาพของค่านิยมทางจิตใจมากกว่าวัตถุ เช่น ค่านิยมในคำว่าผู้ดี

ค่านิยมของสังคมกัมพูชา คือ สิ่งที่คนกัมพูชาในสังคมหนึ่งยกย่องว่าดี ปรารถนาจะได้เป็นและ มีความสุขที่ได้ปฏิบัติ แต่ต้องเข้าใจว่าค่านิยมในสังคมหนึ่งถือว่าดีว่าถูกต้องและเป็นสิ่งที่ควรกระทำ แต่ค่านิยมดังกล่าวอีกสังคมหนึ่งอาจถือว่าไม่ดี ไม่ถูกต้อง เป็นสิ่งที่ไม่ควรกระทำและไม่ควรปฏิบัติในตนเองเดียวกัน “ค่านิยม” ในสังคมกัมพูชาที่ว่าดี ว่าถูกต้อง อาจเปลี่ยนแปลงไปจากค่านิยมเดิมได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและกาลเวลา ตัวอย่างเช่น ในอดีตคนกัมพูชามีค่านิยมต้องการให้ลูกหลานที่ได้ร่ำเรียนวิชาแล้วให้ได้เป็นเจ้าของคนนายคน แต่ในสังคมปัจจุบัน พ่อแม่มีค่านิยมเปลี่ยนไป คือ เรียนเพื่อให้ลูกสามารถประกอบอาชีพได้ หรือตัวอย่างค่านิยมในสังคมหนึ่งแตกต่างกับอีกสังคมหนึ่ง เช่น ค่านิยมเรื่องการแต่งกายของสังคมในประเทศฝรั่งเศสนิยมแต่งกายหรูหราสวยงามและมีคุณภาพ แต่ค่านิยมเรื่องการแต่งกายของสังคมในสหรัฐอเมริกา นิยม แต่งกายสะดวกสบายและเน้นความสะอาดเท่านั้น

ค่านิยมของสังคมกัมพูชาในอดีต ค่านิยมของสังคมกัมพูชาในอดีตหมายถึง ค่านิยมของสังคมกัมพูชาที่ยึดถือและปฏิบัติสืบทอดมาเป็นเวลาช้านาน ก่อนรับอิทธิพลจากนานาชาติ หรือค่านิยมดั้งเดิมที่คนกัมพูชาได้รับการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ

การยกย่องให้ผู้ชายเป็นผู้นำ สังคมกัมพูชานิยมให้ผู้ชายเป็นใหญ่ ตัวอย่างเช่น พระมหากษัตริย์กัมพูชาต้องเป็นชาย ผู้นำหมู่บ้านของสังคมกัมพูชาในอดีตล้วนเป็นชาย เช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ ปลัดอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรประจำหมู่บ้านล้วนเป็นชาย ผู้หญิงกัมพูชาในอดีตจะได้รับการสั่งสอนให้เคารพ เชื่อฟัง และซื่อสัตย์ต่อสามี ต้องยกย่องรับใช้สามีและเคารพ เช่น ก่อนนอนต้องกราบสามี เป็นต้น

การประพัตติตนอยู่ในศีลธรรม คนในสังคมกัมพูชาเคารพพระพุทธศาสนา ทำให้ พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อการกำหนดค่านิยมของคนกัมพูชา เช่น เชื่อเรื่องบุญและบาป การทำดีได้ดีและการทำชั่วได้ชั่ว การทำความดีไว้ในชาตินี้จะส่งผลบุญให้มีความสุขในบั้นปลายชีวิตและ ในชาติหน้า จากความเชื่อดังกล่าวคนกัมพูชาจึงประพัตติปฏิบัติตนตามคำสั่งสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า รู้จักทำบุญทำทานเพื่อสร้างสม “บุญ” และคนกัมพูชาในสังคมชนบทพระพุทธศาสนา จะเป็นตัวกำหนดกฎเกณฑ์ทางสังคมได้มากกว่าคนกัมพูชาในสังคมเมือง

ความกตัญญูกตเวที ชาวกัมพูชาจะได้รับการสั่งสอนให้รู้จักบุญคุณคน ต้องเคารพและตอบแทนผู้มีพระคุณ เช่น พ่อ แม่ ครู อาจารย์ พี่ ป้า น้า อา และผู้ที่เคยให้ความอุปถัมภ์ เข้าทำนองสุภาษิตที่ว่า “ต้องรู้จักข้าวแดงแกงร้อน” หรือ “อยู่บ้านท่านอย่านิ่งดูตาย บั้นวัวปั้นควายให้ลูกท่านเล่น” หรือการแสดง ความกตัญญู โดยการรดน้ำอวยพรผู้ที่ตนเคารพนับถือ ในวันขึ้นปีใหม่ของคนกัมพูชา วันสงกรานต์

ความเชื่อ หมายถึง ความคิด ความเข้าใจและการยอมรับนับถือเชื่อมั่นในสิ่งใดโดยไม่ต้องมีเหตุผลใดมาสนับสนุนหรือพิสูจน์ ทั้งนี้บางอย่างอาจมีหลักฐานอย่างเพียงพอ ที่จะพิสูจน์ได้ หรืออาจจะไม่มีหลักฐานที่จะนำมาใช้ พิสูจน์ให้เห็นจริงเกี่ยวกับสิ่งนั้นก็ได้ คนกัมพูชา ในอดีตมีค่านิยมความเชื่อหลายด้าน เช่น ความเชื่อทางไสยศาสตร์ ความเชื่อทางพระพุทธศาสนา ความเชื่อเกี่ยวกับโชคกลางและฤกษ์ยาม ความเชื่อเกี่ยวกับความฝันและคำทำนาย ความเชื่อเกี่ยวกับพิธีกรรมต่าง ๆ ความเชื่อเกี่ยวกับสิ่งที่ควรทำและไม่ควรทำ

ค่านิยมของสังคมกัมพูชาในปัจจุบัน หมายถึง ค่านิยมของสังคมกัมพูชาที่เกิดจากการได้รับอิทธิพลของนานาชาติ และนำมาพัฒนาค่านิยมของคนกัมพูชาให้เปลี่ยนแปลงไป ไม่เหมือนกับค่านิยมในสังคมกัมพูชา ได้แก่

การให้ความสำคัญกับระบบเงินตรา เดิมค่านิยมในชนบทนิยมพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ปัจจุบันสังคมกัมพูชาในเมืองนิยมว่าจ้างแรงงานในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เช่น จ้างแม่ครัวมาทำอาหารเวลาจัดงาน จ้างช่างดอกไม้มาจัดดอกไม้แทนการช่วยเหลือกัน จัดจ้างแม่บ้านดูแลกิจการงานภายในบ้าน และค่านิยมดังกล่าวได้แผ่ขยายเข้าไปในชนบทกัมพูชาด้วย ดังจะเห็นว่าปัจจุบันการทำงานไถนา หว่านข้าวและเกี่ยวข้าว ไม่มีการลงแขก แต่ใช้วิธีว่าจ้างแรงงานทั้งสิ้น นอกจากนั้นในสังคมกัมพูชาปัจจุบันหันมานิยมยกย่องคนที่มีฐานะดี มีเศรษฐกิจดี ดังนั้นคนมีเงินจึงเป็นมาตรฐานชีวิตฐานะของคนกัมพูชาในสังคมกัมพูชาด้วย

การนิยมวัฒนธรรมตะวันตก ค่านิยมของสังคมกัมพูชาในการสร้างบ้านเรือน เดิมคนกัมพูชานิยมบ้านทรงกัมพูชาตามความนิยมของคนกัมพูชาในแต่ละภาค ปัจจุบันคนกัมพูชาหันกลับไปนิยมสร้างบ้านแบบยุโรป การสร้างสถานที่หน่วยงานของกัมพูชาแบบยุโรป อาคาร ร้านค้า ย่านธุรกิจแบบยุโรป ซึ่งมีลักษณะเป็นแท่งเป็นกล่องขนาดใหญ่ แม้มีการรณรงค์ให้อนุรักษ์วัฒนธรรมสร้างอาคารแบบทรงกัมพูชา เช่น การสร้างอาคาร เสียไป ปัญหาต่อไปคือ ค่านิยมเรื่องการทำความเคารพของคนกัมพูชา ปัจจุบันนิยมจับมือหรือ ไค้ก้านับแบบฝรั่ง ทำให้วัฒนธรรมแบบกัมพูชา ๆ เช่น ไหว้หายไปจากสังคมกัมพูชา เป็นต้น

การยกย่องผู้มีตำแหน่ง ค่านิยมของคนกัมพูชาในเรื่องการยกย่องผู้มีตำแหน่ง เช่น ผู้แทนราษฎรเมื่อได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี หรือรัฐมนตรี

ฐานะจะเปลี่ยนไป พร้อมกับ การเปลี่ยนแปลงฐานะของภริยาและลูก ๆ ก็เปลี่ยนด้วย เช่น ได้รับการยกย่องสรรเสริญ การให้ความเคารพ ให้ความสนใจ และให้เกียรติเป็นประธานในงานพิธี เป็นต้น

การขาดระเบียบวินัย ค่านิยมของคนกัมพูชาในปัจจุบัน ทุกคนมีค่าใช้จ่ายในการครองชีพมากทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอนลูก ทำให้บุตรธิดาซึ่งเป็นเยาวชนของชาติขาดการอบรมเป็นผู้ไม่มีระเบียบวินัย ทุกคนไปไหนมาไหนด้วยความริบจนบางครั้งต้องขับรถแข่งข้าย แข่งขวาท หรือไม่ขับรถตามกฎหมายจราจรทำให้การจราจรติดขัด นอกจากนี้เราจะเห็นว่าคนกัมพูชา ขาดระเบียบวินัยในการเดินเข้าไปทำพิธีรดน้ำศพ การทำพิธีบรรจุศพทุกคนไม่ยอมเข้าแถวแต่นิยมเบียดเสียดกันเข้าไปทำพิธี “เหมือนควายแย่งกันออกจากคอก” ทำให้ไม่เหมาะสมกับบรรยากาศงานพิธีเห็นแก่ตัว ค่านิยมของคนกัมพูชาในปัจจุบันทุกคนแก่งแย่งกันหาเงินคนกัมพูชาส่วนใหญ่หาเงินโดยการทำลายทรัพยากรธรรมชาติของประเทศชาติ เช่น พ่อค้าทำการตัดไม้จนหมดป่า ทำให้พ่อค้าร่ำรวย แต่ประชากรกัมพูชาส่วนใหญ่ของประเทศต้องประสบปัญหาฝนไม่ตกตามฤดูกาล อากาศร้อนจัด และเกิดความแห้งแล้งทั่วไป หรือกรณีโรงงานอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และขนาดเล็กปล่อยของเสียลงแม่น้ำลำคลอง จึงทำให้น้ำเสีย ปลาในลำคลองตายหรือเป็นพิษ ซึ่งเป็นเหตุ ทำให้เกิดความเสียหายต่อส่วนร่วม[45]

สรุป วัฒนธรรมกัมพูชา คือ วิถีชีวิตความเป็นอยู่ของคนกัมพูชาที่อยู่ร่วมกันได้ด้วยการสื่อความหมายใช้ชีวิตประกอบกิจกรรมและสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ ด้วยลักษณะกัมพูชา ๆ เป็นผลรวมของการสั่งสมประสบการณ์ ความรู้ความสามารถ ภูมิปัญญา ภูมิธรรม และภูมิปัญญาของบรรพบุรุษกัมพูชา ซึ่งถ่ายทอดสืบต่อกันมา ช่วยให้ชาวกัมพูชาในแต่ละสังคมนั้น ๆ อยู่รอดมีความเจริญสืบมาและมีความเป็นอยู่เช่นปัจจุบัน วัฒนธรรมเป็นเครื่องผูกมัดศีลธรรม

เป็นปัจจัยแห่งความเจริญงอกงามและ ความแข็งแกร่งมั่นคงของชาติ วัฒนธรรมคือชาติเพราะแสดงออกให้ปรากฏทั่วไปว่าเป็นชาติ วัฒนธรรมกัมพูชาเป็นคำรวมของสัญลักษณ์แห่งชาตีกัมพูชา ภาษากัมพูชาก็เป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของชาตีกัมพูชาเช่นกัน สมมติว่ามีคนนั่งรวมกันอยู่หลายชาติหลายภาษาด้วยกัน ถ้าคนเหล่านั้นพูดออกมาด้วยภาษาของตนเองเราก็จะรู้ทันทีว่าคนนั้นเป็นคนชาติอะไร ถ้าพูดภาษากัมพูชาคนนั้นย่อมเป็นคนกัมพูชาแน่นอน

วัฒนธรรมเป็นรากฐานของความสามัคคีกลมเกลียวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเป็นรากฐานของการสร้างสรรค์ความมั่นคงของชาติ แสดงศักดิ์ศรีเกียรติภูมิ และความภูมิใจร่วมกันของคนกัมพูชาทั้งชาติ

บทที่ 6

ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับกัมพูชา

กัมพูชามีจำนวนประชากรทั้งสิ้นราว 15.57 ล้านคน (THE WORLD BANK, 2016) จำแนกเป็นสัดส่วนตามกลุ่มชาติพันธุ์หลักได้ 4 กลุ่ม คือ ชาว กัมพูชาร้อยละ 90 ชาวเวียดนามร้อยละ 5 ชาวจีนร้อยละ 1 และชาวจาม บางส่วน (Jesudas M.Athyal, Editor, 2015:29) นอกนั้นคือสัดส่วนของชน กลุ่มน้อยทั้ง 19 กลุ่มซึ่งสามารถจำแนกกลุ่มตามตระกูลภาษาได้เป็น 2 ตระกูล คือ

1. Austro-Thai หรือ Malayan-Polynesians ประกอบไปด้วย Jorai และ Rhade (Frederic Bourdier, 2009)

2. Mon-Khmer ประกอบไปด้วย Kachac, Tampuon, Brao, Kreung, Kravet, Lun, Phnong, Stieng, Kraol, Mel, Chong, Samre, Pear, Saoch, Souy, Khmer Khe, Kuy (Frederic Bourdier, 2009)

ทั้งนี้จากสัดส่วนของประชากรดังกล่าวข้างต้นเป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่ากลุ่ม ชาติพันธุ์กัมพูชาถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลักและมีจำนวนประชากรมากที่สุดใน ประเทศ กลุ่มชาติพันธุ์กัมพูชาเป็นกลุ่มชาติพันธุ์เก่าแก่ที่เข้ามาแทนที่กลุ่มชาติ พันธุ์มอญ ทั้งยังเป็นผู้สร้างอาณาจักรกัมพูชาและรูปแบบการปกครอง วัฒนธรรมและเศรษฐกิจของกัมพูชา

6.1 กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศกัมพูชา

กลุ่มชาติพันธุ์กัมพูชามองว่าตนเป็นหนึ่งในกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีกลุ่มชาติพันธุ์ ย่อย 3 กลุ่มซึ่งจำแนกตามเชื้อชาติดั้งเดิมและภาษา

1. ชาวกัมพูชาในกัมพูชา (Khmer) ที่พูดภาษากัมพูชา
2. ชาวกัมพูชาสุรินทร์ (Khmer Surin) ที่ในอดีตเคยอาศัยอยู่ในพื้นที่ประเทศกัมพูชาแต่เมื่อเวลาผ่านไปพื้นที่ส่วนนั้นได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของประเทศไทย คนกลุ่มนี้ใช้ทั้งภาษาถิ่นและพูดภาษาไทยได้เป็นอย่างดี แต่ยังคงมีความใกล้ชิดกับชาวกัมพูชาในกัมพูชา ขณะเดียวกันมีชาวกัมพูชาสุรินทร์จำนวนมากที่อาศัยอยู่ในกัมพูชาด้วยเหตุผลของการแต่งงาน

3. กัมพูชาใต้ (Khmer Krom) เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในกัมพูชา แต่ปัจจุบันดินแดนส่วนนั้นกลายเป็นพื้นที่ของเวียดนาม สามารถพูดได้ทั้งภาษากัมพูชาและภาษาเวียดนาม ชาวกัมพูชาใต้จำนวนมากได้หลบหนีเข้ามายังเขตกัมพูชาในระยะที่ถูกรุกรานโดยกลุ่มคอมมิวนิสต์เวียดนาม

กลุ่มชาติพันธุ์ต่อมาที่มีจำนวนมากรองจากชาวกัมพูชาคือ ชาวเวียดนาม จากข้อมูลของศูนย์อินโดจีนศึกษา มหาวิทยาลัยบูรพา คาดว่าชาวเวียดนามเหล่านี้อพยพเข้าสู่กัมพูชาตั้งแต่ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 17 เป็นต้นมา ขณะเดียวกันหากเมื่อใดที่ภายในประเทศเวียดนามมีปัญหาด้านการเมืองจนกระทบต่อชีวิตผู้คน ชาวเวียดนามเหล่านี้ก็จะอพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในกัมพูชา และยึดอาชีพหัตถกรรม ธุรกิจโรงแรมและการค้าต่างๆ เพื่อดำรงชีพ

ส่วนชาวจีนเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีมากเป็นอันดับ 3 ในกัมพูชา กลุ่มชาติพันธุ์ที่มีปฏิสัมพันธ์อันดีกับชาวกัมพูชา อาจเป็นเพราะคนทั้งสองกลุ่มส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนาเช่นเดียวกัน ทั้งยังมีการแต่งงานข้ามกลุ่มระหว่างชาวจีนและชาวกัมพูชาอย่างแพร่หลาย ทั้งนี้อาจเป็นผลสืบเนื่องมาจากในช่วงปี พ.ศ.2499 – 2500 รัฐบาลของสมเด็จพระนโรดม สีหนุ มินนโยบายสงวนอาชีพให้แก่ชาวกัมพูชา จึงส่งผลให้ชาวจีนส่วนใหญ่แปลงสัญชาติเป็นชาวกัมพูชา และหากมีบุตรก็จะได้รับสัญชาติกัมพูชาโดยทันที[49]แต่กระนั้นก็ตามภายหลังการ

ยึดอำนาจโดยนายพล ลอน นอล ได้ส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของชาวจีนในบางส่วน อาทิ มีการปิดโรงเรียนและหนังสือพิมพ์ภาษาจีน ต่อมาเมื่อเข้าสู่ยุคของกัมพูชาแดงนำโดยพล พต เป็นที่ทราบดีว่าถือเป็นช่วงที่กัมพูชาเปลี่ยนประเทศแบบพลิกฟ้าคว่ำแผ่นดิน ชีวิตของชาวจีนในกัมพูชาก็เช่นกัน ในช่วงสมัยดังกล่าวมีการยกเลิกการใช้ภาษาและวัฒนธรรมจีน

ต่อมาในปี พ.ศ.2522 - 2532 เป็นช่วงเวลาที่เวียดนามเข้ายึดครองกัมพูชา ทำให้ชาวจีนส่วนมากหลบหนีออกนอกประเทศ แต่ในเวลาต่อมาเมื่อมีการจัดตั้งรัฐบาลใหม่ภายหลังข้อตกลงสันติภาพปารีส ได้เปิดโอกาสให้ชาวต่างชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวจีน ได้ประกอบอาชีพและมีฐานะทางเศรษฐกิจดีขึ้น สิ่งพิมพ์ภาษาจีนเริ่มพิมพ์เผยแพร่ได้อีกครั้งภายหลังที่เป็นสิ่งต้องห้ามไปกว่า 20 ปี โรงเรียนสอนภาษาจีนเริ่มกลับมาเปิดทำการสอนอีกครั้ง

ส่วนชาวจามในกัมพูชาถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หลักที่มีจำนวนประชากรอยู่ในลำดับที่ 4 ซึ่งชาวจามส่วนใหญ่คือชาวมุสลิมที่อาศัยอยู่บริเวณโตนเลสาบในภาคตะวันตก ภาคใต้และภาคกลางของกลุ่มน้ำโขง ทั้งนี้จากบทความ “ชนกลุ่มน้อย “ชาวจาม” กับบทบาทการสร้างชาติในกัมพูชา” ชี้ให้เห็นว่า ชาวจามเป็นเชื้อสายของคนเดินทางเข้ามาตั้งรกรากอยู่ในแผ่นดินใหญ่ของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อประมาณ 2,200 ปีมาแล้ว และก่อตั้งอาณาจักรจามปา ผ่านยุคที่รุ่งเรืองจนถึงการล่มสลายของอาณาจักรที่เคยครอบครองดินแดนตอนกลางและตอนใต้ของเวียดนามในปัจจุบัน การทำสงครามระหว่างอาณาจักรจามปากับประเทศเพื่อนบ้านอาทิจีน และ ไตเวียต (Dai Viet) ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 4-5 ทำให้จามปาเริ่มเข้าสู่ยุคเสื่อมถอยและเหลือเขตแดนเพียงพื้นที่ตอนกลางและตอนใต้ของเวียดนามในปัจจุบัน ขณะที่สงครามที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องนั้นส่งผลให้ชาวจามบางส่วนอพยพลี้ภัยสู่พื้นที่ราบใกล้แม่น้ำโขง

ซึ่งปัจจุบันอยู่ในประเทศลาว กัมพูชาและไทย และจากการอพยพลี้ภัยครั้งสุดท้ายในปี พ.ศ.2378 ชาวจามในกัมพูชาได้รวมเข้าเป็นส่วนหนึ่งของพลเมืองกัมพูชาโดยไม่มีข้อขัดแย้งกับชาวกัมพูชาซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวพุทธหรือชนกลุ่มน้อยอื่นๆ

6.2 ปัญหาความขัดแย้งชาติพันธุ์ในกัมพูชา

ประเด็นปัญหาสำคัญที่ชาวจามต้องประสบเมื่อปีพ.ศ.2557 คือปัญหาความขัดแย้งเรื่องพื้นที่อยู่อาศัยระหว่างชาวจามกับชาวพนงในจังหวัดมณฑลคีรี ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของกัมพูชาติติดกับชายแดนเวียดนาม ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นจากนโยบายการทำสวนยาง และโครงการจัดสรรที่ดินเพื่อลดความยากจนของชาวมุสลิมในพื้นที่ป่าอันถือเป็นที่อยู่อาศัยดั้งเดิมของชาวพนง[41] จึงเป็นที่มาของความไม่พอใจและอาจก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ระหว่างชาวจามที่เป็นผู้มาอยู่ใหม่และชาวพนง กลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ดั้งเดิมในพื้นที่ ทั้งนี้ในปัจจุบันยังไม่เป็นที่ทราบแน่ชัดว่ารัฐบาลได้มีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไร ในขณะที่เดียวกันยังมีปัญหาไร้สัญชาติของชาวพนงและชาวจามบางส่วนที่ยังรอคอยการแก้ปัญหาดังกล่าวจากรัฐบาล

แม้ในปัจจุบันเราจะไม่ค่อยได้ยินปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มชาติพันธุ์ในกัมพูชา ทั้งนี้อาจเนื่องจากกลุ่มชาติพันธุ์หลักเป็นชาวกัมพูชาถิ่นอาศัยและที่ทำกินมาตั้งแต่ครั้งบรรพบุรุษหรืออาจจะออกไปเป็นผู้ใช้แรงงานในประเทศเพื่อนบ้าน แต่จากการณีปัญหาที่อยู่อาศัยและที่ทำกินของชาวจามและชาวพนงแล้ว จึงก่อให้เกิดประเด็นคำถามต่อไปว่านอกเหนือจากชาวจามและชาวพนงแล้วยังมีกลุ่มชาติพันธุ์อื่นที่ประสบปัญหาดังกล่าวและยังรอคอยความช่วยเหลือจากรัฐบาลอยู่ประเทศเพื่อนบ้านของกัมพูชาประกอบไปด้วย 10 ประเทศใน

สมาชิกประชาคมอาเซียน นอกจากนี้อาจจะขยายความเข้าใจไปถึงประเทศในเอเชียใต้ได้แก่ ประเทศอินเดีย ปากีสถาน ศรีลังกา ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์อีกด้วย โดยเฉพาะประเทศอินเดียกำลังถูกจับตามองจากทั่วโลก ว่ามีศักยภาพในการแข่งขันที่พอ ๆ กับประเทศจีน โดยเฉพาะในเรื่องของศักยภาพของความสำเร็จด้านระบบสารสนเทศหรือไอที ความพร้อมในเรื่องของการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ

6.3 กัมพูชา ในฐานะสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนรู้จักกันในนาม AEC เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มประเทศอาเซียน 10 ประเทศ ได้แก่ กัมพูชา เมียนมาร์ ลาว เวียดนาม มาเลเซีย สิงคโปร์ อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ กัมพูชา และบรูไน จะนำมาซึ่งยุคใหม่ของการร่วมมือทางเศรษฐกิจ ของทั้ง 10 ประเทศ เช่น นักท่องเที่ยวและแรงงาน (บางภาคส่วน) สามารถไปทุกที่ในประเทศเหล่านี้โดย ปราศจากข้อจำกัดที่เคร่งครัดเหมือนในอดีต สำหรับ การเตรียมความพร้อมเข้าสู่ AEC มักมีประเด็นถกเถียง หลักเกี่ยวกับว่า จะแข่งขันอย่างไร ส่วนใดที่จะชนะหรือ แพ้ ซึ่งเป็นประเด็นทางด้านธุรกิจและเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ประเด็นหนึ่งที่ขาดหายไป คือ ทำอย่างไรจึงจะเข้าใจ วัฒนธรรมของประเทศใน AEC อื่น ๆ และทำอย่างไรจึงจะสามารถหลีกเลี่ยงการยึดมั่นอย่างรุนแรงต่อ วัฒนธรรมของตนเองและการขัดแย้งทางวัฒนธรรมได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า AEC ทำให้เกิดโอกาสในการพบปะผู้คน ที่มาจากต่างชาติ ต่างภาษา และต่างวัฒนธรรม อย่างไร ก็ตามสิ่งนี้ก็อาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม หรือการยึดมั่นอย่างรุนแรงต่อวัฒนธรรมของตนเองได้เช่นกัน เช่น

1. ความขัดแย้งทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น เมื่อสองวัฒนธรรมหรือมากกว่า มีความเห็นต่างต่อสิ่ง ที่เคยเชื่อหรือปฏิบัติ

2. การยึดมั่นอย่างรุนแรงต่อ วัฒนธรรมของตนเองคือ ความภาคภูมิใจ และมีลักษณะ ของลัทธิภูมิใจในชนชาติและเห็นว่าวัฒนธรรมของ ตนเองดีกว่า ซึ่งทั้งสองข้อนี้อาจจะนำไปสู่ความสะเทือน ใจทางวัฒนธรรม (culture shock) ดังนั้นคนกัมพูชาจึงมีความจำเป็นที่ต้องมีองค์ความรู้และมีกระบวนการเรียนรู้ ที่ จะทำให้มีความเข้าใจวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนบ้าน AEC เพื่อจะได้ก้าวข้าม การยึดมั่นอย่างรุนแรงต่อ วัฒนธรรมของตนเองและความขัดแย้งทางวัฒนธรรม

การเกิดขึ้นของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จะนำมาซึ่งการเดินทาง แลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่เพิ่มขึ้น เป็นเท่าทวีของผู้คนในกลุ่มประเทศสมาชิก เช่น การท่องเที่ยว การทำงาน หรือการเดินทางข้ามประเทศ ด้วยเหตุผลอื่น ๆ ซึ่งผู้ที่ เดินทางข้ามประเทศก็จะนำพา วัฒนธรรมของตนเขตไปเผยแพร่ให้กับประเทศ ที่ตนเองเดินทางไป ในขณะที่เดียวกันกลุ่มคนเหล่านี้ ก็จะมีโอกาสได้ประสบและ รับรู้ในธรรมใหม่ๆ ของประเทศที่ได้ไปอาศัยอยู่ อย่างไรก็ตามการพบเจอกัน วัฒนธรรมใหม่ที่แตกต่าง อาจนำไปสู่ความขัดแย้งทางวัฒนธรรม (culture clash) หรืออาจจะก่อให้เกิดความ รู้สึกว่าวัฒนธรรมของตนดีกว่าวัฒนธรรมอื่น (culture chauvinism) ดังนั้นกระบวนการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม จึงมี ความสำคัญและจำเป็น เพราะว่ากระบวนการเรียนรู้ ทางวัฒนธรรมจะทำให้ เข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม ตลอดจนสามารถปรับตัวเข้ากับ วัฒนธรรมที่แตกต่างได้โดยปราศจากความรู้สึก ในด้านลบต่อวัฒนธรรมอื่นๆ

บทที่ 7

ปณิณณะ

เกร็ดข้อควรรู้ เกี่ยวกับแนวคิด หรือความเชื่อทางสังคมมีพฤติกรรมที่เราควรทำและไม่ควรทำในประเทศกัมพูชา เช่น ผู้หญิงอย่าแต่งตัวเซ็กซี่ , ผู้ชายที่ไว้ผมยาวจะถูกมองว่ามีภาพลักษณ์เป็นนักเลง , ห้ามจับศีรษะคนกัมพูชา เพราะพวกเขาเชื่อว่าเป็นส่วนสำคัญที่สุดของร่างกาย , การสบตามากเกินไปถือว่าไม่สุภาพและไม่ให้เกียรติ , คนกัมพูชาบางคนไม่ชอบให้เรียกพวกเขาว่าเขมร , คนกัมพูชาใช้นามสกุลนำหน้าชื่อ หากต้องการเรียกพวกเขาให้ใช้นามสกุล , พยายามใช้มือขวาทั้งการส่งของ รับของ หรือรับประทานอาหาร , เมื่อพบพระภิกษุ สามเณรควรลดหมวกพร้อมแสดงความเคารพ และไม่ควรวิพากษ์วิจารณ์การเมืองกับคนกัมพูชา เป็นต้น ดังนั้นข้อมูลต่อไปนี้ จึงเป็นสิ่งที่ผู้สนใจในวัฒนธรรมของประเทศกัมพูชา จึงควรรู้ไว้ไม่เสียหลายแน่นอน

ภาพที่ 23 ร้านเสริมสวย แต่งหน้าทำผม

ในงานสังคมสาวก็มักแต่งตัวด้วยชุดราตรี เข้าร้านเสริมสวย แต่งหน้า ทำผม ร้านเสริมสวยจากเมืองไทยหรือช่างที่จบหลักสูตรจากประเทศไทยจะได้รับความนิยมเป็นพิเศษ นอกจากนี้ยังมีชาวแกมพูชาบางส่วนที่สร้างฐานะด้วยการไปตั้งรกรากในต่างประเทศ เช่น ในสหรัฐอเมริกา ฝรั่งเศส นอกจากนั้นยังมีสิ่งเล็กน้อยที่ควรเรียนรู้ เพื่อให้เข้าใจในวัฒนธรรมของประเทศเพื่อนของเรา ดังนี้

7.1 สันทนาภาษากัมพูชา

Hello	สวัสดี	ซัวชะเต็ย
Good morning	สวัสดีตอนเช้า	อรุณ ซัวชะเต็ย
Good afternoon	สวัสดีตอนบ่าย	ติเวีย ซัวชะไดย
Good evening	สวัสดีตอนเย็น	ชาฮ์วัน ซัวชะเต็ย
Good night	ราตรีสวัสดิ์	เรียเตรีย ซัวชะเต็ย
Goodbye	ลาก่อน	เรียเชินเฮย
Thank you	ขอบคุณ	ออกุน
How are you?	สบายดีไหม	ชก ซื่อ บาย เจีย เต้
I'm fine.	สบายดี	ชก ซื่อบาย เจีย เต้

เขมรนับเลขแบบเลขฐาน 5 หมายความว่าเวลานับเราจะนำเลขห้ามารวมกับอีกตัวหนึ่ง เช่น คำว่า 6 คือ “ปรัมวย” เกิดจาก “ปรัม” ที่แปลว่า 5 บวกกับ “มว” ที่แปลว่า 1

- 0 โชน
- 1 มวย
- 2 ปี
- 3 เบี้ย
- 4 บวน
- 5 ปรา
- 6 ปรามวย
- 7 ปราปี
- 8 ปราเบี้ย
- 9 ปราบวน
- 10 ด้อบ

การเรียกชื่อเดือน ของกัมพูชา

แคเมียะตุจ	เดือนอ้าย	ธันวาคม
แคเปาะห์	เดือนยี่	มกราคม
แคเมียะธม	เดือนสาม	กุมภาพันธ์
แคปุกน	เดือนสี่	มีนาคม
แคเจ็ด	เดือนห้า	เมษายน
แคปชะห์	เดือนหก	พฤษภาคม
แคเจ๊ะห์	เดือนเจ็ด	มิถุนายน
แคอาสาด	เดือนแปด	กรกฎาคม
แคชราบ	เดือนเก้า	สิงหาคม
แคเบ็น	เดือนสิบ	กันยายน

แฉงแน้ย เดือนสิบเอ็ด ตุลาคม
 แฉงเดอะ เดือนสิบสอง พฤศจิกายน
 หมายเหตุ.....แฉง คือเดือน

7.2 ชุดประจำชาติ

ภาพที่ 24 ชุดประจำชาติกัมพูชา

ชุดประจำชาติของกัมพูชาคือ ซัมปอต (Sampot) หรือผ้านุ่งกัมพูชา ทอด้วยมือ มีทั้งแบบหลวม และแบบพอดีคาดทับเสื้อบริเวณเอว ผ้าที่ใช้มักทำจากไหมหรือฝ้าย หรือทั้งสองอย่างรวมกัน ซัมปอตสำหรับผู้หญิงมีความคล้ายคลึงกับผ้านุ่งของประเทศลาวและไทย ทั้งนี้ ซัมปอตมีหลายแบบจะแตกต่างกันไปตามชนชั้นทางสังคมของชาวกัมพูชา ถ้าใช้ในชีวิตประจำวันจะใช้วัสดุราคาไม่สูง ซึ่งจะส่งมาจากประเทศญี่ปุ่นนิยมทำลวดลายตามขวาง ถ้าเป็นชนิดหรูหราจะทอด้วยเงินและด้ายทอง

7.3 เรื่องแปลกๆที่กัมพูชา

1. การมองตากันของหนุ่มสาว=คนกัมพูชาส่วนมากมักถือว่า การสบตากันมากเกินไป คือการไม่ให้เกียรติกัน ดังนั้นเวลาคุยกับคนกัมพูชาควรหลีกเลี่ยงการสบตานานๆ โดยอาจหันไปมองทางอื่นบ้าง แลบบางที่มีความเชื่อว่า ถ้าเห็นผู้หญิงผู้ชายจ้องตากันนาน 2 นาที นั่นคือทั้งสองคนชอบกันแน่นอน 100 %

2.ไม่ควรชวนคนกัมพูชากินข้าวกลางวัน =ชาวกัมพูชาโดยส่วนมากจะชอบบิบนอนตอนกลางวัน ดังนั้นจึงมักจะชอบไปกินมื้อกลางวันที่บ้าน หลังจากกินมื้อกลางวันแล้วจึงนอน ก็จะตื่นอาบน้ำแต่งตัวแล้วไปทำงานต่อ หากเราไปรบกวนเขาเช่นชวนไปกินข้าว ชาวกัมพูชาจะเกิดอาการรังว้าง ทำให้ทำงานได้ไม่เต็มที่ครับ

ภาพที่ 25 การนอนพักผ่อน หลังรับประทานอาหารกลางวัน

3.ประเพณีเข้าหอ = เด็กหญิงเมื่อถึงวัยมีประจำเดือนซึ่งเป็นสัญญาณเตือนว่ากำลังจะเข้าวัยสาว ก็จะถูกทำพิธีลับๆในครอบครัว เรียกว่าประเพณีเข้า

ห่อ หรือ โกลส์โมลบ เป็นจะให้อยู่บ้านเป็นเวลา 3-6 เดือน ซึ่งจะห้ามคุยกับชาย แปลกหน้า ห้ามทำงานหนัก และจะถูกสอนวิชากุลสตรีต่างๆ เช่น ทอผ้า เย็บผ้า งานบ้าน งานเรือน

4. แท็กซี่ที่ละแปด = การเดินทางในกัมพูชาค่อนข้างลำบาก จึงมีการนำรถเก๋งมาทำเป็นรถแท็กซี่ แต่โดยส่วนมากมักจะให้นั่งเบียดกัน ทั้งคันจุได้ สูงสุด 8 คน ด้านหน้า 4 คนรวมคนขับ ด้านหลังอีก 4 แต่ถึงแม้เราจะขึ้น 2 คน แบบไม่มีคนอื่นร่วมด้วย ก็ต้องจ่ายค่าที่นั่งรายหัวที่เหลือน้อยด้วย

6. ควรเรียกนามสกุลนำหน้าชื่อชาวกัมพูชา (นามสกุล+ชื่อจริง) เวลาทักทายคนกัมพูชา เช่น คนกัมพูชา ชื่อว่า จันกุน นามสกุลว่า เฮง ก็ให้เรียกว่า เฮง จันกุน

นอกจากนั้นแล้วประเทศกัมพูชา หรือที่คนไทยส่วนมากจะเรียกว่า เขมร เป็นประเทศที่มีความอุดมสมบูรณ์เต็มไปด้วยทรัพยากรป่าไม้ และยังมีวัฒนธรรมที่สวยงาม การดำรงชีวิตความเป็นอยู่ของชาวกัมพูชาอย่างเรียบง่ายบ้านเรือนของชาวกัมพูชามีลักษณะยกพื้นสูง มีใต้ถุน บ้านโดยวางใต้ถุนเอาไว้สำหรับเลี้ยงสัตว์ ตัวบ้านยกสูงเพระป้องกันสัตว์ดุร้าย ซึ่งบ้านเรือนของชาวกัมพูชาก็มีลักษณะคล้ายกับบ้านของไทยในสมัยก่อนที่มีใต้ถุนสูงไว้สำหรับเลี้ยงสัตว์ แต่ปัจจุบันบ้านบางหลังก็เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยใหม่นั้นเอง

เชิงอรรถ

- [1] <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>.สืบค้นเมื่อ 27 September 2017.
- [2] <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>.สืบค้นเมื่อ 27 September 2017.
- [3] <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>.สืบค้นเมื่อ 27 September 2017.
- [4] <http://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL>.สืบค้นเมื่อ 27 September 2017.
- [5]เขียน อีระวิทย์. **กัมพูชา ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ**. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2543.หน้า 42 – 47.
- [6] สัมภาษณ์ สมหมาย ชินนาค เมื่อวันที่ 11 ตุลาคม 2560.
- [7] Frederic Bourdier. **Inter-ethnic Relationships and Specificity of Indeginous Populations in Cambodia**.ETHNIC GROUPS IN CAMBODIA Phnom Penh: Researchers from Center for Advanced Study (CAS).2009. หน้า 284-395.
- [8]สัมภาษณ์ Mr.kamro sapodab เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2560
- [9] บุญจายา ไกรฤกษ์. **เนาขแมร์อยู่กับพูชาภาค 2**. มติชนสุดสัปดาห์, 17(884),2560. หน้า 42-43.
- [10]สัมภาษณ์ Preah Maha Vimaladhamma PIN-SEM Sirisuvanno .เมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2560.

- [11]ศานติ ภัคดีคำ, ผู้แปล .**ออกญาเทพพิฑู และ ขุนอุดมปรีชา พระราชพิธี ทวาทศมาส หรือพระราชพิธีสิบสองเดือนกรุงกัมพูชา ภาค 3**, กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.2556.หน้า 23 – 41.
- [12]สัมภาษณ์ พระครูวุฒิชัยธรรมบัณฑิต.เมื่อวันที่ 20 ตุลาคม 2560.
- [13]สัมภาษณ์ ทวีศักดิ์ ทองทิพย์ เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2560.
- [14]ตริง เจีย ,**ประวัติศาสตร์กัมพูชา** ,กระทรวงอบรม เยาวชนและกีฬา, พนมเปญ ฯ: อบรมการพิมพ์ ,2001.หน้า 21 – 34.
- [15]สำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ร่วมกับ กรมสารนิเทศ กระทรวงการต่างประเทศ.**สงกรานต์ใน 5 ประเทศ:การเปรียบเทียบทาง วัฒนธรรม**. เชียงใหม่: บริษัท มิ่งเมืองนวัตน์ จำกัด. 2549. หน้าที่ 12 – 45.
- [16]สัมภาษณ์ พระครูศรีปัญญาวิกรม เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2560.
- [17]เมียง บุญญา. **พิธีเข้าห่อของผู้หญิงที่เป็นสาว** ,พนมเปญ ฯ ; สำนักพิมพ์ องค์โก,2007.หน้า 30 – 56.
- [18]สัมภาษณ์ Mr.kamro sapodab เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2560.
- [19]เบญจจาภา ไกรฤกษ์. **เนาขแมร์อยู่กัมพูชาภาค 2**. มติชนสุดสัปดาห์, 17(884), 2560.หน้าที่ 42 - 43.
- [20]สัมภาษณ์ Sothea Yon .เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2560.
- [21]พระสุเจีย สุวณณเถโร.วพ.**การศึกษาของคณะสงฆ์ในราชอาณาจักร กัมพูชา** .<https://mcuubu.wordpress.com/2013/06/12> .เมื่อวันที่ 10 มกราคม 2561.
- [22]ตริงเจีย ,**ประวัติศาสตร์กัมพูชา** ,พนมเปญ , กระทรวงอบรม เยาวชนและ กีฬา, ฉบับอื่นๆ ,พนมเปญ ฯ : อบรมการพิมพ์.2001,หน้า 21 – 34.
- [23]สัมภาษณ์ พระสีหา อินทปัญญา เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 1560.

[24]ซุน จันทรดิบ .ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม, กะเปียนข้าว Available http://khmerenaissance.info/ustome /00 18_srove_kanchoe.html. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2561.

[25]เบญจามา ไกรฤกษ์. **เนาขแมร์อยู่กัมพูชาภาค 2**. มติชนสุดสัปดาห์, 2560. หน้า 42 - 43.

[26]ไกรศักดิ์ ศรีพนม. **'จุมเบ็นท์ - แชนโฌนตา'** เทศกาลไหว้ผีบรรพชนคนกัมพูชา. เมืองโบราณ, 37(3), 2554. หน้า 104-113.

[27]สัมภาษณ์ Preah Maha Vimaladhamma PIN-SEM Sirisuvanno เมื่อ วันที่ 12 พฤศจิกายน 2560.

[29]สัมภาษณ์ Sothea Yon .เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2560.

[30]ซุน จันทรดิบ .ความเชื่อ ขนบธรรมเนียม, กะเปียนข้าว Available [.http://khmerenaissance. custome srovekanchoe.html](http://khmerenaissance. custome srovekanchoe.html). สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มกราคม 2561.

[31]จิตมโน. **พระพุทธรูปศาสนาในนานาประเทศ**. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย. 2533. หน้า 24 – 29.

[32] ทรงวิทย์ แก้วศรี. **ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม 10 พระพุทธรูปศาสนาในอินโดจีน** . กรุงเทพฯ: การศาสนา.2550. หน้า 31 – 34.

[33]พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) .**พระพุทธรูปในเอเชีย**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา .2540.หน้า 40.

[34]พระมหาอุทัย ธมมสาโร.**พระพุทธรูปและโบราณคดีในเอเชีย**. กรุงเทพฯ: เฟื่องอักษร.2550. หน้า 16 – 20.

[35]เขียน ชีระวิทย์. กัมพูชา ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2558. หน้า 55- 57.

[36]พลับพลึง คงชนะ และคณะ. ชนกลุ่มน้อย “ชาวจาม” กับบทบาทการสร้างชาติในกัมพูชา. <http://rescom.trf.or.th/display/keydefault.aspx3276>. สืบค้นเมื่อเมื่อ 14 มกราคม 2561.

[37]กลุ่มชาติพันธุ์ในกัมพูชาต่อสู้เค้าวัดแย่งรุนแรงเพื่อรัฐบาลแบ่งแยกแล้ว ปกครองนโยบายหนุนปลูกยาง-ทำลายป่า. TRANSBORDER NEWS : <http://transbordernews.in.th/home/?p=537>. สืบค้นเมื่อ 14 มกราคม 2561.

[38]สัมภาษณ์ Sothea Yon. เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2560.

บรรณานุกรม

- กระทรวงการต่างประเทศ. สงกรานต์ใน 5 ประเทศ: การเปรียบเทียบทางวัฒนธรรม. เชียงใหม่: บริษัท มิ่งเมืองนวรรตน์ จำกัด, 2549.
- เขียน อธิระวิทย์. กัมพูชา ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2556.
- ไกรศักดิ์ ศรีพนม. 'จุมเบ็นท์ - แชนโกลนตา' เทศกาลไหว้ผีบรรพชนคนกัมพูชา. เมืองโบราณ, 37(3), 2554.
- เขียน อธิระวิทย์. กัมพูชา ประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ ความมั่นคง การเมือง และการต่างประเทศ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2558.
- จิตมโน. พระพุทธศาสนาในนานาประเทศ. กรุงเทพฯ: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2533.
- ทรงวิทย์ แก้วศรี. ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนา เล่ม 10 พระพุทธศาสนาในอินโดจีน . กรุงเทพฯ: การศาสนา, 2550.
- ตริง เจีย. ประวัติศาสตร์กัมพูชา. พนมเปญ. กระทรวงอบรม เยาวชนและกีฬา. พนมเปญ: อบรมการพิมพ์, 2001.
- เมียง บุญณา. พิธีเข้าห่อของผู้หญิงที่เป็นสาว. พนมเปญ: สำนักพิมพ์องค์โก, 2007
- เบญจภา ไกรฤกษ์. เนาชแมร์อยู่กัมพูชาภาค 2. มติชนสุดสัปดาห์, 2560.
- พุทธศาสนบัณฑิตสถาน. พจนานุกรมกัมพูชา, พิมพ์ครั้งที่ 10. พนมเปญ, 2551
- พุทธศาสนบัณฑิตสถาน. โบราณนิทานกัมพูชาเกี่ยวข้องทำเนียบวัฒนธรรม เล่มที่ 1. พนมเปญ, 1994.

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต). **พระพุทธศาสนาในเอเชีย**. กรุงเทพฯ: ธรรมสภา, 2540.

พระมหาอุทัย ธมฺมสาโร. **พระพุทธศาสนาและโบราณคดีในเอเชีย**. กรุงเทพฯ: เพื่ออักษร, 2550.

ศานติ ภัคดีคำ, ผู้แปล. **ออกญาเทพพิฑู และ ขุนอุดมปรีชา พระราชพิธีทวาทศมาส หรือพระราชพิธีสิบสองเดือนกรุงกัมพูชา ภาค 2**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2552.

ศานติ ภัคดีคำ, ผู้แปล. **ออกญาเทพพิฑู และ ขุนอุดมปรีชา พระราชพิธีทวาทศมาส หรือพระราชพิธีสิบสองเดือนกรุงกัมพูชา ภาค 3**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2555.

ศิริพร สุขมธาร์ตน์. **ประวัติศาสตร์ท้องถิ่นเมืองสุรินทร์**. สุรินทร์: โรงพิมพ์ ส. พันธุ์เพ็ญ, 2553.

Peter Harris and others, **Zhou Daguan: A Record of Cambodia the Land and its People**, Chiang Mai, .O.S Printing House, 2007.

Cambodian Culture since 1975 homeland and exile, Karen Fisher
Frederic Bourdier. **Inter-ethnic Relationships and Specificity of Indegenous Populations in Cambodia**. ETHNIC GROUPS IN CAMBODIA Phnom Penh: Researchers from Center for Advanced Study (CAS), 2009.

Nguyen. **Khmer Proverbs: Images and Rules**, 2nd edition. USA, 1995.

Mitigation of supply chain relational risk caused by cultural differences

สัมภาษณ์

พระครูศรีปัญญาวิกรม เมื่อวันที่ 5 ตุลาคม 2560

สุชาติ บุษย์ชฎานนท์ วันที่ 11 ตุลาคม 2560

พระ ส่ง ปชโชโต (เวียง) วันที่ 20 ตุลาคม 2560

Preah Maha Vimaladhamma PIN-SEM Sirisuvanno เมื่อวันที่ 12

พฤศจิกายน 2560

Mr.kamro sapodab เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2560

Phra Ban Soth เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2560

ธนู ศรีทอง เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2560

Sothea Yon .เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2560

บรรจง โสดาดี เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2560

พระสีหา อินทปัญญา เมื่อวันที่ 17 ธันวาคม 2560

